

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**BANKA YENİDEN YAPILANDIRMASI
VE BANKACILIK SEKTÖRÜNDE BİR ERKEN UYARI MODELİNİN
AMPİRİK OLARAK TEST EDİLMESİ**

**TC YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İşl. Müh. Özay TOPALER

401981026

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 13 Mayıs 2002

Tezin Savunulduğu Tarih : 3 Haziran 2002

Tez Danışmanı : Doç.Dr. Suat TEKER

Diğer Jüri Üyeleri Prof.Dr. Mehmet BOLAK (G.Ü.)

Öğr.Gör.Dr. Oktay TAŞ

Suat Teker 1.10.2002

Mehmet Bolak 1.10.2002

Oktay Taş 1.10.2002

MAYIS 2002

ÖNSÖZ

Bankalar, pazar ekonomilerinde oldukça önemli bir rol oynar. Bu yüzden, bankacılık sistemindeki gelişmeler ekonomiyi kolayca etkiler. Bununla beraber, makroekonomik çevredeki ve finansal sistemlerdeki değişim ve gelişmeler, tüm dünyada bankacılık sektörünü yeniden yapılanmaya zorlamıştır. Ayrıca, hükümetlerin yürüttüğü ekonomik programlar da, bankaların uzun vadede yeniden yapılanmasını gerektirmiştir.

Ülkelerin banka yeniden yapılandırma faaliyetlerinden elde ettikleri deneyimler göstermiştir ki, bankacılık problemlerinin kapsam ve niteliğinin doğru ve zamanında teşhis edilerek bu problemlere erken müdahale edilmesi, banka yeniden yapılandırma faaliyetlerinin başarısında önemli bir rol oynar. Ayrıca, banka yeniden yapılandırmanın çerçevesinin geniş tutulması da başarı için gereklidir.

Banka yeniden yapılandırmanın tüm dünyada ve ülkemizde en güncel problemlerden biri olması ve bankacılık sektörünün dolayısıyla da ülke ekonomisinin geleceği açısından büyük önem taşıması, benim bu konuya yönelmeme neden olmuştur.

Bu çalışmada, konunun seçiminden tezin hazırlanmasına kadar her aşamada bana yol gösteren ve yardımcı olan değerli hocam Sn. Doç.Dr. Suat TEKER'e, çalışmanın lojistik regresyon analiziyle ilgili kısmında değerli yardımlarını esirgemeyen Sn. Doç.Dr. Burç ÜLENGİN'e ve tezin hazırlanması süresince her türlü yardım ve desteğini esirgemeyen sevgili arkadaşım Ömer EKİT'e teşekkürlerimi sunarım.

Mayıs, 2002

Ar.Gör. Özay TOPALER

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
KISALTMALAR	vi
TABLO LİSTESİ	vii
ŞEKİL LİSTESİ	viii
ÖZET	ix
ABSTRACT	x
GİRİŞ	1
1. BANKA YENİDEN YAPILANDIRMASI	3
1.1. Sistemik Banka Yeniden Yapılandırmasının Tanımı ve Gerekliği	3
1.2. Banka Yeniden Yapılandırma Yöntemleri	5
1.2.1. Mali Yöntemler	6
1.2.1.1. Merkez Bankası	6
1.2.1.2. Devlet Garantileri	7
1.2.1.3. Devlet Desteği	7
1.2.2. Operasyonel Yöntemler	8
1.2.3. Yapısal Yöntemler	9
1.2.3.1. Tasfiye	9
1.2.3.2. Birleşme / Küçülme	10
1.2.3.3. Özelleştirme	10
1.2.3.4. Borç Yeniden Yapılandırması ve Kötü Aktiflerin Yönetilmesi	11
1.3. Bankacılık Problemlerinin Çözümü İçin Devletin Finansal Müdahalesi	13
1.3.1. Banka Faaliyetlerinin Yeniden Yapılandırılması	14
1.3.2. Sermaye Tabanının İyileştirilmesi	15
1.4. Devlet Müdahale Yöntemlerinin Sınıflandırılması	15
1.4.1. Doğrudan Yöntemler	15
1.4.2. Dolaylı Yöntemler	16
1.5. Banka Yeniden Yapılandırmasında Maliyet Paylaşımı	16
2. YENİDEN YAPILANDIRMADA ÜLKE UYGULAMALARI	18
2.1. Gelişmekte Olan Ülkelerde Bankacılıkta Mali Yapı Sorunları	18
2.1.1. Sorunların Temel Nedenleri	18
2.1.2. Sermaye Yeterliliği	21
2.1.2.1. Uygulamada Güçlükler	22
2.1.3. Bankaların Denetiminde Etkinliğin Artırılması	23

2.2. Sistemik Banka Yeniden Yapılandırmasında Ülke Uygulamaları ve Elde Edilen Sonuçlar	24
2.2.1. Banka Yeniden Yapılandırma Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi	25
2.2.1.1. Banka Performansı	25
2.2.1.2. Bankacılık Sisteminin Finansal Aracılık Kapasitesi	27
2.2.1.3. Banka yeniden yapılanmasında ülke performanslarının sıralanması	29
2.2.2. Kullanılan Banka Yeniden Yapılandırma Yöntemleri	30
2.2.3. Deneyimlerden Çıkarılan Sonuçlar	32
3. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ'NÜN YENİDEN YAPILANDIRILMASI	35
3.1. Türk Bankacılık Sektörünün Genel Görünümü	35
3.2. Türk Bankacılık Sektörünün Genel Görünümü	37
3.2.1. Kasım 2000-Şubat 2001 Krizleri ve Bankacılık Sektörüne Etkileri	39
3.3. Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı Ve Elde Edilen Gelişmeler	41
3.3.1. Kamu Bankalarının Yeniden Yapılandırılması	41
3.3.1.1. Finansal Açıdan Yeniden Yapılandırma	41
3.3.1.2. Operasyonel Açıdan Yeniden Yapılandırma	43
3.3.2. TMSF Bankalarının Yeniden Yapılandırılması	44
3.3.2.1. TMSF bünyesine alınan bankaların devir, birleşme, satış veya tasfiye yoluyla çözümülenmesi	45
3.3.2.2. Finansal Açıdan Yeniden Yapılandırma	46
3.3.2.3. Operasyonel Açıdan Yeniden Yapılandırma	48
3.3.3. Özel Bankaların Yeniden yapılandırılması	49
3.3.3.1. Sermaye Yapısının Güçlendirilmesi ve Sorunlu Kredilerin Çözümülenmesi	49
3.3.3.2. Açık Pozisyonların ve Faiz Riskinin Sınırlandırılması	50
3.3.3.3. Devir ve Birleşmeler	50
3.3.4. Gözetim ve Denetim Çerçevesinin Güçlendirilmesi ve Sektörde Etkinliğin Artırılması	51
4. BANKACILIK SEKTÖRÜNDE BİR ERKEN UYARI MODELİNİN AMPİRİK OLARAK TEST EDİLMESİ	52
4.1. Lojistik Regresyon	52
4.2. Bankaların TMSF' na Devredilmesinin Modellenmesi	54
4.2.1. Modelde Kullanılan Değişkenler	54
4.2.1.1. Bağımlı Değişken	54
4.2.1.2. Açıklayıcı Değişkenler	55
4.3. Lojit Analizi	56
4.3.1. Fon1	56
4.3.1.1. Çok Değişkenli Lojistik Regresyon Tahmini	56

4.3.1.2. Adımlarla Lojistik Regresyon Tahmini	59
4.3.1.3. Fon1 Modeli' nin Yorumlanması	60
4.3.2. Fon2	63
4.3.2.1. Çok Değişkenli Lojistik Regresyon Tahmini	63
4.3.2.2. Adımlarla Lojistik Regresyon Tahmini	65
4.3.2.3. Fon2 Modeli' nin Yorumlanması	66
4.3.3. Fon1 ve Fon2 Modellerinin Karşılaştırılması	68
5. SONUÇ	70
KAYNAKLAR	74
EKLER	76
ÖZGEÇMİŞ	88

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AYŞ	: Aktif Yönetim Şirketi
BDDK	: Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurumu
FDIC	: Amerikan Federal Mevduat Sigortası Kurumu
RTC	: Amerika Aktif Tasfiyesi Tröst Şirketi
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu

TABLO LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1.1. Sistemik Banka Yeniden Yapılandırılmasında Kullanılan Yöntemler	6
Tablo 1.2. Banka Yeniden Yapılandırmasında Maliyetler ve Paylaşımı	17
Tablo 2.1. Banka Yeniden Yapılandırma Programlarının Başlangıcı Sonrasında, Banka Performansındaki Gelişme (Her alt gruptaki ülkelerin yüzdesi)	27
Tablo 2.2. Banka Yeniden Yapılandırma Programlarının Başlangıcı Sonrasında, Finansal Aracılık Yeteneğindeki Gelişme (Her alt gruptaki ülkelerin yüzdesi)	29
Tablo 2.3. Banka yeniden yapılandırmada kullanılan yöntemlerin etkinliği (%)	30
Tablo 2.4. Banka Yeniden Yapılandırmada En Sık Kullanılan Yöntemler	32
Tablo 3.1. Türk Bankacılık Sektörü (Aralık 2000 itibariyle)	36
Tablo 3.2. Kamu Bankalarına Görev Zararları Karşılığı İhraç Edilen Senetler	42
Tablo 3.3. Personel ve Şube Sayısında Yaşanan Gelişmeler	44
Tablo 3.4. TMSF Bankalarında Yeniden Yapılanma Süreci	45
Tablo 3.5. TMSF Bünyesine Devredilen Bankalar Listesi	46
Tablo 4.1. Modelin Yeterlilik Testi (Omnibus Tests of Model Coefficients)	57
Tablo 4.2. Model Özeti (Model Summary)	57
Tablo 4.3. Gruplama Tablosu (Classification Table)	57
Tablo 4.4. Modele Giren Değişkenler (Variables in the Equation)	58
Tablo 4.5. Çoklu Doğrusal Bağlantı Testi (Collinearity Diagnostics)	59
Tablo 4.6. Tek Değişkenli Lojistik Regresyon Tahmini	59
Tablo 4.7. Modelin Yeterlilik Testi (Omnibus Tests of Model Coefficients)	60
Tablo 4.8. Model Özeti (Model Summary)	60
Tablo 4.9. Gruplama Tablosu (Classification Table)	60
Tablo 4.10. Modele Giren Değişkenler (Variables in the Equation)	60
Tablo 4.11. Modelin Yeterlilik Testi (Omnibus Tests of Model Coefficients)	63
Tablo 4.12. Model Özeti (Model Summary)	64
Tablo 4.13. Gruplama Tablosu (Classification Table)	64
Tablo 4.14. Modele Giren Değişkenler (Variables in the Equation)	64
Tablo 4.15. Çoklu Doğrusal Bağlantı Testi (Collinearity Diagnostics)	65
Tablo 4.16. Tek Değişkenli Lojistik Regresyon Tahmini	65
Tablo 4.17. Modelin Yeterlilik Testi (Omnibus Tests of Model Coefficients)	66
Tablo 4.18. Model Özeti (Model Summary)	66
Tablo 4.19. Gruplama Tablosu (Classification Table)	66
Tablo 4.20. Modele Giren Değişkenler (Variables in the Equation)	66
Tablo A.1. Bankaların TMSF'na Alınma Olasılıkları	77

GRAFİK LİSTESİ

Sayfa No

Grafik B.1. : Diğer Değişkenler Ortalama Değerlerinde Sabitlenmişken "fon1" Değişkeni İle "serbta" Değişkeni Arasındaki İlişki	82
Grafik B.2. : Diğer Değişkenler Ortalama Değerlerinde Sabitlenmişken "fon1" Değişkeni İle "talkbtk" Değişkeni Arasındaki İlişki	82
Grafik B.3. : Diğer Değişkenler Ortalama Değerlerinde Sabitlenmişken "fon1" Değişkeni İle "fdgbta" Değişkeni Arasındaki İlişki	83
Grafik B.4. : Diğer Değişkenler Ortalama Değerlerinde Sabitlenmişken "fon1" Değişkeni İle "fglbta" Değişkeni Arasındaki İlişki	83
Grafik C.1. : "fon1" Değişkeni İle "serbta" Değişkeni Arasındaki İlişki	84
Grafik C.2. : "fon1" Değişkeni İle "talkbtk" Değişkeni Arasındaki İlişki	84
Grafik C.3. : "fon1" Değişkeni İle "fdgbta" Değişkeni Arasındaki İlişki	85
Grafik C.4. : "fon1" Değişkeni İle "fglbta" Değişkeni Arasındaki İlişki	85
Grafik D.1 : Diğer Değişkenler Ortalama Değerlerinde Sabitlenmişken "fon2" Değişkeni İle "serbta" Değişkeni Arasındaki İlişki	86
Grafik D.2. : Diğer Değişkenler Ortalama Değerlerinde Sabitlenmişken "fon2" Değişkeni İle "fdgbta" Değişkeni Arasındaki İlişki	86
Grafik E.1. : "fon2" Değişkeni İle "serbta" Değişkeni Arasındaki İlişki	87
Grafik E.2. : "fon2" Değişkeni İle "fdgbta" Değişkeni Arasındaki İlişki	87

Üniversitesi : İstanbul Teknik Üniversitesi
Enstitüsü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : İşletme
Programı : İşletme
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Suat TEKER
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – Mayıs 2002

ÖZET

BANKA YENİDEN YAPILANDIRMASI VE BANKACILIK SEKTÖRÜNDE BİR ERKEN UYARI MODELİNİN AMPİRİK OLARAK TEST EDİLMESİ

Özay TOPALER

Finansal sistemlerdeki ve makroekonomik çevredeki değişim ve gelişmeler, tüm dünyada bankacılık sektörünü yeniden yapılanmaya zorlamıştır. Ayrıca, hükümetlerin yürüttüğü ekonomik programlar da, bankaların uzun vadede yeniden yapılanmasını gerektirmiştir. Ülkeler, bankacılık krizlerini çözmede değişik başarı düzeylerine sahip çok farklı yaklaşımlar sergilemektedirler. Liberalleşmenin yürürlüğe girdiği son 20 yıl boyunca, Türk bankacılık sistemi önemli ölçüde büyümüş ve sermaye tabanını artırmıştır. Ancak, ülkenin uzun vadeli makroekonomik problemleri bu potansiyeli sınırlamıştır. IMF ile yapılan son anlaşma ile hükümet, “Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı”nı yürürlüğe koymuştur. Bu programla beraber, bankalar faaliyetlerini yeniden yapılandırma ihtiyacı duymuşlardır. Bu çalışmada, banka yeniden yapılandırması teorik olarak incelendikten sonra, banka yeniden yapılandırmasında ülke deneyimleriyle ilgili bir araştırmaya yer verilmiş ve Türk bankacılık sektöründe bu konudaki gelişmeler incelenmiştir. Son olarak, bankacılık sektöründe bir erken uyarı modeli, lojistik regresyon analizi kullanılarak test edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Banka Yeniden Yapılandırması, Bankacılık Krizleri, Lojistik Regresyon

University : İstanbul Technical University
Institute : Institute of Social Science
Science Programme : Management
Programme : Management
Supervisor : Ass. Prof. Suat TEKER
Degree Awarded and Date : MBA – May 2002

ABSTRACT

BANK RESTRUCTURING AND EMPIRICAL TESTING AN EARLY WARNING MODEL FOR BANKING SECTOR

ÖZAY TOPALER

Changes and developments in macroeconomic environment and financial systems have urged restructuring banks and banking sector all over the world. Also economic programs driven by governments needed banks to restructure in long term. Countries take many different approaches to resolving their banking crisis, with different degrees of success. Since the liberalization took effect over the last two decades, the Turkish banking system has grown considerably and increased its funding base. However, the country's long term macroeconomic problems limited this potential. After the most recent agreement with IMF, the government has been driving the "Banking Sector Restructuring Program". Under this program, banks need to restructure their operations. In this research the concept of bank restructuring is theoretically examined, after which a study of country experiences in bank restructuring and developments in the Turkish banking sector are reviewed. Finally, an early warning model in banking sector is tested by using logistic regression.

Keywords: Bank Restructuring, Banking Crisis, Logistic Regression

GİRİŞ

1980'lerin başından itibaren pek çok ülkede meydana gelen bankacılık problemleri, bu ülkelerin bankacılık sistemlerinde çok yönlü bir yeniden yapılanmayı gerekli kılmıştır.

Ülkeler, banka yeniden yapılandırmasında birbirinden farklı yaklaşımlar sergilemeler de, banka yeniden yapılandırma faaliyetlerini; mali yeniden yapılandırma, operasyonel yeniden yapılandırma ve yapısal yeniden yapılandırma olarak üç grupta toplamak mümkündür.

Bankalar ile ülke ekonomisi arasındaki güçlü etkileşimden dolayı, devletlerin bankacılık problemlerine müdahalesi kaçınılmazdır. Çünkü, tek başına büyük bir bankanın batması bile ekonomiyi olumsuz yönde etkileyebilir. Devlet müdahalesi, genellikle zor durumdaki bankalara finansal destek şeklinde olmaktadır.

Türkiye, ekonomik büyümeye yüksek ve sürekli katkıda bulunan dinamik bir bankacılık sektörüne sahiptir. 1980 yılından başlayarak uygulamaya konulan liberal politikaların etkisiyle, Türk bankacılık sistemi önemli ölçüde büyümüş ve sermaye tabanını artırmıştır. Ancak, ülkenin uzun vadeli makroekonomik problemleri bu potansiyeli sınırlamıştır. Kronikleşmiş yüksek enflasyon ve yüksek miktarlarda kamu sektörü borçlanma ihtiyacı, bankaların teşvik yapısına zarar vermiştir. Böylece bankalar, bankacılık faaliyetlerinden çok menkul kıymet yatırımlarına (özellikle yüksek faiz sunan kısa vadeli devlet kağıtlarına) ve sabit varlık yatırımlarına ağırlık vermişler, işlem vadelerini düşürmüşlerdir.

2001 yılının Mayıs ayında kamuya açıklanan "Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı", bankacılık sektörünün mali ve operasyonel açıdan yeniden yapılandırılması ile gözetim ve denetim çerçevesini güçlendirici ve sektörde etkinliği artırıcı düzenlemelerin hayata geçirilmesi faaliyetlerini kapsamaktadır.

Bu çalışmanın birinci bölümünde, banka yeniden yapılandırması teorik olarak ele alınmış, yeniden yapılandırma sürecinde kullanılan yöntemler incelenmiştir.

İkinci bölümde öncelikle, gelişmekte olan ülkelerin bankacılık sisteminde yaşanan ve banka yeniden yapılandırmasını gerektiren mali yapı sorunlarına değinilmiş, daha sonra Dziobek ve Pazarbaşıoğlu tarafından 1997 yılında yapılan ve

24 ülkeyi kapsayan bir araştırmaya yer verilmiştir. Bu araştırmada ülkelerin banka yeniden yapılandırmada gösterdikleri gelişmeler incelenmiş ve elde edilen deneyimlerden dersler çıkarılmıştır.

Üçüncü bölümde, Türkiye’de bankacılık sektörü ve yeniden yapılanma süreci ele alınmıştır. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu tarafından yürürlüğe konulan “Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı” ve kaydedilen gelişmeler incelenmiştir.

Dördüncü bölümde ise, lojistik regresyon analizi kullanılarak, bankalar için bir tahmin modeli test edilmiştir. Elde edilen modelle, herhangi bir bankanın Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na devredilip devredilmeyeceği tahmin edilebilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKA YENİDEN YAPILANDIRMASI

Bu bölümde sistemik banka yeniden yapılandırmasına teorik bir yaklaşım ele alınmıştır. Teorik yaklaşım çerçevesinde ilk olarak, banka yeniden yapılandırmasının tanımı yapılmış ve yeniden yapılanmanın gerekliliği üzerinde durulmuştur. Daha sonra banka yeniden yapılandırmasında kullanılan yöntemlere değinilmiş, devletin bankacılık problemlerine müdahalesinin bir çerçevesi çizilmiştir. Son olarak, banka yeniden yapılandırma sürecinde maliyet paylaşımına yer verilmiştir.

1.1. Sistemik Banka Yeniden Yapılandırmasının Tanımı ve Gerekliliği

1980'lerden itibaren sermaye hareketlerinin serbestleşmesi, iletişim teknolojilerinin ilerleme göstermesi, çöken sabit kur rejiminin ardından kur riskinden korunmak için türev ürünlere başvurulması gibi gelişmelerle dünya ekonomik sistemi içinde finansal işlemlerin payının artması sonucunda, ülke ekonomilerinde de finansal işlemlerin bireysel bazda yaygınlığı ve tüm ekonomi içindeki payı artmıştır. Ancak, ekonomilerde yaşanan krizlerin finansal sisteme ve onun en önemli unsurlarından olan bankacılık sektörüne yansiyarak, tüm finansal sistemi ve ekonomiyi etkileyebilecek sorunlar ortaya çıkarması ihtimali, düzenleyici ve denetleyici kurumları daha dikkatli olmaya zorlamıştır. Pek çok ülkede bu kurumlar tüm bankacılık sisteminin çöküşünü önlemek için, ya yaşanan krizler sonrasında kayıpların artmasını önleyebilmek, ya da krizlerin sektöre de bulaşmasına karşı tedbir alabilmek için sisteme müdahale etmek durumunda kalmışlardır.

Sistemik banka krizi, mali piyasalarda bir ya da birkaç bankanın iflası tehlikesine yol açan, bu durumun da tüm sisteme yayılarak ödemeler sistemini olumsuz etkilemesi hatta işleyişini durdurması nedeniyle, piyasaların işleyişinde pürüzler meydana gelmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Dziobek ve Pazarbaşıoğlu, 1997). İstikrarsız makroekonomik yapı, bankacılık sektöründe etkin denetim ve gözetim yapılamaması, yasal düzenlemelerin yetersiz olması, bu krizlerin en önemli nedenleridir.

Bankacılık krizleri sonrasında faiz oranlarının artması ve yerel para biriminin değerinin düşmesi, borç yükünün ve riskten korunmayan borçluların riskinin

artmasına ve batık kredilerin hızla çoğalmasına yol açmaktadır. Batık kredilere bağlı zararların ekonominin hemen her kesimi üzerinde olumsuz etkileri olması sektörde yeniden yapılanma gereğini doğurmaktadır. Bir ekonomide bankaların iflası, sistemdeki diğer işletmelerin iflasından daha büyük bir etki yaratmaktadır. Çünkü hem bankalardaki mevduat sahipleri, hem kreditorler, hem de kredi kullananlar bu durumdan olumsuz etkilenmektedir. Kreditorlere borçların ödenmemesi ve verilen kredilerin geri çağırılması ekonomide şok etkisi yaratarak ödeme güçlüğü olmayan, finansal yapısı sağlam bankaları da sarsmaktadır. Bir bankanın iflas etmesi veya iflasının beklenmesi halinde, kreditorler ödeme güçlüğü içinde olan ve olmayan bankalar arasındaki ayırımı yapamamakta ve diğer sağlam bankalardan paralarını çekmeye yönelebilmektedir. Likidite desteği olmaması halinde böyle bir durum bankaların aktiflerini zararına satmalarına ve kredilerini geri çağırmalarına neden olabilmektedir. Aynı zamanda banka iflasları kredi akımını ciddi şekilde etkileyeceğinden, sistemde kredi sıkışıklığına (credit crunch) ve ekonomik faaliyetlerin çökmesine neden olmaktadır.

Sistemik banka yeniden yapılandırması, bir ülkede meydana gelen banka iflaslarının toplam bankacılık sisteminin %20'sinden fazlasını etkilemesi durumunda, bankacılık sektörüne güvenin tekrar sağlanması ve sektörün iyileştirilmesi amacıyla yapısal ve düzenleyici programların uygulamaya konulması şeklinde tanımlanmaktadır (Dziobek ve Pazarbaşıoğlu, 1997).

Sistemik banka yeniden yapılandırması, bankaların performansını artırmayı amaçlar. Bu da, borç ödeme gücü ve karlılığın artırılması demektir. Sistemik banka yeniden yapılandırması ile aynı zamanda, bankacılık sisteminin finansal aracılık kapasitesinin artırılması ve halkın bankacılık sistemine olan güveninin yeniden kazanılması amaçlanmaktadır. Sistemik banka yeniden yapılandırması üç ayrı başlık altında incelenebilir; mali yeniden yapılandırma, operasyonel yeniden yapılandırma ve yapısal yeniden yapılandırma.

Bankaların borç ödeme gücünün iyileştirilmesi amacıyla bilançoların iyileştirilmesi, mali yeniden yapılandırma olarak tanımlanmaktadır. Zor durumdaki bir banka, sermaye sahiplerinden veya devletten sermaye desteği alarak bilançosunu geliştirebilir. Ayrıca, kısa vadeli borçların azaltılması veya varlıkların değerinin ve kalitesinin artırılması (örneğin şüpheli alacakların tahsil edilmesi, problemlili alacakların azaltılması) da bilançoıyü iyileştiren diğer yollardır.

Operasyonel yeniden yapılanma daha çok karlılıkla ilgilidir. Ayrıca yönetim ve muhasebe sistemlerinin geliştirilmesi ve kredi değerlendirme ve onay tekniklerinin

geliştirilmesi de operasyonel yeniden yapılanma içinde yer alır. Karlılığın artırılması, yönetsel değişimi ve operasyonel maliyetlerin azaltılmasını gerektirmektedir. Bankaların şube ve personel sayılarının azaltılması ile operasyonel maliyetler azaltılabilir.

Yapısal yeniden yapılanma ise, düzenleyici ve denetleyici sistemin geliştirilmesi ve bankacılık sisteminin aracılık kapasitesinin artırılması olarak tanımlanabilir. Ayrıca, mevduat güvencesi sağlanması ve nihai borç veren bir kurumun olması da (lender of last resort), sistem kapasitesini geliştiren diğer yöntemlerdir.

1.2. Banka Yeniden Yapılandırma Yöntemleri

Yeniden yapılandırma sürecinde farklı yöntemler kullanılabilir. Yeniden yapılandırmada kullanılan enstrüman ve tekniklerin çoğu, normal banka yönetim araç ve stratejilerinin düzeltilmiş versiyonudur (Dziobek ve Pazarbaşıoğlu, 1997). Banka yeniden yapılandırma yöntemleri üç gruba ayrılır: Mali yöntemler, operasyonel yöntemler ve yapısal yöntemler. Mali yöntemler acil durumlarda kullanılır ve genellikle sorunlu bankaya doğrudan para transferini içerir. Operasyonel yeniden yapılanma yöntemleri, bankaların etkin yönetilmesi ve karlılık üzerinde dururken, yapısal yeniden yapılanma yöntemleri ise sektördeki problemlere işaret ederek, sektörün rekabet gücünü ve yapısal gücünü artırmayı hedefler (Dziobek, 1998).

Tablo 1.1'de özetlenen tüm bu yöntemler birbirini tamamlayıcı niteliktedir ve başarılı bir yeniden yapılanma için bu yöntemlerin doğru bir kombinasyonu gereklidir.

Tablo 1.1. Sistemik Banka Yeniden Yapılandırılmasında Kullanılan Yöntemler

Yöntemler	Örnekleri
Mali Bankalara acil mali desteğin sağlanması	• Merkez Bankası Likidite Desteği • Devlet Garantileri • Devlet Desteği (tahvil, kredi, bağış v.b) • Özel hisse senedi ve tahvil enjeksiyonu
Operasyonel Yönetim ve etkinliğin geliştirilmesi	• Ek Sermaye • Yeni yönetim • Daha etkin personel kadrosu • Güçlü yabancı bankaların sisteme girmesine izin verilmesi
Yapısal Rekabetin yeniden sağlanması	• Tasfiye • Birleşme/ayırılma ve küçülme • Aktif yönetimi; borç yeniden yapılandırılması • Özelleştirme • Kurumların yeniden yapılandırılması

Kaynak : IMF , "Market-Based Policy Instruments for Systemic Bank Restructuring", Claudia Dziobek, August 1998.

1.2.1. Mali Yöntemler

Mali yöntemler banka bilançosunu geliştirmeyi ve borç ödeme gücünü iyileştirmeyi amaçlar. Mali yöntemler, bankanın borçlarını ödeyememesinin altında yatan nedenlerle ilgilenmez. Dolayısıyla, operasyonel yeniden yapılanma ve mali yeniden yapılanma yöntemleri ile desteklenmelidir.

1.2.1.1. Merkez Bankası

Merkez bankasının likidite desteği, mali yöntemler içerisinde en çok kullanılan yöntemlerden biridir. Herhangi bir bankacılık probleminde, merkez bankası nihai borç veren bir kurum olarak likidite sıkışıklığı yaşayan bankaya likidite desteği sağlar. Ancak, başarılı bir yeniden yapılanma için merkez bankasının rolü iyi tanımlanmalıdır. Merkez bankası, yeniden yapılanma sürecinde sadece gerektiği zaman likidite sıkışıklığı yaşayan bankalara destek olmalıdır. Ancak, bu yardım uzun dönemli finanslamaya dönüşmemeli veya ticari bankacılık faaliyetlerini içermemelidir. Aksi halde, bu durum merkez bankasının para politikası hedefleri arasında bir uyumsuzlığa neden olur (Dziobek ve Pazarbaşıoğlu, 1997). Sonuçta merkez bankası kredileri, ödeme gücü olan ama likidite sıkışıklığı yaşayan bankalara verilen likidite desteği ile sınırlandırılmalıdır. Ancak çok gerekli hallerde merkez bankası, sistemik krizin ortaya çıkmasıyla sistemin akışını sağlamak için kısa dönemli likidite kredilerini orta ve uzun vadeli kredilere dönüştürmeyi gerekli bulabilir (Enoch ve diğ., 1999).

1.2.1.2. Devlet Garantileri

Devletin, kamuoyunun bankacılık sistemine olan güvenini tekrar kazanmak için alacağı önlemlerin başında, bankaların mevduatlarını geri ödeyeceklerine dair güvence vermesi gelir. Garanti kapsamı değişebilir. Küçük mevduat sahipleri, mevduat sigortasının olmadığı veya düşük düzeyde olduğu durumlarda, bankanın tasfiyesi halinde açık bir şekilde korunabilir. Mevduat garantileri aynı zamanda özellikle yabancı alacaklıları veya bütün bankaları da kapsayabilir. Garantilerin sistemde yarattığı ahlaki risk (moral hazard) etkileri ise uygun vade ve koşullarla hafifletilebilir (Waxman, 1998).

Ekonominin istikrarsız olduğu ve sıkı maliye politikalarının uygulandığı bir ülkede, örtülü garantiler kamuoyuna gerekli güvenin sağlanmasında yeterli olmayabilir. Garantilerin kredibilitesi, belirlenen problemlerin çözümleri için kararlı adımların atılmasıyla sağlanabilir. Ayrıca, devlet sistemik bir krizde sisteme olan güvenin yeniden sağlanması için yeni bir mevduat sigortası güvencesi düzeyi belirlemelidir.

1.2.1.3. Devlet Desteği

Devlet, banka yeniden yapılandırma sürecinde sorunlu bankalara dört şekilde mali yardım sağlayabilmektedir:

1. Devlet, bankaların sermaye yapılarını yeni hisseler olarak iyileştirebilir veya sorunlu bankalara uzun dönemli krediler açabilir veya bankalardan hisse senedi alarak bankalarda pay sahibi olabilir. Devlet, bankanın çoğunluk hisselerini satın aldığı takdirde, bankanın yönetimini değiştirebilir ve bankanın sorunlu kredi portföyünü iyileştirebilir. Devletin hisse senedi almasının avantajı, banka kar etmeye başladığında bundan kazanç elde etme olanağına sahip olmasıdır. Ancak, bu durumda devletin hisse senedi sahibi olmasından doğan haklarını da kullanması gerekmektedir ki, bu politik olarak mümkün değildir. Devlet bu nedenle banka yeniden yapılandırması sürecinde dışarıdan müdahaleyi tercih edebilir.

2. Devlet, bankalara kamu borç senetleri vererek, banka bilançolarının aktif tarafını artırmak suretiyle yeniden sermayelendirebilir. Bu işlem genellikle karşılıksız yapılmakta, bazen de tahviller bankanın kötü kredileriyle takas edilmektedir. Takipteki kredilerin, kamu borç kağıtları ile değiştirilmesi yeniden sermayelendirmenin en yaygın şeklidir. Genellikle takipteki krediler nominal değeri üzerinden satın alınmaktadır. Bütün bu durumlarda yeniden sermayelendirme için borç araçlarının anaparaları bütçeden çıkarılmakta, fakat faiz ödemeleri bütçeye ilave edilmektedir (Waxman, 1998).

3. Bazı ülkelerde bankalara tahvil yerine düşük faizli krediler veya belli ödenekler verilmektedir. Bu yöntemler de banka bilançolarında tahvillerle aynı etkiyi yapmakta, ancak bankaya daha çabuk likidite desteği sağlamaktadır.

Devlet yardımları aynı zamanda zayıf bankalara mevduat transferi şeklinde de olabilmektedir. Bu yöntemin etkisi mevduatın kaynağına bağlıdır. Mali durumu güçlü bankalardan çekilen fonların zayıf bankalara aktarılması sistemde yeni problemler yaratabilmektedir (Dziobek,1998). Benzer şekilde devlet, bankalardan ikincil borç alabilir. İkincil borç tahvil transferine göre daha zayıf bir enstrümandır. Bununla birlikte, ikincil borçların makroekonomik açıdan bankaların kredi verebilmeleri için ilave fon yaratması ve bunun sistemdeki kredi genişlemesini sağlamasından dolayı tercih edilmektedir (Enoch ve diğ., 1999).

1.2.2. Operasyonel Yöntemler

Bir banka başarısız olduğu zaman, sahipleri ve hissedarları bankaya yeni sermaye girişi sağlamalıdır. Ancak sahipler ve hissedarlar, bu acil ihtiyacı erteleyebilirler. Bankacılık kanunları Merkez Bankası'nın, hissedarları yeni sermaye aktarması için zorlamasına izin veriyor olabilir. Bu önlem, başarılı bir kurtarma planı için etkili olabilir. Çünkü ortakların fazladan sermaye eklemek zorunda kalmaları, mevduat sahipleri, kreditorler ve potansiyel yeni sahipler için bir güvencedir. Böyle bir zorunluluğun yokluğunda, ortaklar sermaye artırımında bulunmak istemeyeceklerdir. Bununla beraber, dış kaynaklardan yeniden sermayelendirme ancak banka sahiplerinin yeterli fona sahip olmaları ve bankanın gelecekteki karlılığına güvenmeleri ile mümkün olabilmektedir.

Pratikte, yönetsel hataların bankacılık problemlerine etkisi büyüktür. Bu yüzden yönetimin değiştirilmesi, bankaya olan güvenin yeniden sağlanması için gerekli en acil kriterlerden biridir (Dziobek, 1998). Operasyonel yöntemler, yönetimin zayıflıkları üzerinde yoğunlaşır. Yönetimin değiştirilmesi zor ve pahalı olduğu zaman; yakından denetim, performansa dayalı kontrat, mevcut yönetimin ücretlerinin düşürülmesi ve tepe yönetimin ünvanlarının geri alınması gibi diğer teşvik yöntemleri kullanılabilir. Ayrıca personelin birleştirilmesi de, bankalara maliyet avantajı sağlar (Dziobek, 1998).

Bankaların esas faaliyetleri üzerinde yoğunlaşmaları, operasyonel yeniden yapılandırmanın merkezindedir. Bu kapsamda, karlı olmayan yerli ve yabancı birimlerin veya alanların kapatılması veya küçültülmesi, ikincil ürün çizgisinin daraltılması veya kapatılması bankanın gücünü artırır (Dziobek, 1998).

“Twining” ya da ikizleme, operasyonel yeniden yapılandırma yöntemlerinden biri olup, zayıf bir yerli bankanın bankacılık işlemlerinin operasyonel yeniden yapılandırılması için, güçlü bir bankayı rehberlik yapması için kiralaması olarak tanımlanmaktadır.

1.2.3. Yapısal Yöntemler

Banka yeniden yapılandırmasında alınan yapısal önlemler mali sektördeki problemlerin çözümüne yönelik olup, amaç sektörün güvenilirliğini tesis etmek ve sektörü tekrar rekabete açmaktır (Dziobek, 1998). Sektörün sorunları çok sıkı veya gevşek lisans politikalarından kaynaklanmaktadır. Yapısal önlemlerin örnekleri banka kapatılması, birleşme, uluslar arası bankaların yurt içinde faaliyet göstermesinin sağlanması türündendir. Otoriteler için temel zorluk, bu enstrümanların piyasa prensipleriyle uyumunun sağlanmasıdır.

1.2.3.1. Tasfiye

Genel bir kural olarak ödeme güçlüğü içinde olan bankalar kapatılmalı veya tasfiye edilmelidir. Ödeme güçlüğü içinde olan bankaların yönetici ve sahipleri, kendi çıkarları doğrultusunda teşvik yapısına zarar verecek faaliyetlerde bulunmakta, bu da sorunların derinleşmesine neden olmaktadır.

Bu yöntem, bankadan para kaçışlarını engeller ve diğer bankaların yeniden yapılanma konusunda önlem almalarını teşvik eder. Dolayısıyla, bu yöntem sistemik banka yeniden yapılandırması açısından kilit rol oynar.

Ancak, banka kapatmak sanıldığı kadar kolay değildir. Banka kapatılmasına en önemli engel bankalar kanununda doğrudan veya dolaylı olarak bankaların kapatılma kararlarında yer almalarına izin verilmesidir. Bu nedenle, banka kapatması için bir politika oluşturulurken uygun görev dağılımı ve yasal altyapıya ilişkin mahkeme prosedürlerine gereksinim duyulmaktadır (Dziobek, 1998).

Ayrıca, banka kapatmalarının sistemin önemli bir bölümünü etkilemesi halinde, bu durum ödemeler sisteminin kilitlemesine neden olabilir. Örneğin, ödeme güçlüğü içindeki bir banka, eğer ulusal düzeyde bankacılık sektörünün sahip olduğu mevduat miktarının önemli bir kısmına sahipse, bu bankanın kapatılması, mali sisteme ve bankacılık sistemine olan güveni zayıflatabilir. Genellikle devletler bu tip banka kapatmalarından kaçınır ve büyük bankaları kurtarır.

Banka kapatılması seçicilik gerektirdiğinden ve potansiyel olarak da keyfi uygulamalara neden olabileceğinden uygulanması zor bir yöntemdir. Ödeme güçlüğü içinde olan bir banka kurtarılırken, diğerinin kapatılması ayrımcılık

suçlamalarına yol açabilecektir. Bu nedenle, bir banka kapatma kararı piyasa bakışı açısından değerlendirilirken, bankanın zayıf mali durumu ve yinelenen sorunları göz önünde bulundurulmalıdır.

1.2.3.2. Birleşme / Küçülme

Birleşmeler, banka yeniden devralmalarında etkin şekilde kullanılan yöntemlerden birisidir. Birleşen bankaların faaliyetleri daha etkin hale gelebilmektedir. Ancak etkinliğin arttığı başarılı bir birleşme, ölçek ekonomilerinin varlığını gerektirmektedir. Bununla birlikte, bankacılık sektöründe ölçek ekonomilerinin sınırlı olduğu bilinmekte ve çok büyük bankaların birleşmeleriyle sonuçlananlar, etkinliğin sağlanmasında başarısız olmaktadır (Dziobek, 1998).

Birleşen bankaların farklı rekabet avantajlarına sahip olmaları, etkinliğin artmasına katkıda bulunmaktadır. Diğer yandan, farklı kurumsal kültürlerin uyuşturulması ve aralarındaki teknik sorunların çözülmesi çok maliyetli olabilmektedir. Özellikle kamu ve özel bankaların birleşmesinde, bu sorunla karşılaşma olasılığı yüksektir. Dolayısıyla, banka birleşmeleri her zaman etkin bir çözüm olmayabilir.

Bazı durumlarda banka birleşmeleri, kapatmaları önlemek amacıyla yapılmakta ve böyle durumlarda otoriteler banka birleşmelerini zorlamaktadır. Ancak, bu tür birleşmeler bankacılık sektöründe istikrarı sağlayamamakta, birleşecek sağlam bankanın da mali durumunu bozabilmektedir.

Küçülme, verimsizliği azaltmak için başvuru olan bir diğer yöntemdir. Küçülmeler, belirli ürünlere odaklanması veya ürün ve şube sayısının azaltılması gibi bankacılık faaliyetlerinin yeniden düzenlenilmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Küçülmeler ayrıca, banka kapatmalarının bir yönünü oluşturabilir. Böylelikle bankanın ödeme gücü içinde olan bölümü kapatılır ve ayrı bir şekilde satılır.

1.2.3.3. Özelleştirme

Etkin çalışmayan ve ödeme gücü içinde olan kamu bankaları sistemik bankacılık sorunlarının en önemli kaynağıdır. Sistemik banka krizlerinde kamu bankaları kamuoyunun gözünde en güvenli bankalar olarak görüldüğünden, mevduat sahipleri mevduatlarını bu bankalarda değerlendirme eğilimindedirler. Kamu bankalarının sistemik krize neden olduğu ülkelerde, bankacılık sisteminin istikrarını korumak için özelleştirme, yeniden yapılanma sürecinde yaygın yöntemlerden biridir. Ancak özelleştirme tek başına yeterli değildir. Bankacılık

sisteminin etkinliğini artırmak için, devlet mali ve operasyonel yeniden yapılandırma faaliyetlerini öncelikli olarak yürürlüğe koymalıdır.

Bununla birlikte, özelleştirme hemen uygulanabilecek bir önlem değildir. Bir çok ülkede kamu bankalarının özelleştirilmesinin uzun bir süreç olduğu gözlemlenmiştir. Özelleştirmelerin hızlı bir şekilde yapılması devlet için önemli riskler içermektedir. Özellikle özelleştirme sonrası bankanın yeni sahiplerinin bankayı iyi yönetememeleri durumunda yeniden kamulaştırılma gündeme gelebilmektedir (Dziobek, 1998).

1.2.3.4. Borç Yeniden Yapılandırması ve Kötü Aktiflerin Yönetilmesi

Başarılı bir yeniden yapılandırma için önemli yöntemlerden biri de, kötü aktiflerin yönetimidir. Eğer kötü aktifler belirlenip izole edilirse, banka daha güçlü bir yapıya kavuşur. Bankalar, aktiflerini yöneterek yeniden yapılanmadan elde edeceği faydayı maksimize edebilir ve yeniden yapılanma maliyetini kontrol edebilir. Ödeme sorunu yaşayan banka, kalan likitlerinin zararına da olsa acil olarak satılması için zorlanırken, varlık ve borç tahsilatı konusunda uzman bir birim, varlık satışlarında profesyonel bir yaklaşım sergileyebilir (Dziobek, 1998). Böyle bir birim, aynı zamanda borç tahsilatı ve varlık satışı konusunda yasal standart prosedürlerin geliştirilmesine de katkıda bulunabilir.

Şüpheli alacakların banka bilançosundan alınıp, ayrı bir borç tahsilat şirketine devredilmesi, bankanın borç ödeme gücüyle ilgili problemlerin çözümünde etkin bir yoldur. İpotekli gayrimenkulün satışı ya da varlık satışları ise, borç yeniden yapılandırma maliyetinin bir kısmını kurtarmak ve borçlarını ödemeyen borçlulara mesaj göndermek açısından önemlidir (Dziobek ve Pazarbaşıoğlu, 1997).

Borç yeniden yapılandırma kapsamında, ödeme güçlüğü çeken borçlulara borç sağlama ve bu şekilde onların kendi içlerinde yeniden yapılanmalarını hızlandırma düşüncesi de yer almaktadır.

Sistemik banka yeniden yapılandırma programlarında iflas etmiş bankaların takipteki kredilerinin yönetilmesinde iki yöntem izlenmektedir (Woo, 2000):

- Banka içinde aktif iyileştirmesinden sorumlu ayrı bir birim kurulması. Bunun en başarılı örnekleri 1980'lerde İspanya'da kurulan "banka hastaneleri" ile 1990'larda İsveç ve Norveç'te yeniden yapılandırma programları kapsamında "iyi banka/kötü banka" uygulamalarıdır.
- Bankanın kötü aktiflerinin mevduat sigorta fonu gibi mevcut bir devlet kurumuna aktarılması. Bunun en başarılı örneği ise Savings&Loans krizi

nedeniyle iflas eden bankaların aktiflerinin Amerikan Federal Mevduat Sigorta Kurumu'na devredilmesi ile Japonya, Meksika ve İspanya'daki uygulamalardır. İkinci bir yol ise, kötü aktiflerin alınması, yönetilmesi ve satılması için yeni bir kamu kuruluşu (aktif yönetim şirketi) kurulmasıdır. Bu yöntem Amerika S&L krizinin son döneminde ve son olarak da Tayland, Güney Kore ve Endonezya'da uygulanmıştır (Klingebiel, 2000).

Kötü aktiflerin düzenlenmesine ilişkin kararlar yasalara olduğu kadar devletin politik kararlarına da bağlıdır. Etkin aktif iyileştirme mekanizmalarının kurulması için en iyi uygulamalar mevcut yasal düzenlemeler çerçevesinde yapılmalıdır. Ancak bazı durumlarda mevcut yasal düzenlemeler (özellikle icra iflas yasaları) yetersiz kalabilmekte ve yasal revizyonlara gerek duyulabilmektedir.

▪ İyi Banka / Kötü Banka

Kötü aktiflerin yönetilmesinde uygulanan yöntemlerden birisi, banka içinde sadece "kötü aktiflerin" yönetimi ile ayrı bir birim oluşturulması veya bankanın iştiraki olarak bankaya özel bir aktif yönetim şirketi (kötü banka) kurulmasıdır (Woo, 2000). Söz konusu birim/kötü bankaların amacı, kötü aktiflerin işlerlik kazanmasını sağlayarak yeniden yapılandırma sürecinde bu aktiflerin iyileştirme oranını azamileştirmektir. Ayrıca, bu yöntemle farklı finansal kurumlara yönelik değişik çözümler bulunup esneklik sağlanması da hedeflenmektedir. Kötü aktiflerin bankadan ayrılması mali güçlüğü düşen bankalara olan güvenin sağlanması açısından da önemlidir. Bankaların kötü aktiflerin yönetilmesi için ayrı bir birim veya aktif yönetim şirketi kurmalarına izin verilmesinin yanında, etkin işleyen bir düzenleme çerçevesi, bilgilendirme ve muhasebe düzenlemelerinin yapılması, etkin bir gözetim ve denetim otoritesi bulunması da son derece önemlidir (Klingebiel, 2000).

▪ Aktif Yönetim Şirketleri (AYŞ)

Kötü aktiflerin yönetilmesinde uygulanan bir diğer yöntem, bu aktiflerin yönetilmesi için merkezi bir aktif yönetim şirketinin kurulmasıdır. Bu yöntemin uygulanmasındaki amaç minimum maliyet ve maksimum kurum değerinin sağlanmasıdır. Bu yöntemin ABD'de 1980'li yıllarda yaşanan krizin son aşamasında uygulanmasının ardından AYŞ uygulaması, sistemik banka yeniden yapılandırma programlarında tercih edilen bir uygulama haline gelmiştir. Bu kapsamda, ABD'de Amerika Aktif Tasfiyesi Tröst Şirketi (RTC) isimli bir şirket oluşturularak bankaların kötü aktiflerinin bankadan uzaklaştırılarak bankacıların asıl ve daha karlı faaliyetler üzerinde yoğunlaşmaları sağlanmıştır. Bu yöntemi doğrudan uygulayan diğer

ülkelere örnek olarak ise Tayland , Endonezya, Malezya ve Kore verilebilir (Klingebiel, 2000).

Aktif yönetim şirketlerinin üç temel işlevi bulunmaktadır:

▪ *Ödeme güçlüğü içinde olup varlığını sürdüremeyecek durumda olan mali kurumların aktiflerini yönetmek ve tasfiye etmek.* Örneğin Amerikan Federal Mevduat Sigortası Kurumu (FDIC) bu amaçla kurulmuştur. Bazı durumlarda ise, iflas etmiş bir kurumun tasfiyesi özel olarak görevlendirilmiş bir tasfiye kurumu tarafından ya da kamunun fonladığı bir AYŞ tarafından gerçekleştirilmektedir (Örneğin, Amerika Aktif Tasfiyesi Tröst Şirketi(RTC)) (Klingebiel, 2000).

▪ *Sorunlu ama varlığını sürdürebilir mali kurumların yeniden yapılandırılmasını kolaylaştırmak.* Takipteki kredilerin kolay yönetilmeleri amacıyla banka bünyesinde ayrı bir birim oluşturulabilir veya bu krediler banka dışında bağımsız bir kuruma aktarılabilir. Bu ayırımdan azami faydanın sağlanabilmesi için ise "kötü banka" operasyonel, mali ve hukuki olarak sorunlu bankadan ayrılmalıdır.

▪ *Kamu sermayeli ve devletin müdahale ettiği bankaların özelleştirmesini kolaylaştırmak.* Örneğin Fransa'da bir kamu bankası olan Credit Lyonnais'in özelleştirilmesini kolaylaştırmak amacıyla bankanın takipteki kredileri sonradan oluşturulan bir iştirakine devredilmiştir (Klingebiel, 2000).

1.3. Bankacılık Problemlerinin Çözümü İçin Devletin Finansal Müdahalesi

Bankaların ekonomi ve ödemeler sistemi üzerindeki önemli etkisinden dolayı herhangi bir banka iflası, ekonomik çevre açısından kritik bir rol oynamaktadır. Bir banka krizi meydana geldiği zaman mevduat sahipleri, bankaya borç verenler ve banka sahipleri güvenlerini kaybederek varlıklarını kurtarmaya çalışırlar. Bir banka iflası tek başına bütün bir ekonomiyi etkileyemeyebilir. Ancak herhangi bir iflas, ulusal bankacılık sistemindeki toplam mevduatın büyük bir kısmını kapsıyorsa, bu durumda diğer bankalar da zarar görecektir. Sadece bankalar değil, ödeme gücü yerinde olan firmalar da bu zarardan kendi paylarına düşeni alacaklardır. Tüm bu gelişmeler, iktisadi faaliyette bir düşüşle son bulabilir.

Bankacılık problemlerinin çözümünde devlet müdahalesi zor ve maliyetli olsa da, banka iflaslarının ekonomiyi olumsuz etkileme olasılığı bu müdahaleyi haklı çıkarmaktadır. Ancak devlet yardımı, eğer problemler bankacılık sisteminin bütününe zarar veriyorsa yapılmalı, aksi halde bankalar bireysel olarak desteklenmemeli ve problemlili bankanın iflasına izin verilmelidir (Nyberg, 1997).

Banka yardım stratejileri tasarlanırken, şeffaf, rekabet edebilir ve kararlı bir mali sektör hedeflenmelidir. Banka kurtarma stratejileri ve devletin finansal müdahalesi tasarlanırken, bankaların kendine has özellikleri dikkate alınmalıdır. Yardım stratejileri, bireysel çözümlere sahip olmayı gerektirse de, devletler banka yardım stratejilerini belirlerken genel kriterler kullanmalıdır.

Mudilerin ve diğer kreditorlerin korunmadığı bir banka tasviyesi, genellikle banka yardım strateji opsiyonları içinde en düşük finansal maliyete sahip olanıdır. Böylelikle; mudiler, kreditorler, ortaklar, yöneticiler ve personel, bankanın sergilediği kötü performansın maliyetini paylaşmış olur. Dolayısıyla borç verenler ve yatırımcılar, kötü performansın cezalandırıldığı bir teşvik yapısı içinde daha seçici ve daha çok talep eden bir davranış sergilerler.

Tasviye yönteminin uygulanmasıyla ilgili bir takım problemler nedeniyle bankalar genellikle faaliyetlerine devam ederler. Borçlarını ödeyemeyen bir bankanın, borç ödeme gücü yerinde olan bir bankayla birleştirilmesi, daha çok ABD ve Japonya'da kullanılmış bir opsiyon olup, maliyeti daha düşüktür. Çünkü, borç ödeme gücü olan banka, diğer bankanın franchise değeri karşılığında ve etkin faaliyetlerini onun üzerinde uygulayarak, bir kısım sermaye kaybını telafi edebilir (Daniel, 1997).

Ancak, bu yöntem gelişmekte olan ülkelerde ve geçiş ekonomilerinde bir takım zorluklara sahiptir. Çünkü zor durumdaki bir bankayı devralmak için güçlü bir sermaye tabanına ihtiyaç vardır.

Kamu bankalarının özelleştirilmesi de, devlet müdahalesi içinde yer alan başka bir çözümdür. Ancak bu yöntem de benzer zorluklara sahiptir.

Tasfiye, birleştirme ve özelleştirme yöntemlerinin uygulanamadığı hallerde, zor durumdaki banka şu yollarla kurtarılabilir:

1. Etkinliği artırmak ve gelecekteki kayıpları önlemek için banka faaliyetlerinin yeniden yapılandırılması
2. Sermaye tabanının genişletilmesi

1.3.1. Banka Faaliyetlerinin Yeniden Yapılandırılması

Zor durumdaki banka, gelecekteki maliyetleri en aza indirmek için yeniden yapılandırılmalıdır. Bunun için, kredibilitesi olan ve etraflı bir yeniden yapılandırma planı tasarlanmalıdır. Bununla birlikte finansal yardımı ertelemeyen önce devlet, zayıf bankanın mali açıdan daha kötü bir duruma gelmeyeceğinden emin olmalıdır. Çünkü bankanın zararları, faaliyetlerini etkin yürütebilme yeteneğini zayıflatmış

olabilir. Devlet bankaya fon sağlamadan önce, bankanın ödeme güçlüğü çeken borçlara olan ek kredi akımını kesmeli ve diğer borç verme faaliyetlerini de sınırlandırmalıdır. Herhangi bir yolsuzluğun önlenmesi için devlet tarafından bankaya verilen krediler, güvenilir dış denetimciler tarafından denetlenen yıllık portföylerde detaylı olarak yer almalıdır (Daniel, 1997).

1.3.2. Sermaye Tabanının İyileştirilmesi

Yeniden sermayelendirme, başarılı bir yeniden yapılandırma operasyonunun önemli bir parçası olup, tek başına yeterli değildir. Yeniden sermayelendirme bankaya, faaliyetlerini etkin yürütme ve beklenmedik şoklara karşı dayanıklı olma fırsatı tanır. Bankanın şoklara karşı dayanıklı olabilmesi ise, bankanın sermaye yeterlilik oranının en azından Basel standart seviyelerinde olmasını gerektirir.

1.4. Devlet Müdahale Yöntemlerinin Sınıflandırılması

Devlet tarafından zor durumdaki banklara finansal yardım için kullanılan yöntemler, iki grupta sınıflandırılabilir; doğrudan ve dolaylı yöntemler.

Doğrudan yöntemler, devlet tarafından zor durumdaki bankaya yapılan açık parasal transferi içerir. Dolaylı yöntemler ise, bankanın doğrudan faydalanmadığı devlet harcamalarını içeren (örneğin devletin şüpheli alacakları ödemesi) veya açık bir devlet harcamasıyla sonuçlanmayan (örneğin vergi indirimleri) mali operasyonlardır (Daniel, 1997).

1.4.1. Doğrudan Yöntemler

Yeniden sermayelendirme ve kısa ve orta vadede verilen krediler, direkt yöntemler olarak adlandırılabilir. Devletler, bankaları şu yollarla yeniden sermayelendirebilir.

- 1- Devlet, bankanın ihraç edilen hisselerini satın alarak veya uzun vadeli kredileri genişleterek zor durumdaki bankanın sermayesini doğrudan iyileştirebilir.
- 2- Devlet, bilançolarının varlık tarafını artırarak bankaları yeniden sermayelendirebilir. Bu yöntem, çoğunlukla problemlı kredilerin devlet tahvilleriyle değiştirilmesi şeklinde uygulanmaktadır.
- 3- Devlet, bankanın net yükümlülüklerini üstlenir. Başka bir deyişle devlet, mudilerin büyük bir kısmını ve diğer muhtemel kreditorlerin banka üzerindeki haklarını, kamu borcuna veya nakte dönüştürür.

Ayrıca devlet, özellikle de Merkez Bankası, bankanın problemlerini hemen çözmek için, zor durumdaki bankaya kısa ve orta vadeli krediler verir (Dziobek, Pazarbaşıoğlu, 1997).

1.4.2. Dolaylı Yöntemler

Bu yöntemler iki özelliğe sahiptir. Birincisi, finansal yardım doğrudan zayıf bankanın faydalanacağı şekilde gerçekleşmez. Örneğin, reel sektörde faaliyet gösteren kamu kurumları, zayıf bankaya yardım için kullanılabilir. Devlet, zor durumdaki işletmelerin borçlarını ödeyebilir veya kendi borçlarını ödeyebilmeleri için onlara kaynak sağlayabilir (Nyberg, 1997).

İkincisi, zor durumdaki bankaya sağlanan finansal fayda, doğrudan yüksek devlet harcaması olarak yansıtılmaz. Örneğin, devlet rezerv gerekliliklerini veya vergi kanunlarını, mevduat faiz oranlarındaki tavanı ya da bankacılık sektörüne girişleri sınırlandıran yasaları değiştirebilir.

1.5. Banka Yeniden Yapılandırmasında Maliyet Paylaşımı

Zor durumdaki bankayı kurtarmanın maliyeti, vergi mükellefleri ve bankayla ilişkisi olan gruplar arasında paylaştırılabilir. Dengeli ve etkili bir finansal sistemin devamlılığını sağlamak için, devlet mevcut maliyeti bu gruplar arasında eşit olarak dağıtmalıdır. Bu eşit dağıtım maliyetlerin bankaların geçmiş zararlarından sorumlu olan veya bu zararlardan fayda sağlayan ve bankanın kurtarılmasından fayda sağlayan grupların bir kombinasyonu arasında paylaştırılmasıyla gerçekleştirilebilir (Daniel, 1997).

Borçlular, ortaklar, kreditorler, diğer bankalar, devlet ve mudiler bu maliyeti yüklenebilecek olası gruplardır.

Banka iflaslarının asıl nedeni, borçlarını ödemeyen çok sayıdaki borçludur. Borçlulardan alacakların mümkün olduğu kadar fazla tahsil edilmesi ile bankanın zarar etmesine neden olan bu grubun maliyeti paylaşması sağlanabilir. Bu durum, diğer borçluları da borçlarını ödemeleri doğrultusunda teşvik edecektir. Ancak, problemleri kredilerin tahsilatı kolay olmayabilir:

Birinci olarak, borçlular borçlarını ödeme gücüne sahip olmayabilir.

İkinci olarak ise, kredi zararları; yanlış makroekonomik politikalar, bankaların zarar eden şirketlere, özellikle kamu kurumlarına kredi vermeye zorlanması ve düzenleyici vergilerin fazla olması gibi yanlış devlet politikaları sonucu meydana gelmiş olabilir.

Zarar karşılığı sermayeler sıfırlanarak, banka kurtarma maliyeti ortaklara yüklenebilir. Böylece, temkinli bir yönetim teşvik edilmiş olur. Mudi olmayan kreditorleri batmış bankanın maliyetlerine ortak etmek için, problemli krediler banka özsermayesine dönüştürülebilir. Böylece bu kreditorler, bankanın gelecekteki performansını yakından izlemek zorunda kalacaklardır.

Eğer başka bir çözüm yoksa, devlet son çare olarak maliyetleri üstlenmelidir. Aksi halde, devletin tüm maliyetleri üstlenmesi, bankaların teşvik yapısına ve mali yapıya zarar verecektir.

Bazı mudiler, likidite desteği karşılığında yüksek faiz talep ederek, zor durumdaki bankadan yararlanmış olabilirler. Mali dengenin ve olumlu teşviğin devamı için, bu mudiler de maliyetin bir kısmını üstlenmelidirler.

Tablo 1.2.'de banka yeniden yapılandırmasında maliyetler ve paylaşımı görülmektedir.

Tablo 1. 2. Banka Yeniden Yapılandırmasında Maliyetler ve Paylaşımı

Banka Hissedarlarına Maliyeti	Devlete Maliyeti (Mali/Yarı Mali Maliyetler)
Mali Enstrümanlar	
▪ Teminat yükümlülükleri ▪ Devlete gelecekteki yükümlülükler ▪ Taze Sermaye	▪ Merkez bankası bütçesine para transferi düşer. ▪ Nazım hesaplar Yükselir ▪ Kamu borcu artar ▪ Açık artar
Yapısal veya Operasyonel Enstrümanlar	
▪ Banka sahipleri hisselerini kaybedebilir. ▪ Yöneticiler ve personel işlerini kaybedebilir ▪ Kreditorler ve mevduat sahipleri zarara uğrayabilir. ▪ Bankalara daha yüksek mevduat sigortası primi getirilebilir ▪ Yabancı bankaların sisteme girmesi ve yönetim hizmetleri için ücret talep edilebilir.	▪ Tasfiye maliyeti (mahkeme masrafları gibi) ▪ İşsizlik parası ▪ Kamu bankası personeline kıdem tazminatı ▪ Mevduat sigorta fonuna bütçe transferi ▪ Birleşmelerde alınan bankaya ücret ödenmesi ▪ Özelleştirme için yatırım bankacılığı hizmetleri ▪ Aktif yönetimi için bütçe dağılımı ▪ Yabancı bankaların sisteme girmesi ve yönetim hizmetleri için ücret talep edilebilir.

Kaynak : IMF , "Market-Based Policy Instruments for Systemic Bank Restructuring", Claudia Dziobek, August 1998.

İKİNCİ BÖLÜM

YENİDEN YAPILANDIRMADA ÜLKE UYGULAMALARI

1980'lerin başından itibaren çok sayıda ülkede sistemik banka krizleri meydana gelmiştir. Ülkeler, bankacılık krizlerini çözmede değişik başarı düzeylerine sahip çok farklı yaklaşımlar sergilemektedirler. Bu bölümde öncelikle, gelişmekte olan ülkelerin bankacılık sisteminde yaşanan ve banka yeniden yapılandırmasını gerektiren mali yapı sorunlarına değinilmiş, daha sonra, 24 ülkenin banka yeniden yapılandırma deneyimlerinin incelendiği ve bu deneyimlerden çıkarılan sonuçların özetlendiği bir araştırmaya yer verilmiştir.

2.1. Gelişmekte Olan Ülkelerde Bankacılıkta Mali Yapı Sorunları

2.1.1. Sorunların Temel Nedenleri

Gelişmekte olan ülkeler, özellikle son yıllarda ciddi bankacılık krizleriyle karşı karşıya kalmışlardır. Yapılan araştırmalara göre 1976-1996 yılları arasında (Doğu Asya'da son kriz meydana gelmeden önce) gelişmekte olan ülkelere meydana gelen 59 bankacılık krizinin toplam maliyeti Gayri Safi Yurtiçi Hasılanın (GSYİH) yüzde 9'u oranında, 250 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Asya Krizinden en çok etkilenen 4 ülkedeki kredi zararları 130 milyar dolar olarak tahmin edilmektedir (Caprio ve Honohan, 1999). Bankacılık krizleri, genellikle düşük gelirli ülkelerde yaygın olarak meydana gelmekte ve maliyeti de görece olarak yüksek olmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelere meydana gelen bankacılık krizleri genel olarak iki temel nedene dayanmaktadır;

- Bankaların, hem makroekonomik dalgalanmalar, hem de önemli rejim değişiklikleri açısından volatilitesi yüksek bir ortamda faaliyet göstermeleri,
- Bankalara politik müdahalenin olması.

Gelişmekte olan ülkeler gelişmiş ülkelere göre volatilitesi daha yüksek bir ekonomik yapıya sahiptir. Bunun en önemli nedeni gelişmekte olan ülke ekonomilerinin küçük, ürün çeşitlenmesinin ise az olmasıdır. Nitekim ana ihraç malları kısıtlı bir ürün yelpazesini içermektedir. Böyle bir ekonomide belli ürünlerin arz ve talebinde yaşanan ani değişiklikler dış ticaret hadlerini olumsuz etkileyerek, ihracata

dayalı ticaret yapan firmaların iflasına yol açabilmektedir. Bunun sonucunda da bu firmalarla çalışan bankalar mali güçlük içine düşebilmekte, diğer sektörler de bu durumdan ciddi olarak etkilenmektedir.

Bankalar, döviz kuru, faiz oranı ve fiyat seviyesi açısından nominal volatiliteye karşı farklı bir kırılganlık (vulnerability) göstermektedir. Çoğu banka yabancı para üzerinden aldığı kredilerin riskine karşı bir önlem almadığından, ülke parasının değer kaybetmesi durumunda büyük zararlara uğramaktadır. Ayrıca, yüksek enflasyon ve nominal faiz oranları, bankaların fonlama maliyetinin uzun dönemli kredilerin getirisinden daha yüksek olmasına neden olmaktadır. Son 25 yıldır gelişmiş ülkeler ile bazı gelişmekte olan ülkeler arasında meydana gelen nominal volatilitedeki farklılık, reel volatilitedeki farklılıktan daha yüksektir. Gelişmekte olan ülkelere olan sermaye akımları hem nominal, hem de reel volatilitenin önemli unsurlarından birisi olarak değerlendirilmektedir (Caprio ve Honohan, 1999). Bu ülkelere olan büyük sermaye girişleri ve ani sermaye çıkışları, bu ülkelerin mali sistemlerini iflasa sürükleyebilmektedir. Nitekim Doğu Asya ekonomilerindeki daralma yabancı sermayenin çıkışıyla hızlanmıştır (Sheng, 1998).

Bununla beraber, ani sermaye giriş ve çıkışları tamamiyle dışsal bir faktör olarak sayılmamaktadır. Bu ülkelere sermaye girişleri bankacılık sisteminde uygulanan politikalara bağlı olarak gerçekleşmiştir. Öte yandan, bankaların yurtdışından ilave kaynak sağlaması ve bu fonların ekonominin belli sektörlerine aktarılması gayrimenkul ve hisse senedi fiyatlarında aşırı bir şişkinliğe yol açmıştır. Ayrıca bankalar, kredi verme sürecinde firmalar hakkında yeterli ve doğru bilgileri elde edemedikleri gibi aktedilen sözleşmelerde yaptırım uygulayacak güvenilir bir mekanizma da bulunmamaktadır. Bu durum ise, banka kredilerinin geri dönüş dönmeyeceği ve kredi verilen firmanın iflası halinde hangi prosedürlerin işleyeceği hususlarının belirsiz kaldığı bir ortam yaratmıştır. Gayrimenkul ve hisse senedi fiyatlarında daha önce meydana gelen yüksek artış, daha da yüksek seviyelere çıkmıştır. Bunun yanında, bankalar döviz kurundaki ani değişikliklere karşı da bir önlem almamışlardır.

Bankalar, özellikle Kore'de yurtdışından aldıkları kısa dönemli kredilerin büyük ölçüde yenileneceği düşüncesiyle hareket ederken, kurumsal sektörler de bu kredilere güvenmiştir. Başka bir deyişle, bu ülkeler yabancı yatırımcıların stratejilerindeki ani değişikliklere karşı pozisyon almak durumunda kalmışlardır. Volatilitesi yüksek bir sistemde sermaye hareketleri bankalar için önemli bir risk faktörü olmuştur. Ancak, Asya Krizi'nde görüldüğü gibi kötü bankacılık uygulamaları da sermaye akımlarının volatilitesini arttırabilmektedir (Sheng, 1998).

Gerek uluslararası kreditörler, gerekse yerli bankacılar volatilesi yüksek piyasalara uyum sağlamak için uygun yöntemler geliştirmelidir. Uygulamada da bankaların faaliyet gösterdiği alanlarda risk profilinin değiştirilmesi için bir takım rejim değişiklikleri yapılmıştır. Döviz kuru rejimleri bu bağlamda aldatıcı olabilmektedir. Nitekim gelişmekte olan ülkelerin nominal döviz kurunda belli bir istikrarın sağlanacağına ilişkin beklentiyle, büyük hacimli ve kur riskine karşı önlem alınmamış döviz kredileri olan borçlular riske maruz kalmışlardır. Bununla beraber Arjantin, Şili ve Uruguay'da 1979-82 yılları arasında meydana gelen bankacılık krizlerinin temel nedeni bundan farklıdır (Sheng,1996). İstikrarlı bir döviz kuru rejimi altında faaliyet gösteren bankalar, faiz oranlarını düşürmek amacıyla dolar cinsinden borçlanmaya teşvik edilmişler ve böylece sermaye akımları neticesinde ülkeye gelen yabancı fonlar bankalara aktarılmıştır. Bunun sonucunda da borçlanma ve tüketimde büyük bir patlama yaşanmış, güdümlü döviz kurlarının sürdürülemediği ortaya çıkmıştır. Söz konusu ülkelerde bankacılık krizinin meydana gelmesinde uluslararası piyasalarda yaşanan gerilemeler de rol oynasa da, yukarıda belirtilen ve sürdürülmesi mümkün olmayan borçlanma tercihi, krizin en önemli sebebidir. Nitekim, söz konusu ülkelerin paralarının dolar karşısında hızla ve yüksek miktarda değer kaybetmesiyle birlikte, bir çok banka ve kredi borçluları bir gecede ödeme güçlüğü içine düşmüştür.

1980'lerde başlayan liberalizasyon süreciyle gelişmekte olan ülkeler "düzenleme sistemlerini" gelişmiş ülkelere paralel olarak modernleştirmeye ve liberalleştirmeye başlamışlardır. Bu bağlamda faiz oranları ve bankaların kredi tavanlarının belirlenmesinde, öncelikli sektör ve kişilere verilen kredilerde uygulanan kurallarda ve hatta sermaye hesabı açılmasındaki idari kontrollerin kaldırılması gündeme gelmiştir. Bununla birlikte, çoğu ülkede liberalizasyon sürecinin gerekli kurumsal altyapı oluşturulmadan başlaması mali sistemleri belirsiz bir ortamda faaliyet göstermeye itmiştir. Mali liberalizasyon sürecinde öncelikli yapılacakların belirlenmesinde yetersiz kalınması, bu süreci izleyen dönemde bankaları ödeme güçlüğü içine sokmuş ve sistemik banka krizleri meydana gelmiştir.

Bankacılık krizlerinin meydana gelmesinde etkili olan bir başka faktör ise bankalara siyasi müdahalenin olmasıdır. Dokuz farklı Asya ülkesinde 3,000'nün üzerinde firmada yapılan araştırmaya göre Hong Kong, Endonezya, Kore, Malezya ve Tayland'da kurumların büyük çoğunluğu ailelere aittir. Diğer ülkelerde de güçlü aileler bankacılık sisteminin ve ekonominin büyük bir çoğunluğunu elinde tutarken, aile üyelerinin bir kısmı da maliye bakanlığı ve bankacılıkla ilgili diğer kurumlarda görev almaktadır. Örneğin Venezuela'da 1992 yılında düzenleyiciler büyük bir

bankanın iflasına müdahaleden kaçınmışlardır. Çünkü banka düzenlenmesinden sorumlu olan merkez bankası başkanının, aynı zamanda bu bankanın en büyük hissedarlarından birisi olması gerekli müdahalenin yapılmasını engellemiştir. Bunun sonucunda meydana gelen sistemik bankacılık krizinin maliyeti 7 milyar dolar civarında gerçekleşmiştir (Sheng, 1998).

Ayrıca gelişmekte olan ülkelerde hükümetler özellikle kamu bankaları üzerinde öncelikli sektör ve kişilere kredi verilmesi için baskı yapmaktadır. Çoğu durumda bu kredilerin geri dönmeyeceği de bilinmektedir. Bu baskı bankaların mali güçlerini doğrudan etkilediği gibi, kredi verme faaliyetlerine de ciddi zararlar vermektedir.

Bankacılık düzenlemelerinin sektör üzerindeki etkileri sermaye tanımının yanında, gayrimenkul haklarının korunması, iflasın derecesi ve kanuni yaptırımın etkinliği gibi konuları da kapsamaktadır. Son yıllarda bankacılık sisteminde kriz yaşayan ülkelerden Brezilya, Kolombiya, Hindistan, Endonezya, Japonya, Kore, Malezya, Peru, Filipinler ve Tayland'ın bu alanlardaki uygulamalarda yetersiz kaldıkları görülmektedir (BIS, 1999).

Gelişmekte olan ülkelere yaşanan bankacılık krizlerinden çıkarılan sonuçlara göre ihtiyatlı bir bankacılık düzenleme politikasında aşağıda belirtilen hususların dikkate alınması öngörülmektedir:

1. Bankaların faaliyet gösterdikleri belirsiz bir siyasi ve ekonomik ortamda ince-ayarlı kar marjlarının korunmasının imkansızlığı,
2. Bu ülke ekonomilerinin sürekli olarak karşılaştıkları ani şoklardan kurtulma ihtiyacı,
3. Siyasi iktidar nedeniyle yaptırım mekanizmasının olmayışı.

2.1.2. Sermaye Yeterliliği

Yasal düzenleme eksiklikleri nedeniyle yaşadıkları finansal kurum kapanmalarının ardından gelişmiş ülkeler de bankacılık düzenlemelerini gözden geçirmek durumunda kalmış, 12 sanayileşmiş ülkenin üst düzey banka düzenleyicisinden oluşan Basel Bankacılık Denetim Komitesi uluslararası alanda faaliyet gösteren bankalar için standart kurallar getirmiştir. Komite, bu çerçevede 1988 yılında bankalar için asgari sermaye yeterliliği rasyosu belirlemiştir. Buna göre her banka risk ağırlıklı aktiflerinin en az % 8'i kadar sermaye tutmak durumundadır. Ancak yeterli düzeyde sermaye bulundurulması daima iyi bir tedbir gibi görünmekle beraber yüksek miktarda sermayeye sahip olan bankaların da battıkları görülmüştür. Bu nedenle mevcut düzenlemeleri de yeterli bulmayan Basle Komite sermaye

yeterlik rasyosunun hesaplanmasıyla ilgili değişiklikler içeren yeni yapıyı ülkelerin tartışmasına açmıştır (Caprio ve Honohan, 1999).

2.1.2.1. Uygulamada Karşılaşılan Güçlükler

Bankacılık düzenlemeleri konusunda çalışmalarını sürdüren uluslararası otoritelerce sermaye yeterliliği yaklaşımında başlıca iki sorun gündeme getirilmektedir:

1. Sermaye düzeyinin tanımlanması ve ölçülmesiyle ilgili öncelikli sorunlar,
2. Sermaye standartları ile ilgili yaklaşımları destekleyici başka mekanizmaların oluşturulması.

Sermaye yeterliliğinin tanımlanması ve ölçülmesiyle ilgili sorunun bir kısmını oluşturan muhasebe uygulamalarında iyileştirmeler yapılması gereği daha fazla bilgiyi gerektirmekte, daha fazla bilgi edinilmesi de finansal enstrümanlarının artan karmaşıklığı karşısında giderek daha da güçleşmektedir.

Sermayenin hesaplanmasında karşılaşılan en önemli güçlük, banka kredilerinin değerinin gerçekçi bir şekilde nasıl belirleneceğidir. Bu hesaplama sırasında beklenen kayıpların nasıl hesaplanacağı da gündeme gelmektedir. Takipteki kredilere karşılık ayrılmasında, verdiği her bir kredinin ortalamanın üzerinde olduğu inancı içindeki bankacı, likidite güçlüğüne düşmediği sürece bu kredilere daha az karşılık ayırma eğilimi içinde olacaktır.

Sermaye ölçümü sorunu çözümlense bile, bankanın aktif portföyüne ilişkin risk ölçümünün yapılması gerekmektedir. Bankaların daha fazla sermaye bulundurma yükümlülüğüne daha fazla risk alarak cevap vermeleri ve portföy risk hesaplamalarında farklı aktifler arasındaki kovaryansın ihmalinin önüne geçecek şekilde Basel Komite Haziran 1999'da yeni sermaye düzenlemesini gündeme getirmiştir. Düzenleme ile risk ağırlıklı sermaye yeterlilik rasyosunun hesaplanmasında özel kredi derecelendirme kuruluşları görevlendirilecek ve her bir kredi için uygun risk ağırlığı kullanılacaktır.

Bir bankanın risklerinin artmasında piyasa enstrümanları ve finansal türev ürünler etkili olmaktadır. Yöneticiler risk değerlemesi için "riske maruz değer (value at risk)" gibi modeller kullanarak risklerini kontrol etmeye çalışsalar da bu ürünlere bağlı olarak alınan riskler hızla değişebilmektedir.

Yeterli sermaye bulundurulmasının sağlanması bankacılık denetiminde temel amaçlardan biri olmakla beraber, denetimli sermaye yeterliliği görüldüğünden daha az bir güvence sağlamaktadır. Gelişmiş ekonomilerin pek çoğunda bile henüz bankanın sermayesi ya da riskleri tam olarak ölçülememektedir. Gelişmekte olan ülkelerde ise ekonomideki istikrarsızlık, bankalar ve düzenleme yapanlar arasında gizleme ya da başka nedenlerle bilgi uyuşmazlıkları, bankaya politik müdahalede bulunulması gibi nedenlerle durum daha da sıkıntılı görünmektedir. Bankacılık düzenlemeleri yapanları daha dışarıda tutacak ve etkin, güvenli bankacılık yapılmasına yönelik ek düzenlemeler geliştirecek yaratıcı yaklaşımlara ihtiyaç olduğu görülmektedir.

2.1.3. Bankaların Denetiminde Etkinliğin Artırılması

Bankacılık sisteminin denetiminde piyasa gelişiminin de önemli rolü bulunmaktadır. Mevduatların tamamının garanti altında bulunduğu hallerde bile, normalin üstünde risk aldığı düşünülen bankaların borçlanma maliyetleri yükselmekte, bu bankalar riskli faaliyetlerini azaltmak durumunda kalmaktadırlar. Basel Komite de yeni sermaye yeterliliği düzenlemesinde piyasa bilgisinin önemini vurgulamış ancak konu ile ilgili sadece şeffaflık gereklerinin artırılmasını tavsiye etmiştir.

Bankalarla ilgili özel kesim tarafından bilgi üretilmesini teşvik etmek üzere ortaya konan fikirlerden biri de, bankaların tüm yükümlülükleri arasında son sırada yer alacak, fiyatı aracılığıyla piyasaya bankanın durumu hakkında bilgi verebilecek bir borçlanma aracının çıkarılmasıdır. Bu borçlanma aracını elinde tutanlar bankanın iflası halinde parasını en son alabilecek bankaya yakın kişiler olacaklar; bankadan 'iyi' ve şeffaf bilgi talep edebileceklerdir. Ancak öneri fonlama için düzenli aralıklarla (özellikle faizlerin yüksek olduğu dönemlerde) piyasaya çıkmak zorunda kalacak bankacılar arasında pek destek bulmamıştır.

Banka yöneticilerinin kişisel hataları nedeniyle oluşan banka iflaslarında yönetimin sorumluluk alması da banka yöneticilerinin daha dikkatli çalışmaları konusunda bir teşvik unsuru olarak düşünülmektedir. Bu noktadaki amaç, banka yöneticilerini zayıf ve öngörülemez iş gelişimlerinden değil, kişisel performanslarından sorumlu tutulmasıdır.

Denetimle ilgili yapının geliştirilmesi için ise, öncelikle denetimde çalışanlar ile bu kişiler tarafından denetlenen banka yöneticilerinin ücretleri arasındaki önemli farkın (özellikle yüksek ücretlerin ödendiği yabancı bankaların geldiği gelişen piyasalarda) kapatılmasının gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Bunun ardından

gittikçe karmaşıkleşan finansal piyasalarda çalışan denetimcilerin bilgi ve yeteneklerinin artırılmasına yönelik çalışmalar önerilmektedir. Yapılacak reformların bir parçası olarak düzenleyicilere verilen insiyatifin bir kısmı azaltılarak bazı özel durumlar için anında düzeltici uygulamalara olanak tanınması, düzenleyici olarak çalışanların kimi ülkelerde işlerini bırakmalarına bile neden olabilecek düzeye gelen sorumlulukları azaltılarak, kötü niyetli kişilerce açılan davalarda korunmalarını sağlayacak yeterli yasal düzenlemelerin yapılmasının önemi üzerinde durulmaktadır.

Ülkeler, genel olarak bankacılık sektörlerinde iyileştirme çalışmaları yaparken; ülkenin makroekonomik yapısı, bankacılık sisteminin özellikleri, denetim otoritelerinin fonksiyonu ve sorunların özelliklerini göz önünde bulundurmalıdır. Farklı özelliklere sahip piyasalarda uygulanacak benzer tedbirler farklı sonuçlar verebilmektedir. Dünyada ekonomik ilişkilerin gelişmesine, piyasa ekonomisinin işleyişine ve bankaların denetimleri ile faaliyetlerinin ekonomik bir sonuç vermesine dikkat edilmeli, istikrarlı bir makroekonomik ortamda ve uygun koşullar altında etkinliğin sağlanabilmesi için çalışılmalıdır.

2.2. Sistemik Banka Yeniden Yapılandırmasında Ülke Uygulamaları ve Elde Edilen Sonuçlar

Bu kısımda, 24 ülkenin banka yeniden yapılandırma deneyimlerinin incelendiği ve bu deneyimlerden çıkarılan sonuçların özetlendiği bir araştırmaya yer verilmiştir¹.

İlgili çalışmada, bankacılıkta yeniden yapılandırma reformlarını 1980'ler ve 1990'ların başında başlatan, dünyanın değişik bölgelerini ve farklı gelişmişlik düzeylerini temsil eden 24 ülke incelenmiş ve bu ülkeler sistemik bankacılık problemlerinin çözümünde gösterdikleri görece gelişmeye göre sıralanmışlardır. Daha sonra bu sıralamaya dayanarak, yeniden yapılandırmada elde edilen başarıya katkıda bulunan politika ve yöntemler özetlenmiştir. Çalışmanın yapıldığı yıl olan 1997 itibariyle, ele alınan 24 ülkenin 15'inde banka yeniden yapılandırma faaliyetleri tamamlanmış, 9 ülkede ise yakın geçmişte başlamış (1994 ve sonrası) ve devam etmektedir².

¹ Dziobek Claudia, Pazarbaşıoğlu Ceyla (1997), 'Lessons from Systemic Bank Restructuring: A Survey of 24 Countries', IMF Working Paper, WP/97/161, December 1997.

² Banka yeniden yapılandırma faaliyetlerine 1994 ve sonrasında başlayan 9 ülke, "yeni" adı altında sınıflandırılmış ve faaliyetlerinin sonuçlarını kesin olarak değerlendirmek mümkün olmadığı için sıralamaya dahil edilmemiştir.

2.2.1. Banka Yeniden Yapılandırma Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi

Banka yeniden yapılandırma faaliyetlerinin iki temel amacı, banka performansının artırılması ve finansal sistemin aracılık kapasitesinin iyileştirilmesidir. Dolayısıyla bu çalışmada, banka problemlerinin çözümündeki görece gelişmeyi değerlendirmek için bankacılık performans bilgileri ve finansal sistemin aracılık kapasitesindeki değişimler kullanılmıştır.

Her ülke için sıralanan toplam performans değeri; banka yeniden yapılandırması sonrası, seçilen her performans göstergesindeki değişimin yönü baz alınarak belirlenmiştir. Her bir gösterge için gelişme, yeniden yapılanma sürecinin başlangıcından dört yıl öncesi ve dört yıl sonrası için hesaplanan ortalama performansların arasındaki değişimin beklenen yönde çıkması olarak tanımlanmaktadır.

2.2.1.1. Banka Performansı

Bankaların performansı iki yönüyle ele alınmıştır: Borçlarını ödeyebilme gücü ve karlılığın devamlılığı. Borçları ödeyebilme kabiliyetinin geliştirilmesine yönelik önlemler ilk olarak bankaların bilançolarını etkilerken, karlılığı artırmak için alınan önlemler bankaların gelirini etkiler. Bu nedenle, borçlarını ödeyebilme kabiliyetinin iyileştirilmesi mali yeniden yapılandırmayla ilgiliyken, karlılığın artırılması operasyonel yeniden yapılandırmayla ilgilidir.

Bankaların borçlarını ödeyebilme kabiliyetini değerlendirmek için kullanılan göstergeler şunlardır:

- Takipteki Krediler / Toplam Krediler
- Takipteki Alacaklar Karşılığı / Toplam Krediler
- Sermaye / Toplam Aktifler

Genel olarak büyük miktarda sorunlu varlıklara sahip bankalar yüksek karşılık maliyetlerine sahiptirler. Bu bankalar, söz konusu varlıklarda meydana gelebilecek kayıplar için, bu varlıkların önemli bir kısmı üzerinden karşılık ayırmalıdır. Bu ise, net karı ve sermayeyi azaltır. Bu nedenle, bankaların borçlarını ödeme kabiliyetinin iyileştirilmesi için, Takipteki Krediler / Toplam Krediler ve Takipteki Alacaklar Karşılığı / Toplam Krediler oranlarının azaltılması ve Sermaye / Toplam Aktifler oranının artırılması gerekmektedir.

Bankaların karlılığını değerlendirmek için kullanılan göstergeler ise şunlardır:

- Operasyon Giderleri / Toplam Aktifler
- Faiz Gelirleri / Toplam Aktifler
- Net Kar / Toplam Aktifler

Bankalar gelirlerini artıramadığı sürece, yeniden yapılanma ihtiyacı gelecekte de devam edecektir. Genelde bankalar, giderlerini azaltıp, faiz geliri ve karlılık seviyelerini artırarak, sermayelerini ve ekonomik ömürlerini artırabilirler. Dolayısıyla, bankacılık sisteminde karlılık açısından bir gelişme olabilmesi için, bankaların Operasyon Giderleri / Toplam Aktifler oranının azaltılması, Faiz Gelirleri / Toplam Aktifler ve Net Kar / Toplam Aktifler oranlarının ise artırılması gerekmektedir.

Tablo 2.1, banka yeniden yapılandırma programlarının başlangıcı sonrasında, banka performansındaki gelişmeyi göstermekte ve ülke gruplarının bu gelişmedeki farklılıklarını yansıtmaktadır. Değerler, her alt gruptaki ülkelerin bir yüzdesi olarak ifade edilmiştir. Sonuçlar incelendiğinde, tüm ülke gruplarının (gelişmiş, gelişmekte olan ve geçiş) borç ödeme kabiliyetinden kaynaklanan problemleri çözmede, karlılıktan kaynaklanan problemlerin çözülmesinden daha başarılı olduklarını göstermiştir. "Tüm diğer ülkeler" kategorisi için, borç ödeme gücüyle ilgili problemlerin çözümündeki başarı ortalaması 71 iken, karlılıkla ilgili problemlerin çözümündeki başarı ortalamasının 53 olduğu görülmektedir. Bunun bir sebebi, borç ödeme kabiliyeti göstergelerinin daha çabuk iyileşmesi olabilir. Örneğin, tahvillerin şüpheli alacaklarla değiştirilmesi bilançoyu anında iyileştirir. Ancak, karlılığın iyileştirilmesi operasyonel yeniden yapılandırmayı gerektirir ki, bu da daha zordur ve daha fazla zaman alır. Sonuç olarak, ülkelerin finansal yeniden yapılanma faaliyetlerine, operasyonel yeniden yapılanma faaliyetlerinden daha çok önem verdikleri görülmektedir. Sonuçlar ayrıca, karlılıkla ilgili problemlere odaklanmayan ülkelerin bankacılık sektöründe tekrarlayan sorunlarla karşılaştığını ortaya koymuştur.

Tablo 2.1. Banka Yeniden Yapılandırma Programlarının Başlangıcı Sonrasında, Banka Performansındaki Gelişme (Her alt gruptaki ülkelerin yüzdesi)(1)

	BORÇ ÖDEME GÜCÜ				KARLILIK			
	TAK/TK Oranında Azalış(2)	TALK/TK Oranında Azalış(2)	SER/TA Oranında Artış(2)	ORT (3)	OG/TA Oranında Azalış(2)	FG/TA Oranında Artış(2)	NK/TA Oranında Artış(2)	ORT (3)
Yeni Ülkeler (9)	67	56	67	63	67	0	11	26
Tüm Diğer Ülkeler (15)	87	60	67	71	53	53	53	53
Gelişmiş Ülk. (3)	100	100	100	100	67	33	33	44
Gel. Olan Ülk. (10)	80	50	60	63	50	60	60	57
Geçiş Ülk. (2)	100	50	50	67	50	50	50	50

Kaynak : Dziobek Claudia, Pazarbaşıoğlu Ceyla (1997), 'Lessons from Systemic Bank Restructuring: A Survey of 24 Countries', IMF Working Paper, WP/97/161, December 1997.

(1) Yeniden yapılanma sürecinin başlangıcından dört yıl öncesi ve dört yıl sonrası için hesaplanan ortalama performansların arasındaki değişim.

(2) TAK/TK: Takipteki Krediler / Toplam Krediler, TALK/TK: Takipteki Alacak Karşılığı / Toplam Krediler, SER/TA: Sermaye / Toplam Aktifler, OG/TA: Operasyon Giderleri / Toplam Aktifler, FG/TA: Faiz Gelirleri / Toplam Aktifler, NK/TA: Net Kar / Toplam Aktifler

(3) Herbir kategori için üç göstergenin basit ortalaması alınmıştır.

2.2.1.2. Bankacılık Sisteminin Finansal Aracılık Kapasitesi

Banka yeniden yapılandırma süreci sonrasında, bankacılık sisteminin finansal aracılık kapasitesindeki gelişmeyi ölçmek için altı gösterge kullanılmıştır:

- Özel Sektöre Verilen Kredilerdeki Büyüme / Gayri Safi Yurt İçi Hasıladaki Büyüme
- M2 / Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
- Faiz spreadlerindeki değişimler
- Merkez Bankasının Bankalara Verdiği Krediler / Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
- Reel faiz oranındaki değişimler
- Tekrar eden bankacılık problemleri

Bu altı gösterge de kendi içinde üç alt kategoriye ayrılmıştır: Finansal aracılık kapasitesi, finansal aracılığın etkinliği ve bankacılık sektörünün taşıdığı risk. Özel Sektöre Verilen Kredilerdeki Büyüme / Gayri Safi Yurt İçi Hasıladaki Büyüme ve M2 / Gayri Safi Yurt İçi Hasıla oranları, finansal aracılık kapasitesinin bir ölçütüdür. Faiz spreadlerindeki değişimler ve merkez bankasının bankalara verdiği kredilerin gayri safi yurt içi hasılaya oranı da, finansal aracılığın etkinliği ile ilgilidir. Reel faiz oranındaki değişimler ve tekrar eden bankacılık problemleri ise bankacılık sektörünün taşıdığı riskin bir göstergesidir.

Bankalar başarılı bir şekilde yeniden yapılandırıldığında, özel sektöre verilen kredilerin artması beklenecektir. Ayrıca bankacılık sistemine duyulan güven arttıkça, mevduata olan talep de artacaktır. Dolayısıyla ilk iki göstergedeki artışlar, bankacılık sisteminin finansal aracılık kapasitesinin geliştiğine işaret etmektedir. Diğer yandan kredilerde, GSYH'nın büyümesine göre sürekli yüksek bir artış, denetimsiz borç verme faaliyetlerinin devam ettiği anlamına gelebilir. Tersine, kredilerde yaşanan sert düşüşler de kredi sıkışıklığına işaret eder. Dolayısıyla bu göstergelerin yorumunda bütünüyle bir kesinlik yoktur.

Faiz spreadlerindeki ve merkez bankası kredilerindeki düşüşler, finansal aracılığın etkinliğinin artması olarak değerlendirilebilir. Genelde sorunlu bankalar mevduatları kendilerine çekerek operasyonel maliyetlerini karşılamak için daha yüksek faiz oranları teklif ederler. Dolayısıyla yüksek faiz oranları bankacılık sektöründeki yüksek riske işaret eder. Bu nedenle reel faiz oranlarındaki düşüş bir iyileşme olarak yorumlanmıştır. Bankacılık sisteminde yaşanan problemlerin tekrarlamaması da sektör için bir gelişme belirtisidir.

Tablo 2.2 'de verilen sonuçlar incelendiğinde, ülke grupları arasında önemli farklılıklar olduğu görülmektedir. Ülkeler yeniden yapılanma sonrasında, genellikle finansal aracılık kapasitesini artırabilmişler (Özel Sektöre Verilen Kredilerdeki Büyüme / Gayri Safi Yurt İçi Hasıladaki Büyüme, M2 / Gayri Safi Yurt İçi Hasıla oranlarının artması) ve sistem riskini azaltabilmişlerdir (reel faizlerin düşmesi ve bankacılık problemlerinin tekrarlamaması). Bununla beraber, finansal aracılığın etkinliğini geliştirmede daha az yol katetmişlerdir (faiz spreadlerinin ve merkez bankasının bankalara verdiği kredinin azalması). Bu nedenle, ülkeler operasyonel yeniden yapılandırma önlemlerine geçmişe göre daha çok odaklanmalıdırlar.

Tablo 2.2. Banka Yeniden Yapılandırma Programlarının Başlangıcı Sonrasında, Finansal Aracılık Yeteneğindeki Gelişme (Her alt gruptaki ülkelerin yüzdesi)(1)

	ARACILIK ÖLÇEĞİ			ETKİNLİK			RISK		
	OSK/GS Artış (2)	M2/GS Artış (2)	ORT (3)	FS Azalış (2)	MBK/GS Azalış (2)	ORT (3)	RFO Azalış (2)	BPT	ORT (3)
Yeni ülkeler (9)	11	22	17	33	33	33	44	0	22
Tüm Diğer Ülkeler (15)	53	67	60	53	53	53	87	53	70
Gelişmiş Ülk. (3)	0	67	33	67	67	67	100	100	100
Gel. Olan Ülk. (10)	70	70	70	40	40	40	80	40	60
Geçiş Ülk. (2)	50	50	50	100	100	100	100	50	75

Kaynak : Dziobek Claudia, Pazarbaşıoğlu Ceyla (1997), "Lessons from Systemic Bank Restructuring: A Survey of 24 Countries", IMF Working Paper, WP/97/161, December 1997.

- (1) Yeniden yapılanma sürecinin başlangıcından dört yıl öncesi ve dört yıl sonrası için hesaplanan performans ortalamaları arasındaki değişim.
- (2) OSK/GS: Özel Sektöre Verilen Kredilerdeki Büyüme / Gayri Safi Yurt İçi Hasıladaki Büyüme, M2/GS: M2 / Gayri Safi Yurt İçi Hasıla, FS: Faiz spreadleri, MBK/GS: Merkez Bankasının Bankalara Verdiği Kredi / Gayri Safi Yurt İçi Hasıla, RFO: Reel faiz oranları, BPT: Bankacılık problemlerinin tekrarlamaması
- (3) Herbir kategori için iki göstergenin basit ortalaması alınmıştır.

2.2.1.3. Banka yeniden yapılanmasında ülke performanslarının sıralanması

Örneklemdaki ülkelerin banka yeniden yapılandırma faaliyetlerindeki toplam performansları, altı gösterge banka performansındaki gelişmeye ait ve altı gösterge de mali aracılık kapasitesindeki iyileşmeye ait olmak üzere 12 gösterge üzerinden sıralanmıştır. Değerlendirmede kolaylık olması açısından göstergelere aynı ağırlık verilmiştir. Yani, herbir göstergedeki gelişme için ülkeler 1 puan alacaktır. Örneğin, 12 gösterge için de gelişme gösteren bir ülke, maksimum puan olan 12'yi alacaktır.

Bu iyileşme göstergelerine dayanarak ülkeler üç gruba ayrılmıştır: Bankacılık sistemlerini yeniden yapılandırmada önemli ölçüde gelişme sağlayan ülkeler (toplam puanı 9'un üzerinde olan ülkeler), orta derecede ilerleme kaydetmiş ülkeler (toplam puanı 6-9 arasında olan ülkeler) ve yavaş ilerleme sağlayan ülkeler (toplam puanı 5 ve aşağısı olan ülkeler).

Bu sınıflandırmaya göre 5 ülke önemli ölçüde gelişme gösteren ülkeler kategorisine girmiştir (Fildişi Sahilleri, Peru, Filipinler, İspanya, İsveç). Orta derecede başarı sağlayan 7 ülke vardır (Şili, Mısır, Finlandiya, Gana, Macaristan, Kore ve Polonya). Yavaş ilerleme gösteren ülkeler sınıfında ise Kuveyt, Moritanya ve Tanzanya vardır. Banka yeniden yapılandırma faaliyetlerine 1994 ve sonrasında başlayan 9 ülke (Arjantin, Endonezya, Japonya, Kazakistan, Litvanya, Meksika, Moldova, Venezuela ve Zambiya) "yeni" olarak sınıflandırılmış ve faaliyetlerinin sonuçlarını kesin olarak değerlendirmek mümkün olmadığı için sıralamaya dahil edilmemiştir (Dziobek ve Pazarbaşıoğlu, 1997).

2.2.2. Kullanılan Banka Yeniden Yapılandırma Yöntemleri

Ülkelerin banka yeniden yapılandırmada kullandıkları yöntemlerin etkinliği Tablo 2.3.'de verilmiştir. Bu yöntemlerin seçimi ve kullanım sıklığı, performans gruplarına göre önemli farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklar incenerek, başarılı politikalar tanımlanabilir. Sonuçlar göstermiştir ki; merkez bankasının rolü, borç yapılandırma planları, firma çıkış stratejileri, özelleştirme, devlet kurumlarının yeniden yapılandırması ve bankaları iyileşmeye teşvik eden planlar, başarılı bir yeniden yapılandırma için önemli etkenlerdir.

Tablo 2.3. Banka yeniden yapılandırmada kullanılan yöntemlerin etkinliği (%)

Yöntemler	Önemli gelişme	Orta gelişme	Yavaş gelişme	"yeni"
Merkez bankasının liderliği	20	57	100	89
Merkez bankasının likidite desteği	40	86	100	100
Varlık yönetim birimleri	100	86	67	56
Tasfiye	80	57	33	67
Birleşme	60	86	33	44
Küçülme	0	14	0	22
Özelleştirme	100	100	33	71
Kamu kuruluşu yeniden yapılandırması	40	71	0	44
İkizleme (Twinning)	20	29	0	22
Tahvil	100	86	100	56
Ek sermaye	60	57	33	44
Mevduat güvencesi	60	57	67	44
Banka sahipleri ve yöneticilere yönelik yöntemler	100	71	33	78
Kullanılan ortalama yöntem sayısı	8	9	7	8

Kaynak : Dziobek Claudia, Pazarbaşıoğlu Ceyla (1997), 'Lessons from Systemic Bank Restructuring: A Survey of 24 Countries', IMF Working Paper, WP/97/161, December 1997.

Sistemik yeniden yapılandırma faaliyetlerinde en başarılı olan ülkelerde, banka yeniden yapılandırmasında merkez bankasının tek ve likidite desteği sağlayan bir birim olarak kullanılması sınırlıdır. Buradan, çok yönlü bir yeniden yapılandırmanın amaçlandığı ülkelerde; merkez bankasının, asıl fonksiyonu olan para politikalarının yürütülmesi üzerinde odaklanmasını sağlamak için, yeniden yapılandırmanın uzman birimlerce yürütüldüğü sonucuna varılabilir. Özellikle, yeniden yapılandırmada en iyi sonuçlara ulaşmak isteyen yöneticiler, daha problemlerin başlangıç aşamasında bu problemlerin bir likidite yetersizliği değil, bankaların borçlarını ödeyememe hali (iflas) olduğunu belirlemişler ve merkez bankasının nihai borç veren bir kurum olarak kullanılmasını engellemişlerdir. Banka yeniden yapılandırmasında yavaş ilerleme gösteren ülkeler ise merkez bankası enstrümanlarını kapsamlı bir şekilde kullanmışlardır. Bu ülkelerin tamamında merkez bankası, banka yeniden yapılandırmasından sorumlu tek birimdir. Bu durum, farklı kurumlar arasındaki koordinasyon ve anlaşma (konsensus) eksikliğine işaret eder. Sonuç olarak, merkez bankasına, likidite desteği sağlayan sonsuz bir kaynak olarak duyulan güvenin azaltılması, başarılı bir politika olarak değerlendirilebilir.

Bununla birlikte, örneklem sonuçları, merkez bankasının liderliği ele almasının geçiş ülkeleri için önemli olduğunu söylemektedir. Bu durum özellikle, kalifiye insan gücünün sınırlı olduğu ülkelerde ortaya çıkmaktadır. Kamu sektöründeki herhangi bir banka uzmanlığı eksikliğinde merkez bankası, banka yeniden yapılandırmasının teknik detaylarını bilen tek kurum olabilir.

Tablo 2.3'e bakıldığında, sistemik banka problemlerinin çözümünde büyük gelişmeler sağlayan ülkelerin hepsinde varlık yönetim şirketlerinin önemli bir rol oynadığı, bununla birlikte, yavaş ilerleme gösteren ülkelerin sadece %70'inde varlık yönetimiyle ilgili planların yapıldığı görülmektedir. Buradan, banka yeniden yapılandırma sürecinde varlık yönetim birimlerinin kullanımının, başarılı deneyimlerin önemli bir parçası olduğu sonucuna varılabilir.

Banka yeniden yapılandırmasında önemli ölçüde ilerleme ve ortalama ilerleme gösteren ülkelerin çoğunda, zor durumdaki bankaların birleştirilmesi ve/veya kapatılması yöntemleri kapsamlı bir şekilde kullanılmıştır. Ayrıca elde edilen deneyimler, önemli ölçüde ilerleme gösteren ülkelerin %60'ında ve ortalama ilerleme gösteren ülkelerin çoğunda, bankacılık sistemindeki problemlerin kamu bankaları ve kamu kuruluşlarından kaynaklandığını göstermektedir. Bu ülkeler; özelleştirme, kamu kuruluşu yeniden yapılandırması ve tasfiye yöntemlerini kullanarak kamu kaynaklı problemlerini çözmeye çalışmışlardır. Diğer yandan, yavaş ilerleme gösteren ülkelerde bu politikalar sürekli olarak engellenmiştir. Dolayısıyla bu ülkelerde, zor durumdaki bankaların faaliyetlerine devam etmelerine izin verildiği, bu durumun da söz konusu bankaların şartlarının daha da kötüleşmesine neden olduğu söylenebilir.

Tahvil enstrümanları (örneğin tahvillerin takipteki kredilerle takas edilmesi) ve yeni hisse senedi ihracı (örneğin hisse senetlerinin devlet tarafından satın alınması), tüm ülkeler tarafından yaygın olarak kullanılmıştır. Banka yeniden yapılandırma enstrümanlarından olan küçülme ve yabancı bir bankayla ikizleme (twinning) de çoğunlukla geçiş ülkelerinde kullanılan yöntemlerdir.

Yöneticilerin ve banka sahiplerinin etkin bir banka ve bankacılık sistemi için uygun yollarla teşvik edilmesi de başarılı bir yeniden yapılandırma için anahtar bir öğedir. Tablo 2.3'te, "Banka Sahipleri ve Yönetim" satırından da görüldüğü gibi, önemli ölçüde ilerleme göstermiş bütün ülkeler, bankaların iyi yönetilmesine yönelik özendirici uygulamalar üzerinde durmuşlardır. Yavaş ilerleme göstermiş ülkelerde ise, yönetim ve banka sahipleri için yaptırım uygulandığı durumlar azınlıktadır.

Tablo 2.4'de, banka yeniden yapılandırmada en sık kullanılan yöntemler verilmiştir. Merkez bankası likidite kredileri, tahvil takası ve maliyetin tamamını veya bir kısmını yöneticilere ve banka sahiplerine yükleyen yöntemler en sık kullanılanlardır. Bununla birlikte, maliyeti mudilere yükleyen yöntemler daha az kullanılmıştır. Mevduat güvencesi endüstriyel ülkelerin çoğunda sağlanırken, tüm gelişmekte olan ülkeler ve bazı geçiş ülkelerinde, bankacılık problemlerinin olumsuz etkileri kendini gösterince kapsamlı bir mevduat güvencesinden söz edilir olmuştur. Fildişi Sahilleri, Litvanya, Peru ve İspanya dışındaki örnek ülkelerin tümünde, mevduat sahipleri tamamıyla tazmin edilmiştir (Dziobek ve Pazarbaşıoğlu, 1997).

Tablo 2.4. Banka Yeniden Yapılandırmada En Sık Kullanılan Yöntemler

Ülkelerin %75'inden fazlasında kullanılan yöntemler	Ülkelerin %60-%75'inde kullanılan diğer yöntemler
• Merkez bankası likidite kredileri • Tahvil takası • Borç yapılandırması • Banka sahiplerini ve yöneticileri hedefleyen yöntemler	• Merkez bankasının orta vadeli desteği • Kapatma ve tasfiye • Özelleştirme

Kaynak : Dziobek Claudia, Pazarbaşıoğlu Ceyla (1997), 'Lessons from Systemic Bank Restructuring: A Survey of 24 Countries', IMF Working Paper, WP/97/161, December 1997.

2.2.3. Deneyimlerden Çıkarılan Sonuçlar

Sistemik banka problemlerinin kapsamının ve özelliklerinin teşhis edilmesi, banka yeniden yapılandırma programlarının önemli bir parçasıdır. Tüm ülkeler için sistemik problemlerin çok çeşitli nedenleri olmakla birlikte, önemli ölçüde ilerleme göstermiş olan ülkelerde bu problemlerin temel nedenleri belirlenmiş ve banka yeniden yapılandırma stratejileri, bu problemlerin herbirini sistemik bazda ele alacak şekilde tasarlanmıştır.

Başarılı bir banka yeniden yapılandırması, sadece zor durumdaki bankaların borç ödeme gücü ve karlılıkla ilgili problemlerini değil; muhasebe sistemi, hukuki altyapı ve gözetim ve denetim mekanizmasındaki eksiklikleri de kapsayan geniş bir yaklaşım gerektirmektedir. Aşırı yüksek rezerv ve likidite gereklilikleri, faiz oranı kısıtlamaları ve vergi sistemindeki bozukluklar gibi, finansal aracılığın etkinliğini azaltan yapısal faktörlerin kaldırılması gerekebilir.

Yeniden yapılandırma faaliyetlerinin zamanında başlaması, başarı için önemli bir bileşendir. Yapılan araştırma, önlemlerin zamanında alınması ile başarı arasında pozitif bir ilişki olduğunu doğrulamıştır. Önemli ölçüde ilerleme gösteren ülkeler, problemlerin ortaya çıkmasından sonra bir yıl içinde harekete geçmişlerdir.

Operasyonel yeniden yapılanma, bankaların karlılıklarının ve ödeme güçlerinin devamlılığı için önemli bir koşuldur. Kötü yönetim bütün örnek ülkelerde problemlerin bir nedeni olarak tanımlanmış ve bu ülkelerin banka yeniden yapılandırmasında gösterdikleri ilerleme ile yönetimden kaynaklanan problemlerle ilgilenip ilgilenmemeleri arasında yüksek bir ilişki bulunmuştur. Önemli ölçüde ilerleme gösteren ülkelerin tamamı ve ortalama ilerleme gösteren ülkelerin büyük bir kısmı operasyonel yeniden yapılanmaya gereken önemi vermiş, bunun yanı sıra yavaş ilerleme gösteren ülkeler genellikle operasyonel yeniden yapılanmayı ihmal etmiştir.

Sistemik banka yeniden yapılanması, lider bir kurum tarafından koordine edilmeli ve yürütülmelidir. İstatistiksel çalışma göstermiştir ki, merkez bankası lider kurum olduğu zaman banka yeniden yapılandırma önlemleri, merkez bankasının kaynaklarını aşacak ve diğer sorumluluklarıyla çelişecek şekilde finansal önlemlere dönüşmektedir.

Banka yeniden yapılanma politikalarının ve bireysel banka yeniden yapılanma faaliyetlerinin sürekli gözetim ve denetimi de başarı için önemlidir. Banka yeniden yapılanmanın uzun yıllar gerektiren bir süreç olması ve büyük miktarda kamu harcaması içermesi, bu önemi desteklemektedir.

Merkez bankası, yeniden yapılanma sürecinde gerektiği zaman likidite sıkışıklığı yaşayan bankalara destek olmalıdır. Birçok ülkede, geçici veya kalıcı olarak rezerv gerekliliklerinin azaltılması veya kısa vadeli krediler aracılığıyla bankalara likidite desteği sağlanmıştır. Ancak, bu yardım uzun dönemli finanslamaya dönüşmemeli veya ticari bankacılık faaliyetlerini içermemelidir. Aksi halde, bu durum merkez bankasının rezervlerinin erimesine ve para politikası hedefleri arasında bir uyumsuzlığa neden olur. Araştırmaya göre, çok az ülke kısa vadeli likidite desteğini kullanmaktan kaçınmış, bununla birlikte önemli ölçüde ilerleme gösteren ülkeler, merkez bankasının zor durumdaki bankalara borç verdiği ve likidite desteği sağladığı uygulamaları azaltmaya çalışmışlardır.

Firma çıkış politikaları (tasfiye), başarılı banka yeniden yapılandırma faaliyetlerinin önemli bir parçasıdır. Önemli ölçüde ilerleme göstermiş ülkelerin çoğunda, bu politikalar kullanılmıştır.

Birçok örnekte, devletin zor durumdaki bankalara finansal desteği kaçınılmazdır. Araştırmaya göre, tahvil ihracı ve diğer finansal enstrümanlar kapsamlı bir şekilde kullanılmış, ancak her zaman başarı sağlayamamışlardır.

Zararın devlet, bankalar ve kamu arasında paylaşımının temelleri de başarılı banka yeniden yapılandırma faaliyetlerinin önemli bir parçasıdır. Bankalar tarafından

fon sağlanan bir mevduat güvence kurumunun tayin edilmesi, maliyet paylaşımı düzenlemelerini bütüne yaymak için kullanılan yollardan biridir. Birçok ülkede, yöneticilerin zararları mevduat sahiplerine yüklemekten kaçınmalarına rağmen, Fildişi Sahilleri, Peru, Litvanya ve İspanya'da sınırlı da olsa zararın bir kısmı mudilere ve diğer kreditörlere başarılı bir şekilde paylaştırılmıştır.

Takipteki kredilerin banka bilançosundan alınıp, ayrı bir borç tahsilat kurumuna devredilmesi, bankanın borç ödeme gücüyle ilgili problemlerin çözümünde etkin bir yoldur. Araştırma sonuçlarına göre, önemli ölçüde ilerleme ve ortalama ilerleme göstermiş ülkelerin çoğu bu tekniği kullanmıştır. Takipteki kredilerin çıkarılması, bankaların bilançolarını hızla iyileştirmiş ve bankaların asıl işlerine yoğunlaşmalarını sağlamıştır. Ancak bu yöntem, bankaların karlılıkla ilgili problemlerini çözmemiştir.

İpotekli gayrimenkulün satışı ya da varlık satışları ise, borç yeniden yapılandırma maliyetinin bir kısmını kurtarmak ve borçlarını ödemeyen borçlulara mesaj göndermek açısından önemlidir. Varlık satışları, genellikle devlet tarafından yönetilen merkezi bir yapı aracılığıyla yürütülebileceği gibi bankalara bağlı özel tahsilat birimleri tarafından da yapılabilir.

Kamu bankalarına ait problemlerin çözümü de banka yeniden yapılandırma faaliyetlerinin içinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu bankaların özelleştirilmesi veya kapatılması işlemleri, birçok ülkede başarıyla yürütülmüştür. Özelleştirmenin kapsamının ve yasal çerçevesinin belirlenmesi, gelecekteki karlılık ve bankacılık sektörünün sürekliliği açısından çok önemlidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ'NÜN YENİDEN YAPILANDIRILMASI

Bu bölümde öncelikle Türk Bankacılık Sektörü'nün genel bir görünümü verilecek, daha sonra bankacılık sisteminin karşı karşıya olduğu problemlere değinilecektir. Son kısımda ise, BDDK tarafından ilan edilen "Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı" ve bankaların yeniden yapılandırılmasıyla ilgili gelişmeler incelenecektir.

3.1. Türk Bankacılık Sektörünün Genel Görünümü

Türkiye'de fon akımlarının önemli bir bölümü bankacılık kesimi üzerinden yapılmaktadır. Son yıllarda banka dışı mali kurumların sayı ve büyüklüğü artma eğiliminde olmakla birlikte, bankacılık sektörü toplam mali sektör aktifleri içinde yüzde 75 civarında paya sahip bulunmaktadır. Banka dışı diğer mali kuruluşların önemli bir kısmının bankaların iştirakleri olduğu gözönüne alındığında mali sektörde bankaların ağırlığının daha da yüksek olduğu görülmektedir.

Türk mali sistemi 1980 yılından başlayarak uygulamaya konulan liberal politikalar sonucunda önemli ölçüde yapısal değişikliğe uğramış, dinamizm kazanmıştır. Bu gelişimde, selektif kredi politikalarının kaldırılması, mevduat ve kredi faizlerine serbesti tanınması, liberal kambiyo düzenlemeleri gibi deregülasyona yönelik uygulamaların yanısıra, sektöre ilişkin mevzuat düzenlemelerinin uluslararası normlar seviyesine yükseltilmesi için yapılan çalışmalar da rol oynamıştır.

1980'li yıllarda gerçekleştirilen bankacılık sektörüne girişi, rekabeti ve büyümeyi kolaylaştırıcı yasal ve kurumsal düzenlemelerin de etkisiyle, Türk bankacılık sektörü banka sayısı, istihdam, hizmet çeşitliliği ve teknolojik altyapı konularında hızlı bir genişleme süreci yaşamıştır. Bu kapsamda;

- 1980 yılında 43 olan banka sayısı 1990 yılında 66'ya, 1999 yılında 81'e yükselmiştir. 2000 yılında 2 bankanın bankacılık izninin iptal edilmesi ile birlikte banka sayısı 79'a gerilemiştir. Şubat 2002 tarihine kadar Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) kapsamına alınmış 19 bankadan 8'i

birleştirilmiş, 4'ü satılmış, 3'ünün lisansı iptal edilmiş ve 2'si hukuki takibe alınmıştır. Mayıs 2002 tarihi itibarıyla TMSF bünyesindeki banka sayısı 2 olup, faaliyet gösteren banka sayısı 57'ye inmiştir (BDDK, 2001).

Tablo 3.1. Türk Bankacılık Sektörü (Aralık 2000 itibarıyla)

	Toplam Aktif (Milyon Dolar)	Sektör Toplamı İçindeki Pay (%)	Toplam Krediler (Milyon Dolar)	Sektör Toplamı İçindeki Pay (%)	Toplam Mevduat (Milyon Dolar)	Sektör Toplamı İçindeki Pay (%)	Özkaynak (Milyon Dolar)
Kamu	53.151	34,2	13.727	27,0	41.095	40,3	1.450
Özel	73.449	47,3	27.748	54,5	44.230	43,4	8.050
-İlk Beş Banka	50.530	32,6	20.490	40,2	30.102	29,5	7.265
-Diğer	22.918	14,8	7.258	14,3	14.128	13,9	7.185
Yabancı	8.543	5,5	1.444	2,8	3.419	3,4	553
TMSF Bünyesindeki Bankalar	13.192	8,5	3.311	6,5	13.141	12,9	-3.263
Mevduat Bankaları Toplamı	148.335	95,6	46.230	90,8	101.884	100,0	6.790
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	6.902	4,4	4.701	9,2	0	0	1.362
Genel Toplam	155.237	100,0	50.931	100,0	101.884	100,0	8.152

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği

- 1980 yılında 125.312 olan bankacılık sektöründeki toplam personel sayısı 1990 yılında 154.089'a, 1999 yılında 173.988'e yükselmiş, 2000 yılında ise 170.401'e gerilemiştir. Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri sonrası yeniden yapılanma sürecinde bankacılık sektöründeki istihdamda önemli bir düşüş yaşanmaktadır (BDDK, 2001).
- 1990'lı yıllarda bankacılık sektörünün dışa açılması ve uluslararası finans sistemi ile bütünleşmesi alanında belirgin bir ilerleme kaydedilmiştir. 1980 yılında 4 olan mali iştirak veya şube statüsündeki yabancı sermayeli banka sayısı 2000 yılında 19'a ulaşmıştır. Yabancı bankaların bankacılık kesiminin toplam aktifleri içindeki payı 1992'de yüzde 3,7'den 2000 yılında yüzde 6,5'e yükselmiştir. Bununla birlikte yabancı bankaların sektör içindeki ağırlığı Türkiye ile benzer gruptaki ülkelerle karşılaştırıldığında halen düşük düzeydedir (BDDK, 2001).
- Bankacılık sektöründe yerli ve yabancı banka sayısının artması ile birlikte kamu bankalarının sistem içindeki ağırlığı azalmıştır. Bankacılık sektörünün toplam aktifleri içinde kamu bankalarının payı 1980 ve 1990 yıllarında yüzde 45 civarında iken bu oran 2000 yılında yüzde 34 düzeyine gerilemiştir.
- Bankacılık sektörü teknolojiye uyum sağlama ve teknolojik altyapıyı geliştirme konusunda önemli bir atılım gerçekleştirmiştir. Son on yıllık dönemde ATM sayısı, on-line bağlantıya sahip şube sayısı, Elektronik

Fon Transferi (EFT) ve SWIFT sistemlerinin kullanımı, Interaktif bankacılık hizmetleri ve internet bankacılığı alanlarında hızlı bir gelişme gözlenmiştir.

- Bankacılık hizmetlerinin çeşitlendirilmesinde önemli bir gelişme sağlanmış, banka kartları ve kredi kartları kullanımı hızla yaygınlaşmıştır. 1992 yılında 1 milyon civarında olan kredi kartı sayısı 2001 yılı Mart ayı itibariyle 13,6 milyona yükselmiştir (BDDK, 2001).

Türkiye’de bankacılık alanındaki yasal ve kurumsal düzenlemelerin değişen koşullara ve uluslararası standartlardaki gelişmelere uyumu konusunda da önemli adımlar atılmıştır. Bu çerçevede, Haziran 1999’da yürürlüğe giren 4389 sayılı Bankalar Kanunu önemli bir dönüm noktasını ifade etmektedir. Bu kanun ile uluslararası uygulamalara paralel olarak bankacılık sektörünün düzenleme, gözetim ve denetimi idarî ve malî özerkliğe sahip Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’na devredilmiştir. 19 Aralık 1999 tarihli 4491 sayılı yasa ile, bankalarla ilgili olarak kuruluştan tasfiyeye kadar olan süreçte alınması gereken kararların tamamı Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunun yetkisine bırakılmış, BDDK’nın özerk statüsü sağlanmıştır (BDDK, 2001). Bankacılık sektörünün gözetim ve denetiminden sorumlu kamu birimleri Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu bünyesinde birleştirilerek Kurum 31 Ağustos 2000 tarihinden itibaren fiilen çalışmaya başlamıştır.

3.2. Türk Bankacılık Sistemindeki Problemler

Bankacılık sektörünün mali aracılık fonksiyonunu etkin bir biçimde yerine getirememesinde aşağıda sıralanan faktörler etkili olmuştur:

Makroekonomik İstikrarsızlık: 1990’lı yıllarda yaşanan yüksek ve değişken enflasyon, büyüme hızındaki dalgalanmalar ve sermaye hareketlerinin kırılgan yapısı geleceğe yönelik belirsizlikleri artırmak suretiyle ekonomik birimlerin kısa vadeli bir bakış açısıyla hareket etmelerine ve Türk Lirasına olan güveni zayıflatarak para ikamesinin hızlanmasına yol açmıştır. Bu sürecin bir sonucu olarak bankaların kaynaklarının vadesi önemli ölçüde kısalmış ve döviz cinsinden yükümlülüklerin toplam kaynaklar içindeki payı belirgin bir biçimde artmıştır.

Yüksek Kamu Kesimi Açıkları: Kamu kesimi açıklarındaki artış ve bu açıkların yüksek reel faizler ile yurtiçi piyasalardan finansmanı bankaların reel ekonomiye kaynak sağlamaktan uzaklaşarak kamu açıklarını finanse etmeye yönelmelerine yol açmıştır. Yüksek reel faizlerin ortaya çıkardığı arbitraj imkanı bankacılık kesiminin yurtdışından borçlanarak kamu açıklarını finanse etmelerini

cazip hale getirmiş, bu durum bankacılık sektörünün döviz açık pozisyonlarının artması ile sonuçlanmıştır. Bu eğilim sonucunda, devlet iç borçlanma senetlerinin mevduat bankalarının toplam aktifleri içindeki payı 1990 yılında yüzde 10'dan son yıllarda yüzde 25 civarına çıkmıştır. Devlet iç borçlanma senetlerine sağlanan vergi avantajları ile munzam karşılık ve disponibiliteye ilişkin yasal düzenlemeler de bankaların DİBS portföylerindeki artışta etkili olmuştur.

Kamu Bankalarının Sistemi Çarpıtıcı Etkileri: Kamu Bankaları görev zararlarının zamanında ödenmemesi, ekonomik etkinliğe ters düşen müdahaleler, asli fonksiyonların dışında verilen görevler ve yönetimdeki zayıflıklar sonucunda bu bankaların mali bünyeleri önemli ölçüde bozulmuştur. Kamu bankalarının finansman ihtiyaçlarını kısa vade ve yüksek maliyetle piyasadan karşılamaları bir yandan zararlarının gittikçe artmasına, diğer yandan da mali sektörde istikrarsızlık unsuru olmalarına yol açmıştır. Bu durum, piyasalarda faiz oranlarının yüksek seviyelerde seyretmesine neden olmuştur. Sonuç olarak, kamu bankaları bankacılık işlevini yerine getiremez hale gelmiş ve bu bankalar Türkiye'deki toplam mevduatın yüzde 40'ını toplarken krediler içindeki payları yüzde 25 civarında kalmıştır (BDDK, 2001).

Risk Algılama ve Yönetiminin Zayıflaması: Yukarıda özetlenen gelişmeler sonucunda bankacılık sistemi likidite, faiz ve kur risklerine karşı kırılgan hale gelmesine rağmen, özellikle 1990'lı yılların ikinci yarısında kamu açıklarının finansmanını kolaylaştırmayı gözetken makroekonomik politikalar bankacılık sektörünün bu riskleri algılamasını ve yönetimini ikinci plana düşürmüştür. Mevduat sigorta sisteminden kaynaklanan ve sistemden çıkışa ilişkin sorunlar ile gözetim ve denetim kurumlarının idari ve mali özerkliğe sahip olmaması da risk yönetimindeki zayıflıklarda etkili olmuştur.

Bu sürecin bir sonucu olarak Türk Bankacılık Sistemi aşağıda sıralanan yapısal zayıflıklarla karşı karşıya kalmıştır:

- Özkaynak yetersizliği
- Küçük ölçekli ve parçalı bankacılık yapısı
- Kamu bankalarının sistem içindeki payının yüksekliği
- Zayıf aktif kalitesi (kredi yoğunlaşması, grup bankacılığı ve risklerinin yoğunluğu, kredi ve karşılıklar arasındaki uyumsuzluk)
- Piyasa risklerine aşırı duyarlılık ve kırılganlık (vade uyumsuzluğu, açık pozisyon)
- Yetersiz iç kontrol, risk yönetimi ve kurumsal yönetim
- Saydamlık eksikliği

Yukarıda özetlenen yapısal sorunlar bankacılık sektörünü iç ve dış şoklara karşı oldukça duyarlı ve kırılgan hale getirmiştir. Bankacılık sektörü 1994 yılında Türkiye ekonomisinde yaşanan kriz sonucunda önemli kayıplarla karşı karşıya kalmış, üç banka tasfiye sürecine alınmıştır. 1994 krizinin olumsuz etkileri kısa sürede atlatılmış ve bankacılık sektörü 1995 sonrası dönemde dolar bazında yıllık ortalama yüzde 18 civarında bir büyüme göstermiştir. Ancak, bu dönemde Uzakdoğu ve Rusya krizleri ile 1999 yılında yaşanan deprem felaketleri nedeniyle Türkiye ekonomisindeki ciddi daralma bankacılık sektörünü de olumsuz yönde etkilemiştir.

3.2.1. Kasım 2000-Şubat 2001 Krizleri ve Bankacılık Sektörüne Etkileri

2000 yılı başında enflasyonu düşürmek ve ekonomide büyüme ortamını yeniden sağlamak amacıyla kapsamlı bir ekonomik program uygulamaya konulmuştur. Program kapsamında sıkı maliye politikası uygulanması ve yapısal reformların hayata geçirilmesinin yanısıra, enflasyonist beklentileri hızla aşağıya çekmek için döviz kurları hedeflenen enflasyona göre belirlenerek önceden açıklanmış ve para politikası likidite genişlemesini yabancı kaynak girişine bağlayan bir çerçeveye oturtulmuştur.

2000 yılı başında uygulamaya konulan enflasyonla mücadele programı bankacılık sisteminin bilanço yapısının şekillenmesinde de önemli ölçüde etkili olmuştur. Programın uygulanmaya başlamasıyla birlikte, bankacılık kesimi faiz oranlarının daha da düşeceği beklentisi altında yüksek faizli kaynaklara uzun süre bağımlı kalmamak yönünde hareket etmiştir. Diğer yandan, döviz sepetinin hedeflenen enflasyona göre belirlenerek önceden açıklanmış olması, yabancı para cinsinden kaynakları Türk Lirası cinsinden kaynaklara göre daha cazip hale getirmiştir. Bu çerçevede, bankaların bir bölümü kaynaklarının kısa vadeli ve döviz cinsinden, kullanımlarının ise uzun vadeli ve Türk Lirası cinsinden gelişmesi yönünde bir eğilim içine girmeye başlamıştır (BDDK, 2001).

2000 yılında bankacılık sektörünün aktif yapısında da belirgin bir değişim gözlenmiş ve kredilerin payında önemli bir artış olurken, likiditesi yüksek olan menkul kıymet portföyünün toplam aktifler içindeki payı azalmıştır. Krediler içinde özellikle tüketici kredilerinde çok hızlı bir artış gözlenmiş ve tüketici kredileri bir önceki yıl sonuna göre yaklaşık 4 kat artış göstermiştir. Kredilerde dikkat çeken bir diğer gelişme, mevduattaki yapının tersine, yabancı para cinsinden kredilerdeki artışın sınırlı kalması, Türk Lirası cinsinden kredilerin ise önemli oranda artış göstermesidir. Aktif ve pasif yapısındaki bu gelişmeler sonucunda 2000 yılında

bankacılık kesiminin likidite, faiz ve kur risklerine karşı duyarlılığı daha da artmıştır (BDDK, 2001).

Bankacılık kesiminin piyasa risklerine karşı duyarlılığının daha da arttığı bir yapıda Kasım 2000 tarihinde yaşanan kriz sonucu faiz oranlarının önemli ölçüde yükselmesi özellikle aşırı gecelik borçlanma ihtiyacında olan kamu bankalarıyla TMSF kapsamındaki bankaların mali yapılarını daha da bozmuştur.

Kasım krizi sonrasında alınan önlemler ve yürütülmekte olan Stand By Düzenlemesinin 7,5 milyar dolar tutarında Ek Rezerv Kolaylığı ile desteklenmesi yönünde Uluslararası Para Fonu ile anlaşma sağlanması sonucunda mali piyasalardaki dalgalanmalar kısmen giderilmiş, Merkez Bankasının döviz rezervleri artmış ve faiz oranları kriz ortamına göre önemli ölçüde gerilemiştir (BDDK, 2001). Ancak, Şubat ayında Hazine ihalesi öncesindeki olumsuz gelişmeler uygulanan programa ve kur çıpasına olan güvenin tamamen kaybolmasına neden olmuş ve döviz talebi önemli ölçüde yükselmiştir. Merkez Bankası yüksek seviyedeki bu döviz talebine karşı likiditeyi kontrol etmeye çalışmış, ancak ortaya çıkan likidite sıkışıklığı özellikle kamu bankalarının aşırı düzeyde günlük likidite ihtiyaçları nedeniyle ödemeler sisteminin kilitlenmesine neden olmuştur. Bu ortamda uygulanmakta olan döviz kuru sistemi terkedilerek Türk Lirası dalgalanmaya bırakılmıştır.

Bu gelişmeler sonucunda bankacılık sektörünün içinde bulunduğu sorunlar daha da ağırlaşmış ve yeni sorunlar ortaya çıkmıştır. Kasım krizi sonrasında likidite ve faiz riski nedeniyle ciddi sorunlar yaşayan bankacılık sektörü Şubat krizi sonrasında ilave olarak kur riskinden kaynaklanan kayıplarla karşı karşıya kalmıştır. Kriz döneminde faiz oranlarındaki hızlı artış bir yandan fonlama maliyetlerini yükseltmek, diğer yandan menkul değerler cüzdanının piyasa değerini azaltmak suretiyle banka bilançolarını olumsuz yönde etkilemiştir. Faizlerdeki yükselme, kısa vadeli fon talebi önemli boyutlarda olan kamu ve fon bankalarının ciddi zararlarla karşılaşmasına yol açmıştır. Likit olan özel ve yabancı bankaların faizlerdeki yükselme nedeniyle karşılaştığı fonlama zararları ise sınırlı kalmıştır. Konsolide bazda değerlendirildiğinde kamu bankaları Türk Lirasının değer kaybından etkilenmezken, özel bankalar kur riski nedeniyle bazı sorunlar yaşamıştır. Yaşanan krizlerin reel sektörde ciddi bir daralmaya yol açtığı dikkate alındığında önümüzdeki dönemde bankacılık kesiminin, aktif kalitesinin zayıflaması ve kredi riskinin artması ihtimaline karşı önlem alması kaçınılmaz olacaktır.

3.3. Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı Ve Elde Edilen Gelişmeler

2001 yılının Mayıs ayında kamuya açıklanan “Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı”nın temel amacı; kamu bankalarını mali sistem içinde bir istikrarsızlık unsuru olmaktan çıkarmak, mali sistemin istikrarı ve kamu maliyesine getirdikleri yükün azaltılması bakımından TMSF bünyesindeki bankaların sorunlarını en kısa sürede çözüme kavuşturmak ve yaşanan krizlerden olumsuz yönde etkilenen bazı özel bankaların sağlıklı bir yapıya kavuşmalarını sağlayacak düzenlemeleri gerçekleştirmektir (BDDK, 2001).

Yeniden yapılandırma programı, bankacılık sisteminin mali ve operasyonel yapısının güçlendirilmesine yönelik uygulamalar ile bankacılık sektöründe gözetim ve denetimin etkinliğini artıracak, sektörü daha etkin ve rekabetçi bir yapıya kavuşturacak yasal ve kurumsal düzenlemeleri içermektedir.

3.3.1. Kamu Bankalarının Yeniden Yapılandırılması

2001 yılında kamu bankalarının finansal açıdan yeniden yapılandırılmaları sonuçlandırılırken, operasyonel açıdan yeniden yapılandırma alanında da önemli adımlar atılmıştır.

Kamu bankalarının yeniden yapılandırılması programı nihai olarak bu bankaların özelleştirilmesi hedefi çerçevesinde yürütülmektedir.

Yeniden yapılandırılma sürecinde ilk adım olarak bu bankaların yönetimi ortak yönetim kuruluna devredilmiş ve Kurula kamu bankalarını yeniden yapılandırma ve özelleştirmeye hazırlama yetkisi verilmiştir.

3.3.1.1. Finansal Açıdan Yeniden Yapılandırma

Kamu bankalarının finansal açıdan yeniden yapılandırılması; görev zararı alacaklarının tasfiyesi, kısa vadeli yükümlülüklerin azaltılması, kamu bankalarına sermaye desteği sağlanması, mevduat faizlerinin piyasa faizlerine uyumlu hale getirilmesi ve kredi portföyünün etkin yönetimi alanlarında yoğunlaşmıştır.

Görev Zararlarının Tasfiyesi

- 2001 yılı içinde 23 katrilyon lira tutarında özel tertip tahvil verilmek suretiyle kamu bankalarının görev zararları alacakları ve bu zararlara tahakkuk etmiş faiz tutarının tamamı tasfiye edilmiştir (BDDK, 2002).

Tablo 3.2. Kamu Bankalarına Görev Zararları Karşılığı İhraç Edilen Senetler

(Trilyon TL.)	Ziraat	Halk	Emlak	Toplam
2000 Sonu İtibariyle	2.034	863	-	2.897
2001 Ocak	2.333	2.167	-	4.500
Şubat	-	1.000	-	1.000
Mart	550	1.750	-	2.300
Nisan	4.500	1.750	-	6.250
Mayıs	4.730	4.130	45	8.905
2001 Toplamı	12.113	10.797	45	22.955
Genel Toplam	14.148	11.659	45	25.852

Kaynak: Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı, BDDK, Haziran, 2001

- Yeni görev zararı oluşumunun engellenmesine yönelik olarak görev zararlarına ilişkin 100'e yakın Bakanlar Kurulu Kararı yürürlükten kaldırılmış ve kanunlardan kaynaklanan görev zararlarının kaldırılmasına yönelik kanuni düzenleme 3 Temmuz 2001 tarihinde gerçekleştirilmiştir.
- Kamu bankaları kanalıyla sağlanacak destekler için ihtiyaç duyulan kaynakların bütçeye konulması ve kamu bankalarına önceden aktarılması uygulaması başlatılmıştır.

Kısa Vadeli Yükümlülüklerin Azaltılması

- Kamu bankaları Hazine'den almış oldukları özel tertip tahviller karşılığında belirli bir program dahilinde Merkez Bankası'ndan repo veya doğrudan satış yoluyla likidite temin etmiş ve 16 Mart 2001 itibariyle 8,5 katrilyon lira olan özel bankalar ile banka dışı kesime olan kısa vadeli yükümlülüklerini sıfırlamışlardır (BDDK, 2002).
- Kamu bankalarının Merkez Bankasından kullandıkları kaynak tutarı da 16 Mart 2001'de 5,5 katrilyon lira iken 18 Ocak 2002 itibariyle 1,9 katrilyon liraya inmiştir (BDDK, 2002).
- Gecelik bazda yapılan bireysel/kurumsal müşterilere yönelik repo işlemlerinde asgari vade haftalığa dönüştürülmüş vade ve likidite riski daha iyi yönetilebilir hale getirilmiştir.
- 2001 yılı boyunca Hazine Müsteşarlığı, kağıt değiştirme ve nakit ödeme suretiyle erken itfa yoluyla kamu bankalarının nakit girişlerinin ve likidite pozisyonlarının düzenli bir yapıda gelişmesine ve böylece bu bankaların kısa vadeli borçlanma piyasaları üzerindeki baskılarının azalmasına katkıda bulunmuştur.

Sermaye Yapısının Güçlendirilmesi

- Sermaye yapılarının güçlendirilmesi amacıyla kamu bankalarına hem menkul kıymet hem de nakit olarak kaynak aktarımı yapılmıştır. Yapılan

kaynak aktarımları sonucunda kamu bankalarının toplam ödenmiş sermaye tutarı Aralık 2000'de 477 trilyon lira iken, Aralık 2001'de 3,4 katrilyon liraya, toplam özkaynakları da 712 trilyon liradan 4,1 katrilyon liraya yükselmiştir (BDDK, 2002).

- 2001 yılında kamu bankalarının sermaye yeterlilik rasyolarında da önemli oranda iyileşmeler gerçekleşmiştir. Sermaye yeterlilik rasyolarındaki iyileşmede, yapılan sermaye aktarımlarının yanı sıra, kamu bankalarının aktifleri içinde risk ağırlığı sıfır olan Devlet İç Borçlanma Senetlerinin payının artması da etkili olmuştur.

Mevduat Faizlerinin Piyasa Faizlerine Uyumlu Hale Getirilmesi ve Kredi Portföyünün Etkin Yönetimi

- Kamu bankalarının mevduat faiz oranlarının DİBS piyasa faiz oranlarının altında ve ortak olarak belirlenmesi uygulamasına gidilmiştir.
- Kısa vadeli yükümlülüklerin önemli ölçüde azaltılması ve sermaye yapısının güçlendirilmesi ile birlikte kamu bankalarının sistemde bozucu etkileri de sınırlandırılmış ve bu bankaların mevduat faizleri genel faiz oranlarındaki düşüşe paralel bir gelişme göstermiştir. Nitekim, Aralık 2000 itibariyle yüzde 70 olan kamu bankalarının mevduat faiz oranları, Aralık 2001 itibariyle yüzde 57'ye gerilemiştir. Aynı dönemde kamu bankalarınca Döviz Tevdiat Hesaplarına verilen faiz oranları da önemli oranda gerilemiştir (BDDK, 2002).

3.3.1.2. Operasyonel Açıdan Yeniden Yapılandırma

Kamu bankalarının operasyonel açıdan yeniden yapılandırılması programı; bu bankaların organizasyon, teknoloji, ürün, insan kaynakları, krediler, mali kontrol, planlama, risk yönetimi ve hizmet yapısının çağdaş bankacılığın ve uluslararası rekabetin gereklerine göre yapılandırılmasını amaçlamaktadır. Bu kapsamda atılan adımlar aşağıda yer almaktadır:

- Yeniden yapılandırma kapsamında kamu bankalarının organizasyonu şube-dışı kar merkezleri, pazarlama, operasyonlar, krediler ve risk yönetimi ve kontrol olmak üzere yönetim kuruluna bağlı 5 temel birimden oluşan bir yapıya dönüştürülmüştür.
- Emlak Bankasının bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni iptal edilmiş ve bu banka Ziraat Bankası'na devredilmiştir.

- Kamu bankalarının şube ve personel sayısının azaltılması yönünde de önemli adımlar atılmış, Aralık 2000 itibariyle 2.494 olan şube sayısı Aralık 2001 itibariyle 2.398'e, 61.601 olan personel sayısı ise 47.985'e gerilemiştir (BDDK, 2002).
- Ziraat ve Halk Bankasının operasyonel yeniden yapılandırılmaları için hazırlanan stratejik plan ve detaylı kurumsal uygulama planları anılan bankaların genel kurullarınca onaylanmıştır. Yeniden yapılandırma ve özelleştirmeye hazırlama planlarının uygulama usul ve esasları Bakanlar Kurulunca da uygun görülerek 1 Şubat 2002'de yayımlanmıştır. Söz konusu kararname ile 2002 yılı Haziran ayı sonuna kadar Ziraat ve Halk Bankası'nın şube, büro ve özel işlem merkezi sayısının 897 adet, personel sayısının ise 16.000 kişi azaltılması öngörülmektedir (BDDK, 2002).

Tablo 3.3. Personel ve Şube Sayısında Yaşanan Gelişmeler

	Aralık 2000	Mart 2001	Haziran 2001	Eylül 2001	Aralık 2001
Personel Sayısı					
-Ziraat Bankası	36.576	35.334	29.903	35.565	33.023
-Halk Bankası	10.000	14.699	13.207	12.946	14.962
-Emlak Bankası	15.025	9.798	8.865	-	-
TOPLAM	61.601	59.831	51.975	48.511	47.985
Şube Sayısı					
-Ziraat Bankası	1.287	1.281	1.270	1.615	1.499
-Halk Bankası	804	804	803	803	899
-Emlak Bankası	403	403	403	-	-
TOPLAM	2.494	2.488	2.476	2.418	2.398

Kaynak: BDDK, KBOYK

- Kamu bankalarının kar/zararlarını, likiditesini ve faiz oranı marjlarını izlemek için bir izleme programı oluşturulmuştur. Bu suretle, banka aktif ve pasiflerinin getiri-maliyet oranları haftalık, şubelerin bilanço ve kar/zarar durumları ise günlük olarak takip edilebilir hale gelmiştir.
- Kamu bankalarının bağımsız dış denetiminin yapılması amacıyla bir bağımsız denetim şirketi ile anlaşma yapılmıştır.
- Ziraat Bankası ve Halk Bankası bünyesinde iç kontrol, mali kontrol ve risk yönetimi birimleri oluşturulmuştur.

3.3.2. TMSF Bankalarının Yeniden Yapılandırılması

Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu kapsamındaki bankaların en kısa sürede çözümlenmesi bankacılık sektöründeki yeniden yapılandırma çalışmalarının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır.

TMSF bankalarının yeniden yapılandırılmasına yönelik strateji; TMSF bankalarının devir, birleşme, satış veya tasfiye yoluyla çözümlenmesi, finansal açıdan yeniden yapılandırma, operasyonel açıdan yeniden yapılandırma ve fon bankalarının sorunlu aktiflerinin yönetimi olmak üzere dört ana unsurdan oluşmaktadır.

3.3.2.1. TMSF bünyesine alınan bankaların devir, birleşme, satış veya tasfiye yoluyla çözümlenmesi

- Son beş yılda TMSF'ye devredilmiş olan 19 bankadan 8 tanesi birleştirilmek suretiyle dört banka ise satış yoluyla çözüme kavuşturulmuştur.
- 2001 yılı Aralık ayı içerisinde İktisat Bankası, Etibank ve Kentbank'ın bankacılık işlemleri yapma izinleri kaldırılmış ve bu bankalar tasfiye sürecine girmiştir.
- Böylece, 1 Şubat 2002 itibariyle, hukuki süreçleri devam eden Tarihbank ile T.Ticaret Bankası hariç, TMSF bünyesinde Toprakbank ve Bayındırbank olmak üzere iki banka kalmıştır.
- Kasım 2001'de Fon bünyesine alınan Toprakbank için 31 Ocak 2002 tarihinde satış süreci başlatılmıştır. İlgilenen yatırımcıların 15 Şubat 2002 tarihine kadar başvurmaları ve gerekli koşulları taşıyan yatırımcıların bankada inceleme yaptıktan sonra 2 Nisan 2002 tarihine kadar tekliflerini vermeleri öngörülmüştür (BDDK, 2002).

Tablo 3.4. TMSF Bankalarında Yeniden Yapılanma Süreci

	1997	1998	1999	2000	2001	1 Şubat 2002 İtibariyle)	Toplam
Devralınan Banka Sayısı	1	1	6	3	8	-	19
Birleştirilen Banka Sayısı (1)	-	-	-	-	7	1	8
Satılan Banka Sayısı (2)	-	-	-	-	3	1	4
Lisansı İptal Edilen Banka Sayısı (3)	-	-	-	-	3	-	3
Hukuki Süreçte Olan Banka Sayısı (4)	-	-	-	-	2	-	2
Fon Bünyesindeki Banka Sayısı	1	2	8	11	4	2	

Kaynak: BDDK, 2002

(1) Sümerbank çatısı altında 5, Etibank çatısı altında 2, Bayındırbank çatısı altında 1 banka birleştirilmiştir (2) Sümerbank, Bank Ekspres, Demirbank ve Sitebank. (3) İktisat Bankası, Etibank ve Kentbank. (4) Türk Ticaret Bankası'nın bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni iptal edilmiş olup buna ilişkin yasal süreç devam etmektedir. Milli Aydın Bankası'nın TMSF kapsamına alınmasına yapılan itiraz Danıştay İdari Dava Dairesince kabul edilmiş olup yasal süreç devam etmektedir.

Tablo 3.5. TMSF Bünyesine Devredilen Bankalar Listesi

	Banka Adı	Hisselerin Fona Geçiş Tarihi	Mevcut Durum
1.	T.Ticaret Bankası (*)	06 Kas.97	Bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izinleri 1.7.2001 tarihi itibarıyla iptal edilmiştir. Ancak Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu yürütmeyi durdurma kararı almıştır.
2.	Bank Ekspres	12 Ara.98	30.06.2001'de Tekfen Grubuna satılmıştır. 18.10.2001'de devir işlemi tamamlanmış olup, faaliyetine Tekfenbank A.Ş. olarak devam etmektedir.
3.	İnterbank	07 Oca.99	15.06.2001'de Etibank ile birleştirilmiştir.
4.	Esbank	22 Ara.99	15.06.2001'de Etibank ile birleştirilmiştir.
5.	Egebank	22 Ara.99	26.01.2001'de Sümerbank ile birleştirilmiştir.
6.	Yurtbank	22 Ara.99	26.01.2001'de Sümerbank ile birleştirilmiştir.
7.	Yaşarbank	22 Ara.99	26.01.2001'de Sümerbank ile birleştirilmiştir.
8.	Sümerbank	22 Ara.99	Birleşik Sümerbank 9.8.2001'de Oyak Grubuna satılmış, Oyakbank ile Sümerbank'ın birleşmeleri 11 Ocak 2002 tarihinde tescil edilmiştir..
9.	Bank Kapital	27 Eki.00	26.01.2001'de Sümerbank ile birleştirilmiştir.
10.	Etibank	27 Eki.00	Bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izinleri 28.12.2001 tarihi itibarıyla kaldırılmıştır.
11.	Demirbank	06 Ara.00	HSBC'ye satış ve devrine ilişkin sözleşme 20.09.2001'de imzalanmıştır. Devir işlemi 30.10.2001'de tamamlanmıştır.
12.	Ulusal Bank	28 Şub.01	17.04.2001'de Sümerbank ile birleştirilmiştir.
13.	İktisat Bankası	15 Mar.01	Bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izinleri 7.12.2001 tarihi itibarıyla kaldırılmıştır.
14.	Sitebank	09 Tem.01	Novabank'a satışına ilişkin hisse devir sözleşmesi 11 Ocak 2002'de imzalanmış, devir işlemi 16 Ocak 2002'de gerçekleşmiştir.
15.	Kentbank	09 Tem.01	Bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izinleri 28.12.2001 tarihi itibarıyla kaldırılmıştır.
16.	EGS Bank	09 Tem.01	Bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izinleri 18.01.2002 tarihi itibarıyla kaldırılmış olup, Bayındırbank ile birleştirilmiştir.
17.	Tarişbank (*)	09 Tem.01	Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu 23.11.2001 tarihinde yürütmeyi durdurma kararı almıştır. Hukuki süreç devam etmektedir.
18.	Bayındırbank (*)	09 Tem.01	Bünyesine EGS Bankı almak suretiyle faaliyetine devam etmektedir. Geçiş bankası olarak yapılandırılması planlanmaktadır.
19.	Toprakbank (*)	30 Kas 01	31.1.2002 tarihinde satış süreci başlatılmıştır.

Kaynak: BDDK, 2002

(*) Rapor Tarihi İtibarıyla Fon Kapsamında Olan Bankalar. T. Ticaret Bankası ve Tarişbank ile ilgili yasal süreç devam etmektedir.

3.3.2.2. Finansal Açıdan Yeniden Yapılandırma

Hazine'nin TMSF'ye Özel Tertip Tahvil İhraçları

Fon kapsamına alınan bankaların sermaye ve bilanço yapılarını güçlendirmek amacıyla Hazine Müsteşarlığı, TMSF ile yapmış olduğu ikraz anlaşmaları kapsamında 2000 yılı Aralık ayından itibaren belli dönemlerde özel tertip tahvil ihraç etmektedir.

-TMSF'ye ihraç edilen özel tertip tahviller Fon kapsamındaki bankaların sermaye yapılarını güçlendirmek amacıyla bu bankalara ihtiyat olarak aktarılmıştır.

-İhraç edilen özel tertip tahvillerin bir bölümü Fon bankalarının likidite ve bilanço yapısındaki gelişmelere bağlı olarak geri alınarak yeni kağıtlarla değiştirilmiştir.

-Özel tertip tahvillerin 4.115 trilyon liralık kısmının Merkez Bankasına kesin satışı yapılmış ve sağlanan kaynaklarla Fon bankaları kısa vadeli borçlarını tasfiye etmişlerdir.

-Özel tertip tahvillerin 824 trilyon lirası Hazine tarafından nakit ödeme suretiyle erken itfa edilmiş, 995 trilyon liralık tahvil ise ihtiyacın azalmasına bağlı olarak iptal edilmiş ve Hazine'ye geri verilmiştir (BDDK, 2002).

-Bu işlemler sonucunda Hazine Müsteşarlığı verilerine göre 31.12.2001 itibariyle, TMSF'de 7,329 trilyon lira TL cinsinden, 7,431 milyon dolar ve 897 milyon Euro döviz cinsinden nakit dışı tahvil stoku bulunmaktadır. Döviz cinsinden verilen kağıtlar ihraç tarihlerindeki kurlar esas alınarak TL'ye dönüştürüldüğünde 2001 yıl sonu itibariyle TMSF'de kalan toplam nakit dışı tahvil stoku 14.450 trilyon lira seviyesindedir (BDDK, 2002).

TMSF Kaynaklarından Sermaye ve Mevduat Desteği

Fon bankalarına, TMSF'nin kendi kaynaklarından 1 katrilyon lirası sermaye, 1,2 katrilyon lirası mevduat olmak üzere toplam 2,2 katrilyon lira destek sağlanmıştır (BDDK, 2002).

Kısa Vadeli Yükümlülüklerin Azaltılması

Fon bankaları Hazine tarafından verilen özel tertip tahvillerin bir bölümünü Merkez Bankasına kesin satış yapmak suretiyle sağladıkları kaynaklarla 16 Mart 2001 itibariyle 5,2 katrilyon lira olan TCMB dışındaki kısa vadeli yükümlülüklerini sıfırlamışlardır.

Açık Pozisyonların Kapatılması

Mayıs 2001 dönemine kadar 4-5 milyar dolar seviyesinde olan TMSF bünyesindeki bankaların açık pozisyonları, Mayıs ayının ikinci yarısında yapılan dövize endeksli kamu kağıdı enjeksiyonuna bağlı olarak gerilemiş ve Haziran ayı sonunda 561 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Temmuz ayı içerisinde Fon'a alınan 5 bankanın açık pozisyonları nedeniyle 1,1 milyar dolara yükselen net açık pozisyon 18 Ocak 2002 tarihi itibariyle 408 milyon dolara gerilemiştir (BDDK, 2002).

Mevduat Faizlerinin Piyasa Koşullarına Uygun Hale Getirilmesi

TMSF bünyesine alınan bankalarda Mart 2001'den itibaren mevduat faiz oranları ortak olarak DİBS piyasa faiz oranının altında belirlenmiş ve piyasa ortalamalarına yaklaştırılmıştır.

Fon Bankalarının Mevduatlarının Devredilmesi

Fon bankalarında bulunan mevduatın önemli bir bölümü ihale yoluyla karşılığında DİBS verilmek suretiyle diğer bankalara devredilmiştir. Mevduat devirlerine ilişkin ihaleler TL ve YP mevduat havuzları için ayrı ayrı teklifler almak suretiyle 5 etapta gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen ihaleler sonucunda, 479 trilyon liralık TL cinsinden mevduat ve 2.587 milyon dolarlık yabancı para cinsinden mevduat 8 adet özel bankaya devredilmiştir (BDDK, 2002).

3.3.2.3. Operasyonel Açıdan Yeniden Yapılandırma

Şube ve Personel Sayısının Azaltılması

Devir tarihi itibarıyla 1.619 olan Fon bankalarının şube sayısı 31 Ocak 2002'de 856'ya düşürülmüştür. Satılan bankalar hariç tutulduğunda devir tarihi itibarıyla 982 olan şube sayısı 480 adet azaltılarak 31 Ocak 2002'de 502'ye indirilmiştir (BDDK, 2002).

Fon bankalarının personel sayısı bankaların devredildikleri tarihe göre yüzde 49,1 oranında (16.002 kişi) azaltılarak 31 Ocak 2002 tarihi itibarıyla 16.567'e indirilmiştir. Satılan bankalar hariç tutulduğunda devir tarihi itibarıyla 17.997 olan personel sayısı yüzde 49,8 oranında azaltılarak 31 Ocak 2002'de 9.040'a indirilmiştir (BDDK, 2002).

Şube Satışları

Tasfiye sürecine giren Etibank, Kentbank ve İktisat bankasının 164 adet şubesi diğer bankalara satılmış ve bu satışlarla birlikte 1.253 personel satın alan bankalarda göreve başlamıştır.

İştirak, Menkul ve Gayrimenkul Satışları

TMSF bünyesindeki bankaların iştirakleri ile menkul ve gayrimenkul satışlarının daha etkin bir biçimde yürütülmesini temin etmek amacıyla TMSF bünyesinde İştirakler Dairesi Başkanlığı ile Gayrimenkuller Dairesi Başkanlığı kurulmuştur.

31 Ocak 2002 itibarıyla, Fon bankalarının satışı kararlaştırılıp izin bekleyen satış işlemleri de dahil olmak üzere iştiraklerinin satışından 238,1 trilyon lira elde edilmiştir (BDDK, 2002).

18 Ocak 2002 itibarıyla fon bankalarının menkul ve gayrimenkullerinin satışından 66,4 trilyon lira gelir sağlanmıştır. Gayrimenkullerin satışında şeffaflık ve etkinliğin sağlanabilmesi amacıyla, satılacak gayrimenkullere ilişkin bilgiler Kurumun internet sayfasında yayımlanmaktadır (BDDK, 2002).

Aktif Yönetimi ve Tahsilat

Aralık 2001 tarihi itibarıyla 6.110 adet kurumsal, 63.717 adet bireysel olmak üzere toplam 71.136 adet dosya Tahsilat Dairesine aktarılmıştır (BDDK, 2002).

Fon bankalarından devralınan takipteki alacakların tutarı 3,7 katrilyon lira düzeyindedir. Devir alınan takipteki kredilerin net defter değerleri üzerinden bankalara, 315 trilyon TL ve 24,8 milyon dolar tutarında ödeme yapılmıştır (BDDK, 2002).

TMSF'nin Sağladığı Nakit Girişleri

TMSF bünyesindeki bankalardan devir tarihleri ile 31 Aralık 2001 tarihleri arasında 903,5 milyon dolarlık tahsilat gerçekleştirilmiştir. Bu tutarın 875,5 milyon dolarlık kısmı Fon Bankaları tarafından, 28,0 milyon dolarlık kısmı Tahsilat Dairesi tarafından tahsil edilmiştir (BDDK, 2002).

3.3.3. Özel Bankaların Yeniden yapılandırılması

Kasım ve Şubat krizlerinin etkisiyle mali bünyeleri ve karlılık performansları kötüleşen özel bankaların daha sağlıklı ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması, Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı'nın çok önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Özel bankalara yönelik program kapsamında; bu bankaların sermaye yapılarının güçlendirilmesi, sorunlu kredilerin çözülmesi, yabancı para açık pozisyonların daraltılması ve devir ve birleşmelerin özendirilmesi konularında düzenlemeler gerçekleştirilmiştir.

3.3.3.1. Sermaye Yapısının Güçlendirilmesi ve Sorunlu Kredilerin Çözülmesi

Kasım ve Şubat aylarında yaşanan krizler sonrası daha da belirginleşen bankacılık kesimindeki sermaye yetersizliği sorununu çözüme kavuşturmak ve banka sahipleri ile hissedarların sermaye artırımına katkılarını artırmak amacıyla; her bir bankanın mali durumuna göre farklılık gösteren, sermaye artırımı ve/veya sermaye benzeri kredi temini ve yeniden yapılanma stratejilerini içeren takvime bağlı taahhüt mektupları alınmış ve bu taahhütlere uyum titizlikle takip edilmiştir.

Özkaynak artışını özendirmek amacıyla, gayrimenkul ve iştirak hissesi satışından doğan kazançların satışın yapıldığı yılda sermayeye ilave edilen kısmının kurumlar vergisinden istisna edilmesi için gerekli olan satışa konu olan kıymetin asgari iki yıl süreyle elde tutulma şartının kaldırılmasına ve istisna edilen tutar

üzerinden yapılan gelir vergisi stopaj kesintisinin düşürülmesine yönelik yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiştir.

Sermaye artırımı programı kapsamında, bankalarca 1.884 trilyon liralık sermaye artış taahhüdünde bulunulmuş ve 31 Aralık 2001 itibariyle bu taahhüdün 1.765 trilyon lirası yerine getirilmiştir (BDDK, 2002).

Ancak, ekonomideki durgunluğun beklenenden daha derin olması ve uzun sürmesi, global ekonomideki belirsizliklerin artması, olumsuz koşulların duran varlıkları nakde çevirme olanağını kısıtlaması ve yerli/yabancı yatırımcıların sektöre yönelik çekingenliklerinin artması, bir yandan sermaye ihtiyacını artırırken; diğer yandan özel kesimin yeni sermaye artırımı imkanlarını sınırlandırmıştır.

Yaşanan gelişmeler takipteki alacakların artmasına ve bankaların yeni kredi arzını sınırlamalarına yol açmış ve bunun sonucunda bankacılık krizi-reel sektör krizi sarmalı oluşmaya başlamıştır. Bu durum, bankacılık sektörü ve reel sektörü birlikte ele alacak çözüm stratejilerinin geliştirilmesini gerekli kılmıştır. Bu kapsamda, bankacılık sektöründeki kötü aktifler sorununun çözülmesi ve özel bankaların erozyona uğrayan sermaye yapılarının güçlendirilmesi amacıyla hazırlanan "4743 sayılı Mali Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" 31 Ocak 2002'de yürürlüğe girmiştir.

3.3.3.2. Açık Pozisyonların ve Faiz Riskinin Sınırlandırılması

Kasım ve Şubat krizleri sonrası artan belirsizlik ve döviz kurlarındaki yüksek oranlı dalgalanmalar özel bankaların, yabancı para pozisyon açıklarını kapatma eğilimlerini artmıştır. Hazine tarafından Haziran 2001'de gerçekleştirilen iç borç takas işlemi de özel bankaların yabancı para pozisyon açıklarını önemli ölçüde kapatmalarına katkıda bulunmuştur. Nitekim, 2000 yıl sonunda 8,4 milyar dolar olan özel bankaların bilanço içi döviz pozisyon açıkları, 18 Ocak 2002 tarihinde 1,3 milyar dolara gerilemiştir (BDDK, 2002).

İç borçlanmada değişken faizli, dövizde endeksli ve döviz cinsinden tahvillerin payının artması bankaların kur risklerinin yanı sıra, faiz risklerinin de sınırlandırılmasına katkıda bulunmuştur.

3.3.3.3. Devir ve Birleşmeler

2001 yılında bankaların ve iştiraklerinin devir ve birleşmelerini kolaylaştırmak yönünde vergi teşvikleri getirilmiş ve bu düzenlemelerin de katkısıyla devir ve birleşmelerde önemli gelişmeler yaşanmıştır.

“4743 sayılı Mali Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” çerçevesinde getirilen hükümler çerçevesinde bankalara sağlanacak olan sermaye desteğinden yararlanabilmenin sektör içindeki pay koşuluna bağlanmasının bankacılık kesiminde devir ve birleşmeleri teşvik edeceği düşünülmektedir.

3.3.4. Gözetim ve Denetim Çerçevesinin Güçlendirilmesi ve Sektörde Etkinliğin Artırılması

Bankacılık kesiminin mali ve operasyonel anlamda yeniden yapılandırılması çalışmaları ile eş anlı olarak sektöre yönelik düzenleme, gözetim ve denetim çerçevesini güçlendirecek, bankacılık sistemini daha etkin ve rekabetçi bir yapıya kavuşturacak, sektörün dayanıklılığını geliştirecek ve sektöre güveni kalıcı kılacak yasal ve kurumsal düzenlemelerin gerçekleştirilmesinde de önemli gelişmeler kaydedilmiştir.

Gözetim ve denetim çerçevesine ilişkin düzenlemeler; sermaye yeterliliği, risk yönetimi, kredi ve iştirak sınırlamaları, kredi karşılıkları, uluslararası muhasebe standartlarına uyum, bağımsız denetim ve yabancı ülke denetim organları ile işbirliği alanlarında yoğunlaşmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BANKACILIK SEKTÖRÜNDE BİR ERKEN UYARI MODELİNİN AMPİRİK OLARAK TEST EDİLMESİ

Bu bölümde bankacılık sektörü için bir erken uyarı modeli lojistik regresyon analizi kullanılarak test edilmiştir. Analiz kapsamında 33 tane ticari banka incelenmiş ve incelenen bankalar için bir performans ölçütü olarak finansal oranlar kullanılmıştır. Bu oranların açıklayıcı değişken olarak alındığı lojistik regresyon modelinde, herhangi bir bankanın Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na alınıp alınmayacağı halihazırda fona alınan bankalar ile karşılaştırılarak tahmin edilmeye çalışılmıştır.

4.1. Lojistik Regresyon

Lojistik regresyon son zamanlarda sınıflandırma analizlerinde, oldukça sık kullanılan yöntemlerden biridir. Bunun nedeni, doğrusal regresyona göre sahip olduğu üstünlüklerdir.

Doğrusal regresyon, açıklayıcı değişkenlerin normal dağıldığı varsayımına dayanmaktadır. Ancak, açıklayıcı değişkenlerin 0 veya 1 gibi kesikli değişken olması durumunda bu varsayım bozulmaktadır. Lojistik regresyon ise, bağımsız değişkenler için normal dağılım sınırlaması getirmemektedir. Böylece, normal dağılım varsayımının sağlanmaması herhangi bir sorun yaratmamaktadır. Ayrıca lojistik regresyon modelinde bağımsız değişkenlerin önemlilik testi yapılabilmekte ve model kolaylıkla yorumlanabilmektedir.

Her bir i 'inci gözlem için,

$$y_i = \beta_0 + \sum_{k=0}^p \beta_k X_{ik} + u_i \quad (4.1)$$

biçiminde ifade edilen doğrusal regresyon modelinde, açıklayıcı değişkenler (X_i) üzerinde hiçbir kısıt olmadığından y_i bağımlı değişkeni $-\infty$ ile $+\infty$ arasında tüm değerleri alabilmektedir. Bağımlı değişkenin 0 veya 1 gibi değerler aldığı durumda

ise, $P(y_i=1)$ bağımlı değişkenin 1 değerini alma olasılığı olmak üzere doğrusal regresyon denklemi,

$$P(y_i=1) = \beta_0 + \sum_{k=0}^p \beta_k X_{ik} \quad (4.2)$$

şeklinde ifade edilebilir. Sol tarafı 0-1 arasında olasılık değerleri alan bu denkleme “doğrusal olasılık modeli” adı verilmektedir (Tatlıldil, 1996).

Bu eşitlikte açıklayıcı değişkenlerin sonsuz değerler alabilmesi nedeniyle bağımlı değişken değerinin 0-1 aralığında tutulabilmesi önemli bir sorundur. Bu sorun ancak birikimli bir olasılık fonksiyonunun kullanılması ile çözülebilir (Aktaş, 1997). Birikimli olasılık fonksiyonları olan lojit ve probit sayesinde, sonuç ya da olasılık değeri $-\infty$ ile $+\infty$ arasında tanımlı hale getirilir.

Birbirine yakın sonuçlar veren bu dönüşümlerden lojit dönüşümünde, doğrusal olasılık modelinde olasılık değerleri üzerinde $P / (1 - P)$ dönüşümü yapılarak sonuç değişkeninin sınırları 0, $+\infty$ yapılmakta, daha sonra ise bu oran değerinin doğal logaritması alınarak sonuç değişkeninin sınırları $-\infty$, $+\infty$ yapılmaktadır. Bu dönüşümlerden sonra elde edilen yeni fonksiyon,

$$L_i = \log (P_i / (1 - P_i)) = \beta_0 + \sum_{k=0}^p \beta_k X_{ik} \quad (4.3)$$

olarak yazılmaktadır. Lojistik model ya da kısaca lojit olarak bilinen bu modelde P_i olasılık değeri,

$$P_i = \exp(\beta_0 + \sum_{k=0}^p \beta_k X_{ik}) / (1 + \exp(\beta_0 + \sum_{k=0}^p \beta_k X_{ik})) \quad (4.4)$$

biçiminde tanımlanmakta ve lojistik fonksiyon adını almaktadır (Tatlıldil, 1996).

Lojit modelinde β 'lar tahmin edilecek model katsayıları, x 'ler ise açıklayıcı değişkenlerdir. $P / (1 - P)$ dönüşümü ise olabilirlik ya da olasılık oranı (odds) olarak ifade edilir. Olabilirlik, bir olayın olması olasılığının, olmaması olasılığına bölümüdür. Dolayısıyla bu kavram olasılık kavramından farklıdır (Aktaş, 1997).

Lojistik fonksiyona bakıldığında zaman, olasılık (P_i) ile açıklayıcı değişkenler (X_i) arasındaki ilişkinin doğrusal olmadığı görülür. Olabilirlik değerinin logaritması ile açıklayıcı değişkenler arasındaki ilişki ise doğrusaldır. Dolayısıyla açıklayıcı değişkenlerin katsayıları yorumlanırken, bunların olasılıkla değil olabilirlik değerinin logaritması ile ilişkilendirilmesi gerekir (Sharma, 1996). Bu açıdan bakıldığında

lojistik regresyonda fonksiyon katsayılarının yorumu, çoklu regresyon ve diskriminant modelinden farklıdır.

Lojistik regresyon analiziyle β model katsayıları tahmin edildikten sonra, elde edilen olabilirlik fonksiyonu yardımıyla her gözlem için P_i olasılıkları bulunur. Bağımlı değişken değeri, istenen olay için 1, istenmeyen olay için ise 0 (veya 1'den farklı bir değer) ile ifade edilir. Böylece gözlemler iki grup olarak sınıflandırılmış olur. Gözlemlerin 0, 1 değerlerine karşılık gelen bu gruplara atanmasında P_i olasılıkları kullanılır. Atama işlemi için, elde edilen olasılıklar bir kopuş değeri (cutoff value) ile karşılaştırılır. Bu değer genellikle 0,5 olarak kabul edilir (Sharma, 1996). Eğer herhangi bir gözlem için P_i olasılığı 0,5'den büyükse, gözlem 1 ile ifade edilen gruba, küçükse 0 ile ifade edilen gruba atanır.

4.2. Bankaların TMSF'na Devredilmesinin Modellenmesi

Bu çalışmada, ikinci bölümde incelenen ve yeniden yapılanma sürecini değerlendirmede kullanılan finansal oranların, herhangi bir bankanın fona devredilmesinde karar değişkeni olarak kullanılabilirliği lojistik regresyon modeliyle analiz edilmiştir. Bu analizde Türkiye Bankalar Birliği web sitesinden alınan ve toplam 33 tane bankaya ait finansal oran verileri kullanılmıştır. Bu 33 tane bankanın 19 tanesi bugüne kadar Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen bankalardır. Analizde 1995 ve 2000 yılları arasındaki veriler kullanılmıştır. Zaten fona ilk devir işlemi 1997 yılında gerçekleşmiştir. 2001 yılı verileri, bu çalışma tarihi itibarıyla henüz açıklanmadığı için analize dahil edilememiştir. Finansal oranlar ile fona devredilme arasında bulunacak bir ilişki, bir bankanın gelecekteki performansını tahmin etme ve yeniden yapılanma sürecinde üzerinde yoğunlaşılması gereken alanları belirleme açısından önemlidir. Bu ilişkiye göre bankalar ve TMSF, yeniden yapılanma faaliyetlerini daha etkin bir hale getirebileceklerdir.

4.2.1. Modelde Kullanılan Değişkenler

4.2.1.1. Bağımlı Değişken

Analizde bağımlı değişken olarak atanan fon değişkeni, bir bankanın TMSF'nda olmasını ifade etmektedir. Buna göre bankanın fona devredildiği ve fonda kaldığı yıllar için bağımlı değişken 1, fonda olmadığı yıllar için 0 değerini alacaktır. Fona devir tarihi baz alınarak fon1 ve fon2 adında iki değişken kullanılmıştır. Fon1 değişkeni, bankanın fona devredildiği yıldan bir önceki yılı dikkate alarak, o yıl ve bankanın fonda kaldığı diğer yıllar için 1 değerini almaktadır. Burada amaç, finansal

oranlardaki bozulmanın devir tarihinden bir yıl önce gerçekleştiği düşünülerek oranlardaki bozulmanın yakalanmasıdır. Fon2 değişkeni ise bankanın fona devredildiği tarih ve sonraki yıllar için 1 değerini almaktadır.

4.2.1.2. Açıklayıcı Değişkenler

Bu analizde açıklayıcı değişken olarak, ikinci bölümde incelenen ve ülkelerin banka yeniden yapılandırmasında gösterdikleri performansı değerlendirmede kullanılan finansal oranlar seçilmiştir.

1-Takipteki Krediler / Toplam Krediler (takrbtk): Aktif kalitesinin bir göstergesi olan bu oran, toplam kredilerin ne kadarının yasal takibe alındığını ve şüpheli hale geldiğini ifade etmektedir. Bu oranın bankacılık sistemi için düşüş eğilimi göstermesi ve bankalar bazında düşük olması beklenir (Aksoy, 1998). Oranın yüksek çıkması ise, bankanın alacaklarını zamanında tahsil edemediğini dolayısıyla bir likidite sıkıntısı yaşayabileceğini gösterir. Bu yüzden takrbtk değişkeni ile fon değişkeni arasında pozitif bir ilişki olduğu düşünülmektedir.

2-(Özkaynaklar+Kar) / Toplam Aktifler (serbta): Bu oran, bankanın sermaye yeterliliğinin bir ölçütüdür. Toplam aktiflerin ne ölçüde sermaye ile finanse edildiğini gösterir. Oranın düşük olması, bankanın sermaye yapısının zayıf olduğuna işaret eder. Dolayısıyla analizde, serbta değişkeni ile fon değişkeni arasındaki ilişkinin negatif olduğu düşünülmüştür.

3-Takipteki Alacaklar Karşılığı / Toplam Krediler (talkbtk): Bankanın takipteki alacaklar için ayırdığı karşılık, şüpheli alacakların geri dönmeme riskinin bir ifadesidir. Bu oran, şüpheli alacaklar için ayrılan karşılığın toplam krediler içindeki payını hesaplamaktadır. Oranın düşük değerler içermesi beklendiğinden, yüksek bir talkbtk değerine sahip bir bankanın, fonda olma olasılığının da yüksek olacağı düşünülmektedir.

4-Faiz Dışı Giderler / Toplam Aktifler (fdgbta): Faiz dışı giderler; personel giderleri, kıdem tazminatı karşılıkları, diğer karşılıklar, vergi ve harçlar, kira giderleri, amortisman giderleri ve diğer giderlerden oluşmaktadır. Faiz dışı giderler içinde en büyük pay personel giderlerine aittir (Bankalarımız 2000, TBB). Etkin bir bankacılık sistemi için, faiz dışı giderlerin toplam aktifler içindeki payının azalması beklenmektedir. Analizde bu oranın yüksek olmasının, bankanın fona alınma olasılığını artıracak tahmin edilmektedir.

5-Faiz Gelirleri / Toplam Aktifler (fglbta): Bankaların en önemli gelir kaynaklarının faiz gelirleri olduğu düşünülürse, bu oranın bankalar için yüksek

olması beklenmektedir. Faiz gelirlerinin toplam aktifler içindeki payının düşük olması ise, bankacılık faaliyetlerinin etkin yapılamadığı anlamına gelir. Dolayısıyla fglbta değişkeni ile fon değişkeni arasındaki ilişkinin negatif olması beklenmektedir.

6-Net Kar / Toplam Aktifler (nkbt): Aktif karlılığını ölçen bu oran, bankaların toplam varlıklarının ne kadar kar ürettiğini, bir başka deyişle, aktiflerin içinde net dönem karının payını ve düzeyini vermektedir (Aksoy, 1998). Analizde, bu oranın yüksek olmasının, bankanın fona alınma olasılığını azaltacağı düşünülmektedir.

Bir bankanın fona devredilmesini tahmin etmede kullanılacak model şu şekilde ifade edilebilir;

$$P(\text{fon}=1) = f(\beta_0 + \beta_1 \text{takrbtk} - \beta_2 \text{serbta} + \beta_3 \text{talkbtk} + \beta_4 \text{fdgbta} - \beta_5 \text{fglbta} - \beta_6 \text{nkbt}) \quad (4.5)$$

4.3. Lojit Analizi

Analiz için SPSS Programı kullanılmıştır. Fon1 ve fon2 bağımlı değişkenleri için ayrı ayrı lojistik regresyon uygulanmıştır. Analiz sonuçları aşağıda sırasıyla verilmiştir.

4.3.1. Fon1

Fon1 değişkeni, bankanın fona devredildiği yıldan bir önceki yıl, bankanın fona devredildiği yıl ve bankanın fonda kaldığı diğer yıllar için 1 değerini almaktadır.

4.3.1.1. Çok Değişkenli Lojistik Regresyon Tahmini

İlk olarak fon1 değişkenine çok değişkenli lojistik regresyon uygulanmıştır. Tablo 4.4'deki β değerleri, ilgili değişkenin katsayısını göstermektedir. Buradan yararlanarak tahmin modeli şu şekilde yazılır:

$$Z = -4,904 - 0,007 \text{serbta} + 0,020 \text{talkbtk} + 0,019 \text{fdgbta} + 0,007 \text{fglbta} + 0,003 \text{nkbt} \quad (4.6)$$

Söz konusu modelin 0,05 anlamlılık düzeyinde önemli olduğu Tablo 4.1'de, "Model" satırındaki "Chi-square" değerine ait "Significance" değerinden görülmektedir. Burada anlamlılık düzeyi 0,05 değerinden küçük olduğundan, elde edilen fonksiyonun % 95 güven aralığında anlamlı olduğu, bir başka deyişle, fonda olan ve olmayan bankaların ortalamalarının birbirinden % 95 güven aralığında farklı olduğu söylenebilir.

Tablo 4.1. Modelin Yeterlilik Testi (Omnibus Tests of Model Coefficients)

Model		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	102,463	6	0,000
	Block	102,463	6	0,000
	Model	102,463	6	0,000

Tablo 4.2'deki "R Square" değerlerinin yorumu regresyon analiziyle aynıdır ve modelin açıklayıcılık gücünü ölçer. Bu analizde, sayısı birden fazla olan R^2 ölçütlerinden yalnızca ikisi kullanılmıştır. R^2 değeri 0 ile 1 arasında değişir ve 1'e yaklaştıkça modelin açıklayıcılık gücünün arttığını gösterir. Bu değer 0 olması açıklayıcı değişkenlerle bağımlı değişken arasında hiç ilişkinin olmadığını, 1 olması ise açıklayıcı değişkenlerin bağımlı değişkeni tam olarak açıkladığını ifade eder. Tablo 4.2'deki "Nagelkerke R Square" değeri "Cox & Snell R Square" değerine göre modelin açıklayıcılık gücünün daha yüksek olduğunu ifade etse de, bu değer de istenen seviyede değildir.

Tablo 4.2. Model Özeti (Model Summary)

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	98,584	0,407	0,635

Tablo 4.3 (sınıflandırma tablosu) modelin doğru tahmin gücünü göstermektedir. Buna göre lojit modelinin fonda olan bankaları doğru tahmin etme gücü % 63,4 dür. Model, fonda olmayan bankaları da % 97,4 doğrulukla tahmin etmiştir. Modelin genel başarısı ise % 90'dır. Burada analiz için önemli olan, bir bankanın fona alınmasının doğru tahmin edilmesidir.

Tablo 4.3. Gruplama Tablosu (Classification Table)

Observed			Predicted		
			FON1		Percentage Correct
			0	1	
Step 1	FON1	0	151	4	97,4
		1	15	26	63,4
Overall Percentage					90,3

a The cut value is ,500

Tablo 4.4 açıklayıcı değişkenlerin anlamlılık düzeylerini vermektedir. Anlamlılık düzeyleri, "Wald İstatistik" değerine göre belirlenmektedir. "Wald", lojit regresyonu katsayısının (β) kendi standart hatasına bölünmesiyle elde edilen değerdir (Aktaş, 1997). "Sig." sütununa bakıldığında, "talkbtk" ve "fglbta" değişkenlerinin 0,05 düzeyinde anlamlı olduğu, diğer değişkenlerin ise anlamlı olmadıkları görülmektedir.

Ayrıca anlamlı olmasına rağmen, "fglbta" değişkeninin işareti beklenenin aksine pozitif çıkmıştır.

Tablo 4.4. Modele Giren Değişkenler (Variables in the Equation)

		β	S.E.	Wald	Df	Sig.	Exp (β)
Step 1	TAKRBTk	0,000	0,001	0,002	1	0,961	1,000
	SERBTa	-0,007	0,006	1,244	1	0,265	0,993
	TALKBTk	0,020	0,010	4,191	1	0,041	1,020
	FDGBTa	0,019	0,012	2,519	1	0,112	1,019
	FGLBTa	0,007	0,003	5,771	1	0,016	1,007
	NKBTA	0,003	0,009	0,088	1	0,767	1,003
	Constant	-4,904	0,953	26,486	1	0,000	0,007

a Variable(s) entered on step 1: TAKRBTk, SERBTa, TALKBTk, FDGBTa, FGLBTa, NKBTA.

Böyle bir sonucun ortaya çıkması, açıklayıcı değişkenler arasında çoklu bağlantı olabileceğine işaret etmektedir. Çoklu bağlantı (multicollinearity), çok boyutlu modellerde bağımsız değişkenler arasında görülen yüksek korelasyon ilişkisi olarak ifade edilmektedir. Finansal oranlar arasındaki yüksek korelasyon ilişkisi şu iki nedene bağlanabilir:

- 1- Bir oranın pay veya paydasında yer alan değerlerin başka oranların hesaplanmasında da kullanılması,
- 2- Bazı mali tablo kalemlerinin diğer kalemlerle aynı yönde değişiklik göstermesi (Aktaş, 1997).

Çoklu bağlantı, lojistik katsayılarının ve işaretlerinin yanlış tahmin edilmesine neden olabilmektedir (Hair ve diğ., 1995). Dolayısıyla çoklu bağlantı, bağımsız değişkenlerin anlamlılıklarını etkilemekte ve hangilerinin önemli olduğu konusunda doğru karar vermeyi engellemektedir. Ancak analizde önemli olan, hangi değişkenin anlamlı olduğundan çok modelin doğru tahmin gücüdür.

Condition index, değişken kombinasyonları arasındaki bağlantıyı gösterir (Hair ve diğ., 1995). Tablo 4.5'e bakıldığında, condition index sütunundaki son değer 12,680 olduğu görülür. Condition index'in 10'dan büyük değerler alması değişkenler arasındaki çoklu bağlantıya işaret etmektedir.

Tablo 4.5. Çoklu Doğrusal Bağlantı Testi (Collinearity Diagnostics)

Model Dimension	Eigenvalue	Condition Index
1	3,360	1,000
2	2,212	1,232
3	1,044	1,794
4	0,208	4,016
5	8,966E-02	6,122
6	6,431E-02	7,228
7	2,090E-02	12,680

a Dependent Variable: FON1

Çoklu bağlantı analizinden sonra, açıklayıcı değişkenlerin katsayılarının, çoklu bağlantı nedeniyle yanlış tahmin edilişmediğini test etmek için, her değişkenin tek başına anlamlılığı incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar Tablo 4.6'da verilmiştir:

Tablo 4.6. Tek Değişkenli Lojistik Regresyon Tahmini

	β	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp (β)
TAKRBTk	0,003	0,001	13,730	1	0,000	1,003
Constant	-2,016	0,236	73,261	1	0,000	0,133
SERBTa	-0,012	0,003	15,138	1	0,000	0,988
Constant	-0,789	0,338	5,448	1	0,020	0,454
TALKBTk	0,033	0,008	17,309	1	0,000	1,034
Constant	-2,485	0,292	72,674	1	0,000	0,083
FDGBTa	0,031	0,006	27,935	1	0,000	1,031
Constant	-3,762	0,490	58,844	1	0,000	0,023
FGLBTa	0,002	0,002	1,402	1	0,236	1,002
Constant	-1,786	0,433	17,003	1	0,000	0,168
NKBTa	-0,014	0,003	20,856	1	0,000	0,986
Constant	-1,773	0,242	53,550	1	0,000	0,170

Tablo 4.6'da görüldüğü gibi "fglbta" değişkeni dışındaki tüm değişkenler 0.05 düzeyinde tek başlarına anlamlıdır. Ancak değişkenler bir arada modele girdiği zaman, çoklu bağlantı nedeniyle bazıları anlamlı görünmemektedir.

4.3.1.2. Adımlarla Lojistik Regresyon Tahmini

Bu aşamada, çoklu bağlantı nedeniyle anlamsız gibi görünen değişkenlerin en az anlamlı olanlarını model dışında bırakmak ve dolayısıyla çoklu bağlantı etkisini gidermek için, fon1 değişkenine "Backward Stepwise" methodu kullanılarak lojit analizi uygulanmıştır. Bu method, önce tüm değişkenleri model içine alır. Daha sonra en az anlamlı olandan başlayarak geriye doğru değişkenleri model dışına atar (Hair ve diğ., 1995). Böylece en iyi tahmin edici model elde edilmiş olur:

$$Z = -4,915 - 0,006 \text{ serbta} + 0,019 \text{ talkbtk} + 0,017 \text{ fdgbta} + 0,007 \text{ fglbta} \quad (4.7)$$

Tablo 4.7'de, elde edilen yeni modelin 0,05 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir.

Tablo 4.7. Modelin Yeterlilik Testi (Omnibus Tests of Model Coefficients)

		Chi-square	df	Sig.
Step 3	Step	-0,130	1	0,718
	Block	102,330	4	0,000
	Model	102,330	4	0,000

Yeni modelin (4.7) açıklayıcılık gücü değişmemiştir (Tablo 4.8).

Tablo 4.8. Model Özeti (Model Summary)

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
3	98,716	0,407	0,634

Modelin doğru tahmin gücü fona alınan bankalar için değişmemiş ancak fonda olmayan bankalar için % 0,7 artmıştır (Tablo 4.9).

Tablo 4.9. Gruplama Tablosu (Classification Table)

Observed			Predicted		
			FON1		Percentage Correct
			0	1	
Step 3	FON1	0	152	3	98,1
		1	15	26	63,4
Overall Percentage					90,8

a The cut value is ,500

Tablo 4.10'a bakıldığında tüm değişkenlerin % 95 güven aralığında anlamlı oldukları görülmektedir. Daha önceki modelde yer alan "nkbta" değişkeni, tahmin gücüne olan katkısı 0,05 düzeyinde önemli bulunmadığı için "Backward Stepwise" metoduyla bu modele alınmamıştır.

Tablo 4.10. Modele Giren Değişkenler (Variables in the Equation)

		β	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp (β)
Step 3	SERBTA	-0,006	0,002	5,032	1	0,025	0,994
	TALKBTK	0,019	0,009	4,224	1	0,040	1,019
	FDGBTA	0,017	0,007	6,815	1	0,009	1,017
	FGLBTA	0,007	0,003	7,113	1	0,008	1,007
	Constant	-4,915	0,948	26,900	1	0,000	0,007

a Variable(s) entered on step 1: TAKRBTB, SERBTA, TALKBTK, FDGBTA, FGLBTA, NKBTB.

4.3.1.3. Fon1 Modeli'nin Yorumlanması

Elde edilen modelde, bankaların TMSF'ne devredilmesi aşağıda verilen mali oranlar yardımıyla açıklanabilmektedir:

- Sermaye / Toplam Aktifler
- Takipteki Alacak Karşılığı / Toplam Krediler
- Faiz Dışı Giderler / Toplam Aktifler
- Faiz Gelirleri / Toplam Aktifler

(4.7) eşitliğinde z ile ifade edilen, olabilirlik değerinin e tabanına göre logaritmasıdır. Regresyon katsayılarının yorumunda bu değer kullanılır. Örneğin, “serbta” değişkeninin katsayısı şu şekilde yorumlanır: Diğer açıklayıcı değişkenlerin değeri sabit kalmak şartıyla “serbta” değişkeninin değeri 0’dan 1’e yükseldiğinde olabilirlik değerinin (fonda olma olasılığı / fonda olmama olasılığı) logaritması 0,006 kadar azalacaktır. Bu durum, Sermaye / Toplam Aktifler oranı ile, bankanın fona alınması arasındaki ilişkinin negatif olacağı beklentisini doğrulamaktadır. Diğer değişkenlerin katsayıları da benzer şekilde yorumlanır. Tablo 4.10’da yer alan $\text{Exp}(\beta)$ değeri ise söz konusu değişkende meydana gelecek 1 birim değişimin olabilirlik değerini kaç kat artıracak ya da azaltacağını göstermektedir. Örneğin, “serbta” değişkenine ait $\text{Exp}(\beta)$ değeri 0,994 olduğuna göre, Sermaye / Toplam Aktifler oranı 1 birim arttığında olabilirlik değeri 0,994 kat azalacaktır.

Modelin tahmin gücü, gerçek bağımlı değişken değerleri (fon1) ile tahmin edilen değerlerin karşılaştırılması ile ölçülür. Tahmin edilen bağımlı değişken değerleri, Ek A’da verilen olasılıklar (pre-fon1) yardımıyla bulunur. Bu olasılıklar ise, herbir banka için (4.7) eşitliğinden hesaplanan z değerlerinin, lojit fonksiyonunda yerine koyulması ile elde edilir. Herhangi bir banka için hesaplanan olasılık değeri 0,5’den büyük ise tahmin edilen fon1 değeri 1, küçük ise tahmin edilen fon1 değeri 0 olarak atanmıştır. Daha sonra bu değerler gerçek fon1 değerleri ile karşılaştırılarak, modelin doğru tahmin gücü bulunur. Doğru tahmin gücünü ölçmek için regresyon ve diskriminant analizinde olduğu gibi şu eşitlik kullanılır:

$$\text{Doğru Tahmin Gücü} = (\text{Doğru Tahmin Sayısı} / \text{Toplam Tahmin Sayısı}) * 100 \quad (4.8)$$

Sınıflandırma Tablosu’na (Tablo 4.9) bakıldığı zaman, bu analizde lojit modelinin TMSF’na alınan bankaları doğru tahmin etme gücünün %63,4, alınmayan bankaları doğru tahmin etme gücünün % 98,1 ve genel başarısının %90,8 olduğu görülmektedir.

(4.7) modelinde, herbir açıklayıcı değişkenin “fon1” değişkeni ile olan ilişkisi şu şekilde incelenmiştir: İlişkisi incelenen değişkenin gerçek değerleri ile diğer değişkenlerin ortalama değerleri (4.7) eşitliğinde yerine koyularak olasılıklar hesaplanmış ve XY-Scatter diyagramları çizdirilmiştir. Bu işlem her değişken için

ayrı ayrı yapılmıştır. Elde edilen diyagramlar Ek B'da verilmiştir. Diyagramlarda da görüldüğü gibi her değişken için olasılık dağılımları lojistik regresyon dağılımına uymakta ve "fglbta" hariç, değişkenlerin fona alınma ile olan ilişkileri (işaretleri) beklenildiği gibi çıkmaktadır. Bu diyagramlar yardımıyla, diğer oranlar ortalama değerlerinde sabitlenmişken her bir oran için ortalama kopuş değerleri de belirlenebilmektedir. Örneğin "talkbtk1" diyagramına baktığımızda, Takipteki Alacak Karşılığı / Toplam Krediler oranı için ortalama kopuş değerinin 107,8 olduğu görülmektedir. Diğer oranlar ortalama değerlerinde sabitlenmişken, bu oranın üstünde bir değere sahip olan bankaların fona alınma olasılıkları 0,5'den büyük olduğu için bu bankalar model tarafından fonda olan bankalar grubuna atanmıştır. Ancak bu değer ortalama bir değer olup, fikir verici niteliktedir. Herhangi bir bankanın Takipteki Alacak Karşılığı / Toplam Krediler oranı bu değerın üstünde olduğu halde banka fona alınmayabilir. Çünkü diğer oranların da fona alınmada etkisi vardır. Burada anlatılan incelemede ise diğer oranların ortalama bir değeri alınarak etkileri sabitlenmek istenmiş ve sadece tek bir oranın fona alınmayla ilişkisi, bu kısıt altında incelenmeye çalışılmıştır.

Yukarıda yapılan incelemede çıkan ilişkilerin, değişkenler arası çoklu bağlantı etkisinden arındırılıp arındırılmadıklarını test etmek için de, modele giren her bir değişken için tek değişkenli lojistik regresyon analizi uygulanmış ve çıkan olasılıklar yine XY-Scatter diyagramları ile incelenmiştir (Ek C). Grafiklerde görülen ilişkiler çok değişkenli lojistik regresyon analizinde olduğu gibidir. Dolayısıyla elde edilen yeni modelde (4.7), açıklayıcı değişkenlerle bağımlı değişken arasındaki ilişkiler, değişkenler arası çoklu bağlantı etkisinden arındırılmış ve "fglbta" değişkeni hariç beklenildiği gibi çıkmıştır.

"Fglbta" değişkeninin, fona alınma olasılığı ile olan ilişkisi beklenenin aksine pozitif çıkmıştır. Bunun nedeni şu şekilde açıklanabilir: Bankaların takipteki kredileri nedeniyle tahakkuk etmiş faiz gelirlerinin, daha sonra bu kredilerin ödenmeyeceğinin anlaşılması üzerine, geçmiş yıllardan birikmiş faizlerle beraber faiz gelirleri hesabından düşülmesi sonucu, bankaların faiz geliri hesapları negatif değerleri göstermektedir. Sonuç olarak, bir bankanın faiz gelirlerinin artması, her zaman o bankanın mali durumunun iyileşmesi ve fona alınma olasılığının azalması anlamına gelmemektedir.

Sonuç olarak herhangi bir bankanın değişken değerleri (4.7) modelinde değerlendirilerek, bankanın TMSF'na alınıp alınmayacağı tahmin edilebilir. Örneğin, X bankasının en son yıla ait değişken değerleri şöyledir:

$$\text{Sermaye / Toplam Aktifler} = 12,4$$

$$\text{Takipteki Alacak Karşılığı / Toplam Krediler} = 1,3$$

$$\text{Faiz Dışı Giderler / Toplam Aktifler} = 6,5$$

$$\text{Faiz Gelirleri / Toplam Aktifler} = 17,1$$

Bu değerler (4.7) modelinde yerine koyulduğunda z değeri -3,11 olarak bulunur. Lojistik fonksiyondan ($\exp Z / (1 + \exp Z)$) yararlanarak bu z değerine karşılık gelen fona alınma olasılığı ($P(\text{fon1})$) ise 0,043'dür. Bu değer 0,5'den küçük olduğu için X bankasının bir yıl sonra TMSF'na alınmayacağına karar verilir.

4.3.2. Fon2

Fon2 değişkeni, bankanın fona devredildiği yıl ve bankanın fonda kaldığı diğer yıllar için 1 değerini almaktadır.

4.3.2.1. Çok Değişkenli Lojistik Regresyon Tahmini

Öncelikle fon2 değişkenine çok değişkenli lojistik regresyon uygulanmıştır. Tablo 4.14'deki β değerlerinden yararlanarak tahmin modeli şu şekilde yazılır:

$$Z = -3,279 + 0,001 \text{ takrbtk} - 0,005 \text{ serbta} - 0,002 \text{ talkbtk} +$$

$$0,028 \text{ fdgbta} - 0,005 \text{ fglibta} - 0,002 \text{ nkbta} \quad (4.9)$$

Tabo 4.11'de "Significance" değeri 0,05'den küçük olduğundan elde edilen modelin % 5 anlamlılık düzeyinde önemli olduğu bir başka deyişle, fonda olan ve olmayan bankaların ortalamalarının birbirinden % 95 güven aralığında farklı olduğu söylenebilir.

Tablo 4.11. Modelin Yeterlilik Testi (Omnibus Tests of Model Coefficients)

		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	86,350	6	0,000
	Block	86,350	6	0,000
	Model	86,350	6	0,000

Fon2 modelinde "Nagelkerke R Square" değeri, fon1 modeline göre daha yüksektir (Tablo 4.12). Dolayısıyla fon2 modelinin açıklayıcılık gücü fon1 modelinin açıklayıcılık gücünden daha fazladır.

Tablo 4.12. Model Özeti (Model Summary)

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	38,076	0,442	0,777

Fon2 modelinin fonda olan bankaları doğru tahmin etme gücü %72,7'dir. Model, fonda olmayan bankaları da %97,6 doğrulukla tahmin etmiştir. Modelin genel başarısı ise %93,9'dur. Tüm bu değerler fon1 modeline göre daha yüksek olduğundan, fon2 modelinin doğru tahmin gücü daha fazladır (Tablo 4.13).

Tablo 4.13. Gruplama Tablosu (Classification Table)

Observed			Predicted		
			FON2		Percentage Correct
			0	1	
Step 1	FON2	0	123	3	97,6
		1	6	16	72,7
Overall Percentage					93,9

a The cut value is ,500

Tablo 4.14 açıklayıcı değişkenlerin anlamlılık düzeylerini vermektedir. "Sig." sütununa bakıldığında, sadece "fdgbta" değişkeninin 0,05 düzeyinde anlamlı olduğu, diğer değişkenlerin ise anlamlı olmadıkları görülmektedir.

Tablo 4.14. Modele Giren Değişkenler (Variables in the Equation)

		β	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp (β)
Step 1	TAKRBTK	0,001	0,001	1,012	1	0,314	1,001
	SERBTA	-0,005	0,004	1,784	1	0,182	0,995
	TALKBTK	-0,002	0,001	2,506	1	0,113	0,998
	FDGBTA	0,028	0,012	5,122	1	0,024	1,028
	FGLBTA	-0,005	0,005	0,918	1	0,338	0,995
	NKBTA	-0,002	0,006	0,163	1	0,686	0,998
	Constant	-3,279	1,374	5,694	1	0,017	0,038

a Variable(s) entered on step 1: TAKRBTK, SERBTA, TALKBTK, FDGBTA, FGLBTA, NKBTA.

Bu durumda yine, açıklayıcı değişkenler arasında çoklu bağlantı olup olmadığına bakılmalıdır.

Tablo 4.15'e bakıldığında, condition index sütunundaki son değer 14,142 olduğu görülür. Bu değer 10'dan büyük olduğu için açıklayıcı değişkenler arasındaki çoklu bağlantıyı ifade etmektedir.

Tablo 4.15. Çoklu Doğrusal Bağlantı Testi (Collinearity Diagnostics)

Model Dimension	Eigenvalue	Condition Index
1	3,437	1,000
2	2,123	1,273
3	1,040	1,818
4	0,233	3,838
5	8,782E-02	6,256
6	6,123E-02	7,492
7	1,719E-02	14,142

a Dependent Variable: FON2

Açıklayıcı değişkenler arasında çoklu bağlantı olduğu anlaşıldıktan sonra, yine her değişkenin tek başına anlamlılığı incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar Tablo 4.16'da verilmiştir.

Tablo 4.16. Tek Değişkenli Lojistik Regresyon Tahmini

	β	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp (β)
TAKRBTk	0,003	0,001	14,457	1	0,000	1,003
Constant	-2,989	0,403	55,116	1	0,000	0,050
SERBTa	-0,010	0,002	22,584	1	0,000	0,990
Constant	-2,107	0,401	27,576	1	0,020	0,122
TALKBTk	0,008	0,003	8,145	1	0,004	1,008
Constant	-2,631	0,345	58,118	1	0,000	0,072
FDGBTa	0,043	0,009	20,956	1	0,000	1,044
Constant	-5,270	0,814	41,919	1	0,000	0,005
FGLBTa	-0,002	0,002	1,553	1	0,213	0,998
Constant	-1,259	0,439	8,214	1	0,004	0,284
NKBTa	-0,013	0,003	20,181	1	0,000	0,987
Constant	-2,882	0,432	44,527	1	0,000	0,056

Tablo 4.16'da görüldüğü gibi fon2 modelinde de "fglbta" değişkeni dışındaki tüm değişkenler 0.05 düzeyinde tek başlarına anlamlıdır. Ancak aralarındaki çoklu bağlantı nedeniyle (4.9) modelinde bu değişkenler anlamsız gibi görünmektedirler.

4.3.2.2. Adımlarla Lojistik Regresyon Tahmini

Fon2 değişkenine de "Backward Stepwise" methodu ile lojistik regresyon tekrar uygulanmış ve aşağıdaki model elde edilmiştir:

$$Z = - 4,249 - 0,007 \text{ serbta} + 0,027 \text{ fdgbta} \quad (4.10)$$

Tablo 4.17'de, elde edilen yeni modelin 0,05 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir.

Tablo 4.17. Modelin Yeterlilik Testi (Omnibus Tests of Model Coefficients)

		Chi-square	df	Sig.
Step 3	Step	-2,151	1	0,142
	Block	82,573	2	0,000
	Model	82,573	2	0,000

Yeni modelin (4.10) açıklayıcılık gücü önemsenmeyecek bir oranda azalmıştır (Tablo 4.18).

Tablo 4.18. Model Özeti (Model Summary)

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
3	41,853	0,428	0,752

Modelin doğru tahmin gücü değişmemiştir (Tablo 4.19).

Tablo 4.19. Graplama Tablosu (Classification Table)

Observed			Predicted		
			FON1		Percentage Correct
			0	1	
Step 3	FON1	0	123	3	97,6
		1	6	16	72,7
Overall Percentage					93,9

a The cut value is ,500

Tablo 4.20'de, iki değişkenin de %95 güven aralığında anlamlı oldukları görülmektedir. Diğer değişkenlerin tahmin gücüne olan katkısı 0,05 düzeyinde önemli bulunmadığı için, bu değişkenler "Backward Stepwise" metoduyla model dışında bırakılmışlardır.

Tablo 4.20. Modele Giren Değişkenler (Variables in the Equation)

		β	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp (β)
Step 5	SERBTA	-0,007	0,002	11,268	1	0,001	0,993
	FDGBTA	0,027	0,009	9,391	1	0,002	1,028
	Constant	-4,249	0,868	23,969	1	0,000	0,014

a Variable(s) entered on step 1: TAKRBTk, SERBTA, TALKBTk, FDGBTA, FGLBTA, NKBTA.

4.3.2.3. Fon2 Modeli'nin Yorumlanması

Fon2 modelinde ise, bankaların TMSF'na devredilmesini açıklayan mali oranlar şunlardır:

- Sermaye / Toplam Aktifler
- Faiz Dışı Giderler / Toplam Aktifler

(4.10) eşitliğinde açıklayıcı değişkenlerin katsayılarının yorumu, fon1 modelinde anlatıldığı gibidir. Örneğin, diğer açıklayıcı değişkenin değeri sabit kalmak şartıyla "serbta" değişkeninin değeri 0'dan 1'e yükseldiğinde olabilirlik değerinin logaritması 0,007 kadar azalacaktır. Dolayısıyla Sermaye / Toplam Aktifler oranı ile, bankanın fona alınması arasındaki ilişki negatiftir. Tablo 4.20'de yer alan

Exp (β) değerleri de aynı şekilde yorumlanır. Örneğin, “serbta” değişkenine ait Exp (β) değeri 0,993 olduğuna göre, Sermaye / Toplam Aktifler oranı 1 birim arttığında olabirlik değeri 0,993 kat azalacaktır.

Fon2 modelinin tahmin gücü, fon1 modelinde olduğu gibi, gerçek bağımlı değişken değerleri (fon2) ile tahmin edilen değerlerin karşılaştırılması ile ölçülür. Tahmin edilen bağımlı değişken değerleri ise, herbir banka için (4.10) eşitliğinden hesaplanan z değerlerinin, lojit fonksiyonunda yerine koyulması ile elde edilen olasılıklar (pre-fon2) yardımıyla belirlenir. Bu olasılıklar Ek A’da verilmiştir.

Sınıflandırma Tablosu’na (Tablo 4.19) bakıldığı zaman, fon2 değişkeni için lojit modelinin TMSF’na alınan bankaları doğru tahmin etme gücünün %72,7, fonda olmayan bankaları doğru tahmin etme gücünün % 97,6 ve genel başarısının %93,9 olduğu görülmektedir.

Herbir açıklayıcı değişkenin “fon2” değişkeni ile olan ilişkisi, fon1 modelinde olduğu gibi XY-Scatter diyagramları yardımıyla incelenmiştir. Elde edilen diyagramlar Ek D’de verilmiştir. Diyagramlarda da görüldüğü gibi her iki değişken için olasılık dağılımları lojistik regresyon dağılımına uymakta ve değişkenlerin, bankaların fona alınması ile olan ilişkileri (işaretleri) beklenildiği gibi çıkmaktadır. Yine bu diyagramlar yardımıyla, bir oran ortalama değerinde sabitlenmişken diğeri için ortalama kopuş değeri belirlenebilmektedir. Örneğin, “serbta2” diyagramına baktığımızda Sermaye / Toplam Aktifler oranı için ortalama kopuş değerinin – 30,6 olduğu görülmektedir. Faiz Dışı Giderler / Toplam Aktifler oranı sabitken, Sermaye / Toplam Aktifler oranı – 30,6’nın altında bir değere sahip olan bankaların fona alınma olasılıkları 0,5’den büyük olduğu için, bu bankalar model tarafından fonda olan bankalar grubuna atanmıştır.

Herhangi bir bankanın TMSF’na alınıp alınmayacağı (4.10) modeliyle tahmin edilebilir. Örneğin, Y bankasının en son yıla ait değişken değerleri şöyledir:

- Sermaye / Toplam Aktifler = - 36,2
- Faiz Dışı Giderler / Toplam Aktifler = 21,1

Bu değerler (4.10) modelinde yerine koyulduğunda z değeri 3,98 olarak bulunur. Lojistik fonksiyondan yararlanarak bu z değerine karşılık gelen fona alınma olasılığı (P(fon2)) ise 0,98’dir. Bu değer 0,5’den büyük olduğu için Y bankasının bir yıl sonra TMSF’na alınacağına karar verilir.

4.3.3. Fon1 ve Fon2 Modellerinin Karşılaştırılması

Ek A'da her bir banka için fona alınma olasılıkları verilmiştir. Bu olasılıklar incelendiğinde çıkarılabilecek sonuçlar şunlardır:

Bu olasılıklara bakılarak bankaların mali yapılarında yıllara göre bir iyileşme olup olmadığı incelenebilir. Olasılığın 1'den 0'a doğru azalması bu iyileşmeye işaret eder.

Türk Ticaret Bankası'nın fona alındığı yıl olan 1997'de P(fon1) değeri 0,98 iken, bir yıl sonra bu değer 0,68'e düşmüş ve sonraki yıllarda da bu seviyeyi korumuştur. Dolayısıyla fon1 modeline göre bankanın mali oranlarında bir iyileşme görülmüştür. Zaten Türk Ticaret Bankası'nın bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni 1.7.2001 tarihinde kaldırılmasına rağmen, açılan davada karar iptal edilmiştir. Banka halen TMSF bünyesinde faaliyetlerine devam etmektedir.

Fon2 modeli için olasılıklara bakıldığında ise Yaşarbank'ın mali oranlarında devir tarihinden sonraki yıl önemli bir iyileşme görülmektedir (olasılık 0,99'dan 0,25'e düşmüştür). Yurtbank, İnterbank, Egebank, Esbank ve Sümerbank için de göreceli olarak bir iyileşmeden söz edilebilir.

Her iki model de Bank Ekspres ve Egebank'ın mali oranlarında küçük de olsa bir iyileşme yakalamışlardır.

Etibank'ın 1995 ve 1997 yıllarında mali oranlarında görülen bozulmayı her iki modelin de yakalamasına rağmen banka bu yılların hemen sonrasında toparlanmış, ancak 2000 yılında mali oranları tekrar bozularak fona alınmaktan kurtulamamıştır.

Lojit modelleri Ulusal Bank, İktisat Bankası, Sitebank, Tarihbank ve İnterbank'ın TMSF'na devirlerini bir yıl öncesinden tahmin edebilmiştir.

Her iki model için Demirbank'ın olasılıklarına bakıldığında 0,5'den düşük olduğu görülmektedir. Bu durumda her iki model de, Demirbank'ın fona alınmaması gerektiğini ifade etmektedir. Ancak Demirbank'ın fona alınmasının nedeni olarak, mali olarak yapısının bütünüyle bozulması değil, hazine kağıtlarına yaptığı aşırı yatırım nedeniyle Kasım 2000 krizinde yaşadığı likidite sorunu olduğu ileri sürülebilir.

Lojit modellerine göre TMSF'na alınması gereken bankalar, yasal düzenlemelerin yetersizliği veya bir takım politik nedenlerden dolayı fona alınmamış veya alınması geciktirilmiş olabilir. Örneğin, 1995 yılında her iki modele ait olasılıklar Etibank'ın fona alınması gerektiğini söylerken bu banka 2000 yılında fona alınmıştır. Ancak 1995 yılında TMSF ile ilgili yasal düzenlemeler henüz yapılmamıştır.

Fon2 modelinin fona alınmayı tahmin edemediği altı gözlemden dördü Türk Ticaret Bankası'na, biri Demirbank'a ait olup bu bankalarla ilgili sorunlara yukarıda değinilmiştir. Diğer gözlem ise, Yaşarbank'ın fona devrinden sonraki yıla aittir. Bu bankanın fona alındıktan sonra mali açıdan iyileşme gösterdiği ancak TMSF altında faaliyetlerine devam ettiği bilinmektedir. Kullanılan model, yukarıda belirtildiği gibi bu iyileşmeyi yakalayarak bankayı fonda olmayan bankalar grubuna atamıştır.

Fon1 modelinin gerçekte TMSF'na alınan bankaları tahmin edememesi şöyle özetlenebilir: Bilindiği gibi fon1 değişkeni, bankaların mali yapılarındaki bozulmanın fona devir tarihinden bir yıl önce gerçekleştiği beklentisiyle, bankanın fona devredildiği yıldan bir önceki yıl için 1 olarak kabul edilmiştir. Ancak Ek A incelendiğinde, genellikle bankaların mali oranlarının bir yıl içinde aşırı derecede bozulduğu ve bankaların o yıl fona alındığı anlaşılmaktadır. Önceki yıllarda ise oranlarda herhangi bir bozulma görülmemektedir. Dolayısıyla fon1 modeli, bir yıl öncesinden TMSF'na alınmayı tahmin edememekte, sadece bankaların faaliyetlerini fon kapsamında yürüttüğü yılları tahmin etmektedir. Bunun en önemli nedenlerinden biri, bankaların mali tablolarını gerçeğe uygun hazırlamamaları ve banka fona alındıktan sonra gerçek rakamların ortaya çıkması olabilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ

1980'lerden itibaren sermaye hareketlerinin serbestleşmesi nedeniyle, hem dünya ekonomik sistemi içinde, hem de ülke ekonomilerinde finansal işlemlerin ve finansal sistemin önemi artmıştır. Ancak yaşanan bu gelişmeler, finansal sistemler ve ekonomiler arasındaki çok yönlü etkileşimi artırdığı için, bankacılık krizlerinin daha kolay ortaya çıktığı ve derinleştiği bir zemin hazırlamıştır. Bu duruma uygun olarak, ülkelerin içinde bulunduğu istikrarsız makroekonomik yapı, bankacılık sektöründe etkin denetim ve gözetim yapılamaması ve yasal düzenlemelerin yetersiz olması gibi nedenlerle 1980'lerden itibaren çok sayıda ülkede sistemik banka krizleri meydana gelmiştir.

Bankacılık sektörü finansal sistemin temeli olarak kabul edildiğinden, bu sektörde yaşanan problemler, finansal sistemin tamamını ve dolayısıyla ülke ekonomisini tehdit eder. Bu nedenle, bir çok ülkede otoriteler bankacılık sistemlerine müdahale etmek zorunda kalmışlardır. Bununla birlikte, bu müdahale çoğu zaman gecikmiştir. Bankacılık sisteminin mevcut yapısal sorunları, ülke ekonomisi bir bütün olarak durgunluk veya gerileme dönemine girdiğinde iyice belirginleşmiş, ancak bu noktada sisteme müdahale edilerek bankaların mali yapılarının güçlendirilmesi amacıyla yeniden yapılandırma çalışmalarına başlanabilmektedir. Özet olarak, uygulanan yeniden yapılandırma faaliyetleri; tüm bankacılık sisteminin çöküşünü önlemek için, ekonomik krizlerin sektöre de bulaşmasına karşı tedbir almaktan çok, yaşanan bankacılık krizleri sonrasında kayıpların artmasını önleyebilmeyi amaçlamıştır.

Banka yeniden yapılandırma faaliyetleri üç başlık altında toplanmıştır; mali yeniden yapılanma, operasyonel yeniden yapılanma ve yapısal yeniden yapılanma. Bankaların borç ödeme gücünün yeniden kazandırılması amacıyla bilançoların iyileştirilmesi, mali yeniden yapılanma olarak tanımlanmaktadır. Operasyonel yeniden yapılanma, daha çok karlılıkla ilgili problemlere çözüm getirmektedir. Yapısal yeniden yapılanma faaliyetleri ise, düzenleyici ve denetleyici sistemin geliştirilmesi ve bankacılık sisteminin aracılık kapasitesinin artırılmasına yöneliktir. Başarılı bir yeniden yapılandırma, bankacılık problemlerine, bu üç yöntemin de

birbirini destekleyecek şekilde kullanıldığı geniş bir çerçevede yaklaşmayı gerektirmektedir.

Ülkelerin, banka yeniden yapılandırma elde ettikleri deneyimlerden şu temel dersler çıkarılabilir;

Bankacılık sisteminin yeniden yapılanmasında başarılı olunması için oluşacak yükün ve sorumluluğun taraflarca (kamu ve özel kesim) paylaşılması gerekli görülmektedir.

Bankalara kamu kaynağı desteğinin yaşanan olağanüstü koşulların bir sonucu olarak bir defalığına sağlandığının altı çizilmeli ve bu desteğin geçici niteliği vurgulanmalıdır.

Bankacılık sisteminin yeniden yapılanmasının başarısı, bankacılık sektöründeki problemlerin niteliği ve boyutlarının doğru teşhis edilmesiyle mümkündür. Dolayısıyla sistemi krize götüren tüm güncel ve yapısal sorunların çözümüne yönelik kapsamlı bir yaklaşımın uygulanması gerekmektedir.

Yeniden yapılanmada başarının diğer önemli şartı, gerekli düzeltici önlemlerin hemen alınmaya başlanmasıdır. Başarılı yeniden yapılanma örneklerinde, tedbirlerin, sorunların ortaya çıkmasını izleyen yıl içinde uygulamaya konulduğu ve böylece bu ülkelerin bankacılık krizlerini daha az maliyetle atlattıkları görülmektedir.

Bankacılık sektörünün yeniden yapılanmasında başarılı olunması için bankaların sermaye yapılarının güçlendirilmesi (finansal yeniden yapılandırma) yanında gelir-gider yapısının yeniden yapılandırılması da (operasyonel yeniden yapılandırma) gerekli görülmektedir. Sonuçlar, karlılıkla ilgili problemlere odaklanmayan ülkelerin bankacılık sektöründe tekrarlayan sorunlarla karşılaştığını ortaya koymuştur.

Elde edilen deneyimler, ülkelerin finansal yeniden yapılanma faaliyetlerine, operasyonel yeniden yapılanma faaliyetlerinden daha çok önem verdiğini göstermektedir. Bunun en önemli nedenlerinden biri, operasyonel yeniden yapılanmanın daha zor ve daha fazla zaman alan bir süreç olmasıdır.

Türkiye'deki banka yeniden yapılandırma faaliyetlerine bakıldığında; mali, operasyonel ve yapısal yeniden yapılandırma yöntemlerinin bir arada uygulandığı görülmektedir. Şu sıralarda uygulanmakta olan "Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı"nın temel unsurları şunlardır:

- Bankacılık sektörünün mali ve operasyonel açıdan yeniden yapılandırılması;

- Kamu bankalarının yeniden yapılandırılması,
- Mali bünyesi zayıflayan bankaların TMSF'ne alınarak çözümlenmesi,
- Özel bankaların güçlendirilmesi,

- Gözetim ve denetim çerçevesini güçlendirici ve sektörde etkinliği artırıcı düzenlemelerin hayata geçirilmesi.

Bu çalışmada, bankacılık sektöründe bir erken uyarı modeli, lojistik regresyon analizi kullanılarak test edilmiştir. Herhangi bir bankanın TMSF'ye alınıp alınmayacağı elde edilen model ile tahmin edilebilecektir. Modelde kullanılan açıklayıcı değişkenler, teorik kısımda incelenen ve ülkelerin banka yeniden yapılandırma faaliyetlerini değerlendirmede kullanılan bankalara ait finansal oranlardır.

Analiz sonucunda, "fon1" ve "fon2" olmak üzere iki tahmin modeli elde edilmiştir. Fon1 modeli, bankaların mali yapılarındaki bozulmanın fona devir tarihinden bir yıl önce gerçekleştiği beklentisiyle bankaların fona devredildiği yıldan bir önceki yılı, fon2 modeli ise bankaların fona devredildiği yılı dikkate alarak fona alınmayı tahmin etmektedir. Elde edilen sonuçlara göre, fon1 modelinin, fona alınan bankaları doğru tahmin etme gücü %63,4 ve fon2 modelinin ise %72,7 olarak elde edilmiştir.

Analiz sonucu elde edilen, bankaların fona alınma olasılıklarına bakılarak, bankaların mali yapılarında yıllara göre bir iyileşme olup olmadığı incelenebilir. Her iki model de, bankaların TMSF'ne devredildikten sonra mali yapılarında bir iyileşme olduğunu göstermektedir.

Lojit modelleri Ulusal Bank, İktisat Bankası, Sitebank, Tarihbank ve Interbank'ın TMSF'ne devirlerini bir yıl öncesinden tahmin edebilmiştir.

Lojit modellerine göre TMSF'ne alınması gereken bankalar, yasal düzenlemelerin yetersizliği veya bazı politik nedenlerden dolayı fona alınmamış veya alınması geciktirilmiş olabilir.

Fon1 modelinde, "Faiz Gelirleri / Toplam Aktifler" değişkeninin fona alınma olasılığı ile olan ilişkisi beklenenin aksine pozitif çıkmıştır. Bunun nedeni şu şekilde açıklanabilir: Bankaların takipteki kredileri nedeniyle tahakkuk etmiş faiz gelirlerinin, daha sonra bu kredilerin ödenmeyeceğinin anlaşılması üzerine, geçmiş yıllardan birikmiş faizlerle beraber faiz gelirleri hesabından düşülmesi sonucu, bankaların faiz

geliri hesapları negatif değerleri göstermektedir. Sonuç olarak, bir bankanın faiz gelirlerinin artması, her zaman o bankanın mali durumunun iyileşmesi ve fona alınma olasılığının azalması anlamına gelmemektedir.

Bankaların fona alınma olasılıkları incelendiğinde, genellikle bankaların mali oranlarının bir yıl içinde aşırı derecede bozulduğu ve bankaların o yıl fona alındığı anlaşılmaktadır. Önceki yıllarda ise, finansal oranlarda herhangi bir bozulma görülmemektedir. Bunun en önemli nedenlerinden biri, bu bankaların mali tablolarının gerçek finansal durumu tam olarak yansıtmamaları ve banka fona alındıktan sonra gerçek finansal durumun ortaya çıkması olabilir.

Elde edilen iki tahmin modeli arasında bir seçim yapmak gerekirse, ilk olarak başarılı tahmin güçlerine bakılarak “fon2” modeli tercih edilebilir. Ancak, yukarıda bahsedilen makyaj etkisi, fon2 modelinin yanlış tahmin etmesine neden olabilir. Yani, fon2 modelinin gerçekte banka mali oranlarındaki bozulmayı mı, yoksa banka bilançolarındaki makyajın ortadan kalkmasıyla finansal oranlarda görülen ani değer farklılıklarını mı yakaladığı tartışılabilir. Ancak, fon1 modeli bozulmayı bir sene öncesinden, yani makyaj etkisi finansal oranlara yansımadan önce tahmin etmeye çalıştığı için, bu durumdan etkilenmeyecek ve dolayısıyla fon1 modelinin seçimi daha doğru bir tercih olacaktır.

Sonuç olarak, elde edilen tahmin modelleri aracılığıyla, herhangi bir bankanın mali yapısı incelenebilir, yeniden yapılandırmada hangi alanlar üzerinde odaklanılması gerektiği önceden görülebilir. Böylece, banka yöneticileri ve banka yeniden yapılandırmadan sorumlu resmi otoriteler, ülke deneyimlerinden elde edilen ve yeniden yapılanmada başarının önemli bir şartı olarak görülen, gerekli düzeltici önlemlerin hemen alınmaya başlanması konusunda bir avantaj sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

Aksoy, T., 1998. Çağdaş Bankacılıktaki Son Eğilimler Ve Türkiye'de Uluslararası Bankacılık, Sermaye Piyasası Kurulu, Yayın No:109, Ankara.

Aktaş, R., 1997. Mali Başarısızlık (İşletme Riski) Tahmin Modelleri, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.

Bank For International Settlements, 1999. Bank Restructuring in Practice, BIS Policy Papers, No 6, August 1999.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 2002. Banka Sermayelerinin Güçlendirilmesi.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Haziran 2001. Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Şubat 2002. Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı: Gelişme Raporu.

Bankalarımız 1998. Türkiye Bankalar Birliği Yayınları.

Bankalarımız 2000. Türkiye Bankalar Birliği Yayınları.

Bishev, Gligor, 1999. Banks Soundness and Economic Growth, National Bank of The Republic of Macedonia, Working Paper No.7.

Bolak, M., 1990. Finansman, İstanbul Teknik Üniversitesi Matbaası, İstanbul.

Caprio, Gerard, Honohan, Patrick, 1999. Restoring Banking Stability: Beyond Supervised Capital Requirements, Journal of Economic Perspectives, Vol 13, Number 4, Fall 1999.

Daniel, James A., 1997. Fiscal Aspects of Bank Restructuring, IMF Working Paper.

Daniel, James A., Jeffrey M. Davis, 1997. Fiscal Accounting of Bank Restructuring, IMF Working Paper.

Dziobek, Claudia, 1998. Market-Based Policy Instruments for Systemic Bank Restructuring, IMF Working Paper.

Dziobek, Claudia, Pazarbaşıoğlu, Ceyla, 1997. Lessons From Systemic Bank Restructuring: A Survey of 24 Countries, IMF Working Paper.

Enoch C., Garcia G. ve Sundararajan V., 1999. Recapitalizing Banks with Public Funds: Selected Issues, IMF Working Paper.

Hair, J., Anderson, R., Tatham, R. ve Black, W., 1995. Multivariate Data Analysis, Prentice-Hall International, Inc., New Jersey.

Hosmer, David W., Lemeshow, S., 1989. Applied Logistic Regression, John Wiley&Sons.

<http://www.bis.org>

<http://www.imf.org>

<http://www.tbb.org.tr>

<http://www.worldbank.org>

Klingebiel, D, 2000. The Use of Asset Management Companies in the Resolution of Banking Crises Cross-Country Experiences, The World Bank.

Koch, Timothy W., 1995. Bank Management, Dryden.

Martinez, J., 1998. Management and Resolution of Banking Crises: Lessons from the Republic of Korea and Mexico, The World Bank.

Nyberg, Peter, 1997. Authorities' Roles and Organisational Issues in Systemic Bank Restructuring, IMF Working Paper.

Poon, W., Firth, M. ve Fung, H., 1999. A Multivariate Analysis of The Determinants of Moody's Bank Financial Strength Ratings, Journal of International Financial Markets, Institutions and Money.

Sharma, S., 1996. Applied Multivariate Techniques, John Wiley & Sons, Inc., Canada.

Sheng, Andrew, 1996. Bank Restructuring: Lessons from the 1980s, The World Bank, Washington D.C.

Sheng A., 1998. Conference Notes on Issues on Bank Restructuring in East Asia.

Tatlidil, H., 1996. Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Analiz, Ankara.

Turkey, Country Economic Memorandum, September 15, 2000. Structural Reforms for Sustainable Growth, Document of The World Bank.

Waxman M, 1998. A Legal Framework for Systemic Bank Restructuring, The World Bank.

Woo, D., 2000. Two Approaches to Resolving Nonperforming Assets During Financial Crises, IMF Working Paper.

Yongding, Yu, August 2000. China's Deflation during the Asian Financial Crisis, and Reform of the International Financial System, ASEAN Economic Bulletin.

EKLER

EK A: BANKALARIN TMSF'NA ALINMA OLASILIKLARI

EK B: AÇIKLAYICI DEĞİŞKENLERİN “fon1” DEĞİŞKENİ İLE OLAN İLİŞKİLERİ

EK C: TEK DEĞİŞKENLİ LOJİSTİK REGRESYON ANALİZLERİ (fon1)

EK D: AÇIKLAYICI DEĞİŞKENLERİN “fon2” DEĞİŞKENİ İLE OLAN İLİŞKİLERİ

EK E: TEK DEĞİŞKENLİ LOJİSTİK REGRESYON ANALİZLERİ (fon2)

EK A

BANKALARIN TMSF'NA ALINMA OLASILIKLARI

Tablo A.1. Bankaların TMSF'na Alınma Olasılıkları

banka	yıl	fon1	fon2	takrbtk	serbta	talkbtk	fdgbta	fglbta	nkbt	pre-fon1	pre-fon2
ekspres	2000	1	1	1218	-415	145	133	207	-254	0,98152	0,91335
	1999	1	1	1087	-664	119	90	389	-164	0,99578	0,95064
	1998	1	1	2269	-848	2008	347	422	-1113	1	0,99999
	1997	1	0	14	103	2	57	267	41	0,07645	0,03151
	1996	0	0	16	76	2	48	197	24	0,04676	0,02993
	1995	0	0	34	119	15	67	228	48	0,07953	0,03675
ttb	2000	1	1	810	93	84	156	258	-79	0,68254	0,34407
	1999	1	1	751	11	64	100	384	2	0,69152	0,16918
	1998	1	1	447	-11	18	95	491	16	0,68068	0,17206
	1997	1	1	467	-20	260	92	306	-261	0,98211	0,16955
	1996	1	0	43	49	10	46	333	1	0,14926	0,03421
	1995	0	0	28	75	22	50	371	15	0,21325	0,03178
inter	2000	1	1	6359	-284	1849	85	-140	-704	1	0,52646
	1999	1	1	3787	-266	205	156	415	-151	0,99803	0,87213
	1998	1	0	3975	-362	1361	211	610	-426	1	0,98387
	1997	0	0	9	50	2	27	269	6	0,06303	0,02048
	1996	0	0	8	74	2	26	257	9	0,05037	0,01685
	1995	0	0	21	85	7	33	256	16	0,05783	0,01883
sümer	2000	1	1	9119	-341	360	193	217	-309	0,99985	0,96977
	1999	1	1	2967	-415	2318	229	266	-503	1	0,99319
	1998	1	0	16	88	1	69	273	7	0,10186	0,04789
	1997	0	0	3	65	3	35	190	10	0,03879	0,02285
	1996	0	0	0	109	0	38	204	15	0,03376	0,01829
	1995	0	0	5	233	0	35	126	34	0,00927	0,00699
yurt	2000	1	1	75546	-675	19564	56	63	-728	1	0,89151
	1999	1	1	17234	-861	8931	808	602	-891	1	1
	1998	1	0	58	58	1	43	526	0	0,35767	0,02969
	1997	0	0	2	62	0	32	346	8	0,10452	0,02153
	1996	0	0	1	103	0	33	368	4	0,10018	0,01659
	1995	0	0	4	84	1	35	339	4	0,09526	0,02001
ege	2000	1	1	2053	-521	13	143	132	-454	0,83989	0,96727
	1999	1	1	2112	-1378	2108	451	233	-1449	1	1
	1998	1	0	24	89	4	57	268	2	0,08561	0,03471
	1997	0	0	5	96	0	36	246	34	0,04708	0,01889
	1996	0	0	9	93	1	34	278	32	0,05925	0,01829
	1995	0	0	15	93	5	32	260	26	0,05413	0,01733

banka	yıl	fon1	fon2	takrbtk	serbta	talkbtk	fdgbta	fglbta	nkbt	pre-fon1	pre-fon2
es	2000	1	1	1188	-382	544	162	143	-473	0,99999	0,94848
	1999	1	1	505	-783	1399	163	451	-898	1	0,99741
	1998	1	0	15	109	7	69	320	8	0,13814	0,04149
	1997	0	0	31	72	19	51	299	14	0,13451	0,03331
	1996	0	0	69	92	41	44	254	8	0,11858	0,02407
	1995	0	0	19	98	14	35	197	13	0,04184	0,01814
yaşar	2000	1	1	872	-150	436	77	92	-359	0,99806	0,25533
	1999	1	1	635	-1522	302	105	-366	-1727	0,99977	0,99993
	1998	1	0	4	78	2	42	392	14	0,15638	0,02516
	1997	0	0	3	75	1	38	349	12	0,11153	0,02309
	1996	0	0	5	85	3	36	336	11	0,09767	0,02041
	1995	0	0	6	64	4	35	254	17	0,06228	0,02301
kapital	2000	1	1	11151	-3009	14980	348	-430	-3198	1	1
	1999	1	0	68	56	10	65	417	5	0,30348	0,05363
	1998	0	0	64	78	6	68	298	16	0,13493	0,04994
	1997	0	0	7	90	0	59	240	22	0,06766	0,03634
	1996	0	0	0	108	0	49	205	59	0,04094	0,02461
	1995	0	0	0	256	0	50	138	56	0,01151	0,00892
eti	2000	1	1	143	-557	132	565	260	-619	1	1
	1999	1	0	3	57	1	60	268	4	0,10004	0,04677
	1998	0	0	2	56	0	54	174	3	0,04702	0,04025
	1997	0	0	87	252	0	238	280	-132	0,46347	0,61355
	1996	0	0	129	330	0	44	53	22	0,00372	0,00448
	1995	0	0	40	-569	10	85	279	-445	0,87615	0,89495
demir	2000	1	1	55	77	53	130	201	-46	0,35279	0,22405
	1999	1	0	15	139	5	50	321	67	0,08669	0,02035
	1998	0	0	17	110	5	48	272	41	0,06972	0,02362
	1997	0	0	6	91	0	40	307	44	0,07873	0,02178
	1996	0	0	12	125	0	49	359	69	0,10827	0,02185
	1995	0	0	14	140	0	40	345	89	0,07943	0,01545
ulusal	2000	1	.	0	-89	85	336	673	-302	0,99965	0,99624
	1999	0	.	1	103	0	19	190	48	0,02291	0,01137
	1998	0	.	4	131	0	43	220	87	0,03649	0,01784
	1997	0	.	48	120	0	42	198	63	0,03253	0,01876
	1996	0	.	2765	75	0	170	128	0	0,18853	0,46667
	1995	0	.	1808	87	0	164	151	-4	0,18865	0,40539
iktisat	2000	1	.	2470	-1204	2261	308	215	-1275	1	1
	1999	0	.	36	71	7	45	247	20	0,07088	0,02861
	1998	0	.	107	107	3	47	275	33	0,06866	0,02349
	1997	0	.	103	116	2	35	183	38	0,02755	0,01598
	1996	0	.	102	105	40	32	146	45	0,04378	0,01593
	1995	0	.	99	101	16	39	209	32	0,04964	0,01977
site	2000	1	.	153	22	20	161	301	-111	0,58451	0,49973
	1999	0	.	116	103	4	116	321	11	0,26133	0,14051
	1998	0	.	47	190	2	158	503	22	0,62473	0,21695
	1997	0	.	0	206	0	56	220	54	0,03038	0,01494
	1996	0	.	0	438	0	96	684	264	0,34747	0,00856
	1995	0	.	0	172	2	48	276	83	0,04916	0,01539

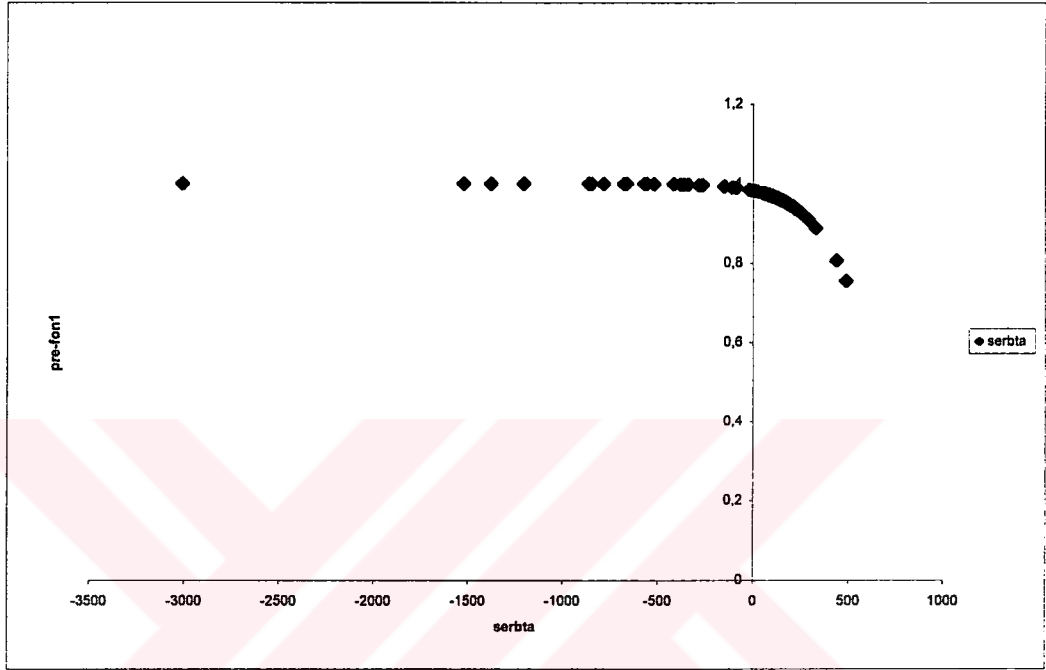
banka	yıl	fon1	fon2	takrbtk	serbta	talkbtk	fdgbta	fglbta	nkbt	pre-fon1	pre-fon2
tarış	2000	1	.	660	64	146	146	197	-216	0,81557	0,32925
	1999	0	.	278	5	98	68	342	-122	0,65211	0,08135
	1998	0	.	99	68	16	59	305	-35	0,15255	0,04227
	1997	0	.	20	73	2	53	286	27	0,09505	0,03488
	1996	0	.	13	96	4	60	278	37	0,09265	0,03582
	1995	0	.	46	93	18	63	253	51	0,10618	0,03956
kent	2000	1	.	26	74	7	74	201	6	0,08081	0,05992
	1999	0	.	26	75	3	61	289	24	0,11049	0,04246
	1998	0	.	32	105	9	77	295	25	0,13969	0,05253
	1997	0	.	17	84	4	55	227	25	0,06425	0,03408
	1996	0	.	17	83	2	50	213	17	0,05212	0,03006
	1995	0	.	19	80	9	53	223	28	0,06755	0,03323
bayındır	2000	1	.	61	141	17	96	217	3	0,10763	0,06725
	1999	0	.	47	145	23	80	209	13	0,08651	0,04327
	1998	0	.	244	293	0	92	129	28	0,01795	0,02135
	1997	0	.	11	-109	10	120	243	-237	0,43591	0,45343
	1996	0	.	24	131	0	41	125	2	0,01779	0,01695
	1995	0	.	96	204	0	77	248	2	0,05284	0,02661
egs	2000	1	.	262	77	56	102	134	-94	0,17845	0,11833
	1999	0	.	91	126	14	75	341	5	0,17758	0,04322
	1998	0	.	0	114	0	107	311	20	0,19699	0,10566
	1997	0	.	0	97	0	71	240	24	0,07903	0,04745
	1996	0	.	0	213	0	67	173	55	0,02501	0,01912
	1995	0	.	0	489	0	73	139	61	0,00477	0,00319
toprak	2000	1	.	158	72	28	75	192	3	0,11216	0,06231
	1999	0	.	124	52	28	52	220	15	0,10467	0,03925
	1998	0	.	37	82	9	57	247	36	0,08397	0,03643
	1997	0	.	20	75	5	41	202	30	0,04585	0,02501
	1996	0	.	7	78	2	49	177	40	0,04083	0,03031
	1995	0	.	4	108	2	62	193	44	0,04829	0,03475
akbank	2000	0	0	16	147	9	40	192	47	0,03079	0,01473
	1999	0	0	25	174	16	40	255	73	0,04747	0,01216
	1998	0	0	17	187	9	39	263	82	0,04059	0,01079
	1997	0	0	6	172	1	35	258	77	0,03428	0,01077
	1996	0	0	3	185	1	42	253	81	0,03466	0,01187
	1995	0	0	4	154	2	43	223	63	0,03425	0,01518
alternatif	2000	0	0	33	108	7	63	260	17	0,08529	0,03568
	1999	0	0	48	114	34	48	238	73	0,09023	0,02297
	1998	0	0	43	94	34	61	281	32	0,15997	0,03727
	1997	0	0	20	63	5	36	239	16	0,05836	0,02382
	1996	0	0	32	65	20	28	109	22	0,02646	0,01894
	1995	0	0	77	121	6	46	139	54	0,02538	0,02074
diş	2000	0	0	59	180	8	76	212	62	0,05294	0,03069
	1999	0	0	83	131	48	53	257	62	0,12881	0,02332
	1998	0	0	29	123	27	45	243	54	0,07521	0,01991
	1997	0	0	4	112	3	55	308	41	0,09505	0,02808
	1996	0	0	2	133	0	44	229	71	0,03913	0,01807
	1995	0	0	5	169	1	69	220	80	0,04662	0,02742

banka	yıl	fon1	fon2	takrbtk	serbta	talkbtk	fdgbta	fglbta	nkbta	pre-fon1	pre-fon2
finans	2000	0	0	19	110	18	58	172	35	0,05162	0,03083
	1999	0	0	14	109	18	36	208	49	0,04665	0,01725
	1998	0	0	10	150	15	46	301	66	0,08006	0,01692
	1997	0	0	9	129	4	27	249	61	0,03744	0,01175
	1996	0	0	12	156	14	42	255	82	0,05263	0,01457
	1995	0	0	16	154	48	50	228	85	0,09069	0,01832
garanti	2000	0	0	27	124	13	65	171	31	0,04876	0,03368
	1999	0	0	19	129	12	49	243	40	0,05952	0,02125
	1998	0	0	13	123	8	48	253	55	0,06029	0,02157
	1997	0	0	8	107	6	36	185	50	0,03213	0,01749
	1996	0	0	6	121	4	41	163	49	0,02665	0,01813
	1995	0	0	16	144	8	48	185	56	0,03338	0,01862
iş	2000	0	0	56	210	25	66	147	33	0,03296	0,01901
	1999	0	0	74	175	61	63	216	53	0,11528	0,02241
	1998	0	0	32	177	17	67	223	57	0,05902	0,02459
	1997	0	0	25	143	14	57	205	60	0,05007	0,02387
	1996	0	0	22	127	20	73	179	56	0,06556	0,04074
	1995	0	0	8	109	5	79	161	32	0,05347	0,05385
koç	2000	0	0	13	86	2	70	204	9	0,06661	0,04982
	1999	0	0	19	119	5	65	200	51	0,05309	0,03487
	1998	0	0	30	132	5	66	306	63	0,10417	0,03273
	1997	0	0	14	105	9	49	246	44	0,06525	0,02512
	1996	0	0	5	132	5	58	187	67	0,04031	0,02646
	1995	0	0	11	146	2	47	190	65	0,03013	0,01788
körfez	2000	0	0	2	138	0	54	218	24	0,04157	0,02281
	1999	0	0	3	105	3	25	201	42	0,02868	0,01319
	1998	0	0	0	143	0	29	208	64	0,02485	0,01124
	1997	0	0	0	92	0	23	151	32	0,01961	0,01369
	1996	0	0	0	127	0	20	146	72	0,01485	0,00986
	1995	0	0	0	165	0	27	180	121	0,01741	0,00911
pamuk	2000	0	0	8	194	4	37	191	37	0,02055	0,00973
	1999	0	0	7	130	5	31	290	23	0,05411	0,01359
	1998	0	0	6	87	8	37	301	18	0,08465	0,02067
	1997	0	0	6	106	1	33	274	17	0,05273	0,01625
	1996	0	0	12	84	2	35	304	12	0,07657	0,02001
	1995	0	0	29	77	9	36	283	12	0,07895	0,02158
şeker	2000	0	0	111	86	21	85	195	2	0,11047	0,07325
	1999	0	0	141	99	25	70	423	20	0,34244	0,04561
	1998	0	0	94	81	14	68	335	10	0,19028	0,04893
	1997	0	0	69	109	25	77	312	16	0,19642	0,05113
	1996	0	0	78	106	38	84	294	15	0,23924	0,06251
	1995	0	0	136	121	117	87	242	2	0,48372	0,06105
tekstil	2000	0	0	11	125	13	74	239	31	0,08961	0,04247
	1999	0	0	8	158	19	68	352	78	0,16068	0,02882
	1998	0	0	6	122	17	62	332	73	0,14885	0,03155
	1997	0	0	3	81	5	45	225	39	0,05575	0,02669
	1996	0	0	7	104	2	52	201	51	0,04436	0,02741
	1995	0	0	64	139	28	65	285	59	0,12741	0,03036

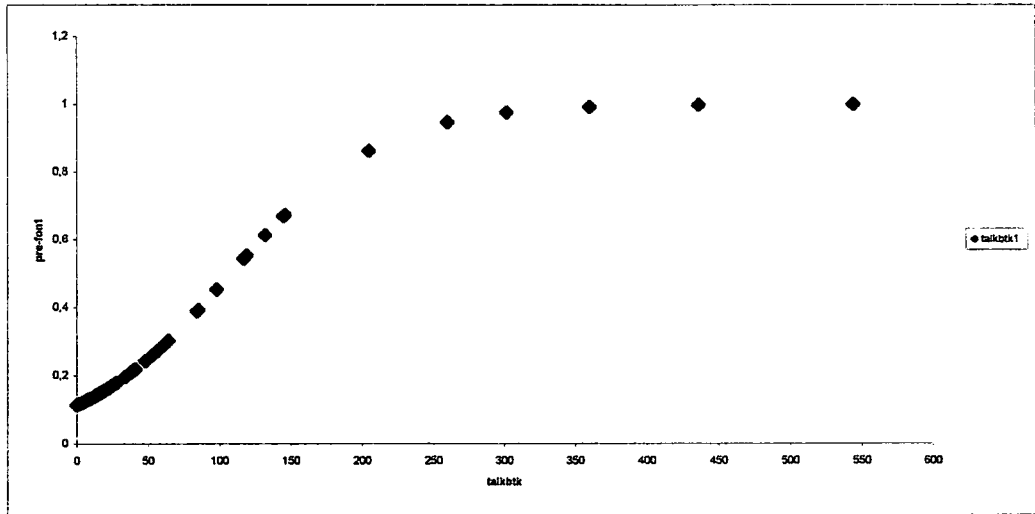
banka	yıl	fon1	fon2	takrbtk	serbta	talkbtk	fdgbta	fglbta	nkbt	pre-fon1	pre-fon2
teb	2000	0	0	9	90	2	62	152	23	0,03975	0,03933
	1999	0	0	5	72	2	44	179	30	0,03937	0,02767
	1998	0	0	5	81	4	50	217	32	0,05615	0,03048
	1997	0	0	2	65	3	32	199	27	0,03935	0,02109
	1996	0	0	0	72	0	29	146	32	0,02332	0,01853
	1995	0	0	1	116	0	36	178	47	0,02604	0,01642
yapıkd	2000	0	0	43	222	19	49	143	34	0,02019	0,01105
	1999	0	0	46	125	12	42	190	43	0,03731	0,01811
	1998	0	0	31	133	6	52	205	35	0,04203	0,02239
	1997	0	0	16	130	3	43	179	50	0,02891	0,01796
	1996	0	0	10	118	2	46	174	41	0,0307	0,02118
	1995	0	0	8	116	3	45	136	56	0,02365	0,02091
deniz	2000	0	0	24	141	16	70	185	8	0,05635	0,03419
	1999	0	0	17	104	13	42	208	28	0,04826	0,02098
	1998	0	0	14	119	14	70	237	27	0,08709	0,03977
	1997	0	0	0	213	0	38	83	22	0,00794	0,00874

EK B

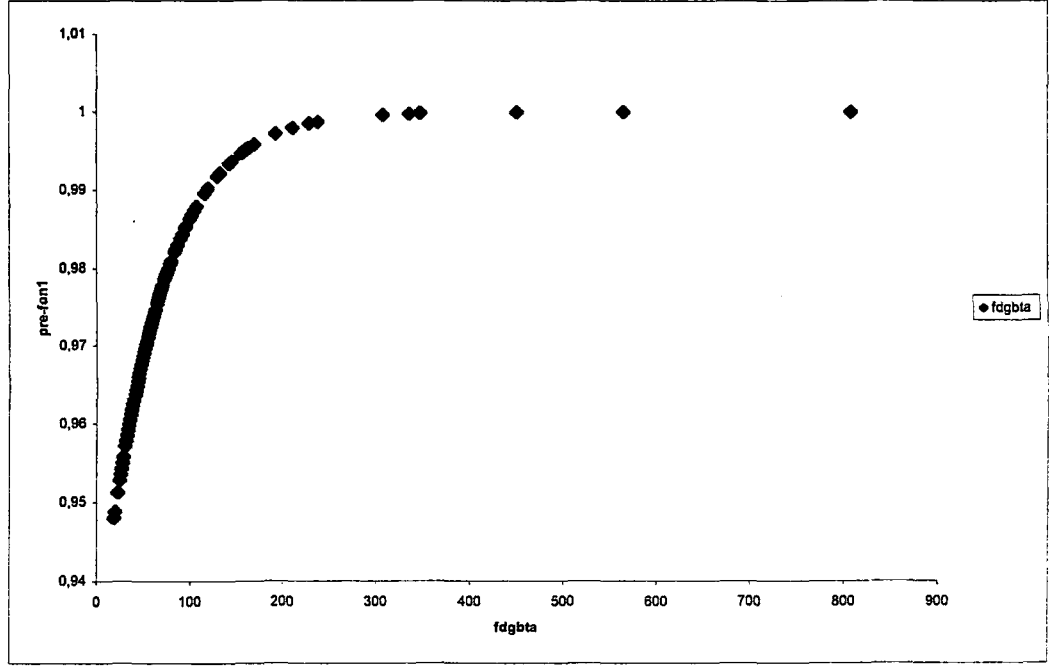
AÇIKLAYICI DEĞİŞKENLERİN “fon1” DEĞİŞKENİ İLE OLAN İLİŞKİLERİ

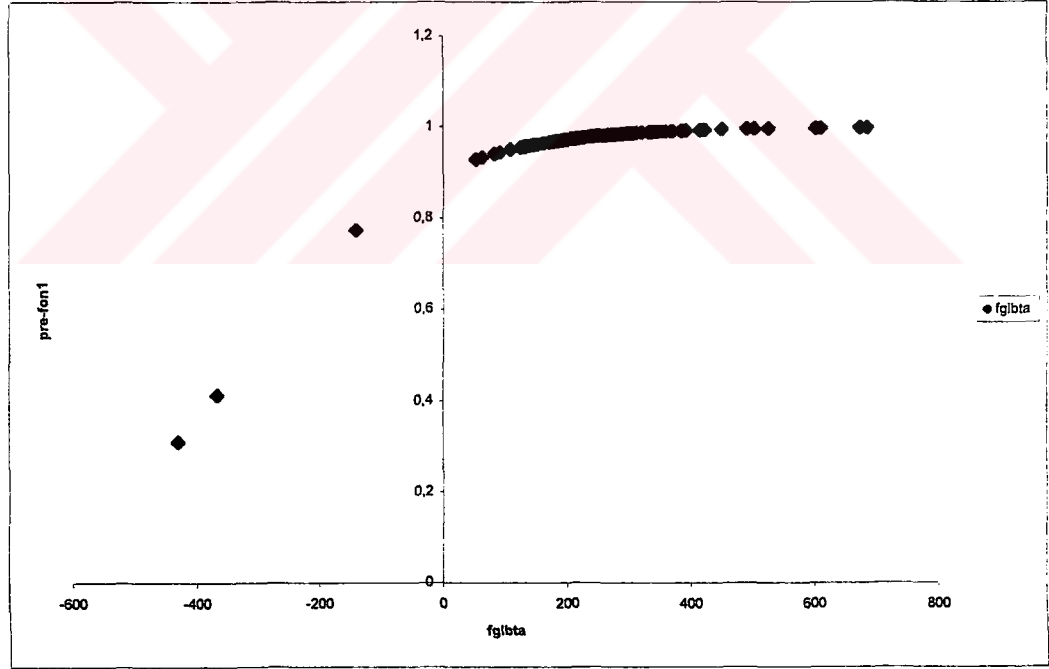
Grafik B.1. Diğer Değişkenler Ortalama Değerlerinde Sabitlenmişken “fon1” Değişkeni İle “serbta” Değişkeni Arasındaki İlişki

Grafik B.2. Diğer Değişkenler Ortalama Değerlerinde Sabitlenmişken “fon1” Değişkeni İle “talkbtk” Değişkeni Arasındaki İlişki

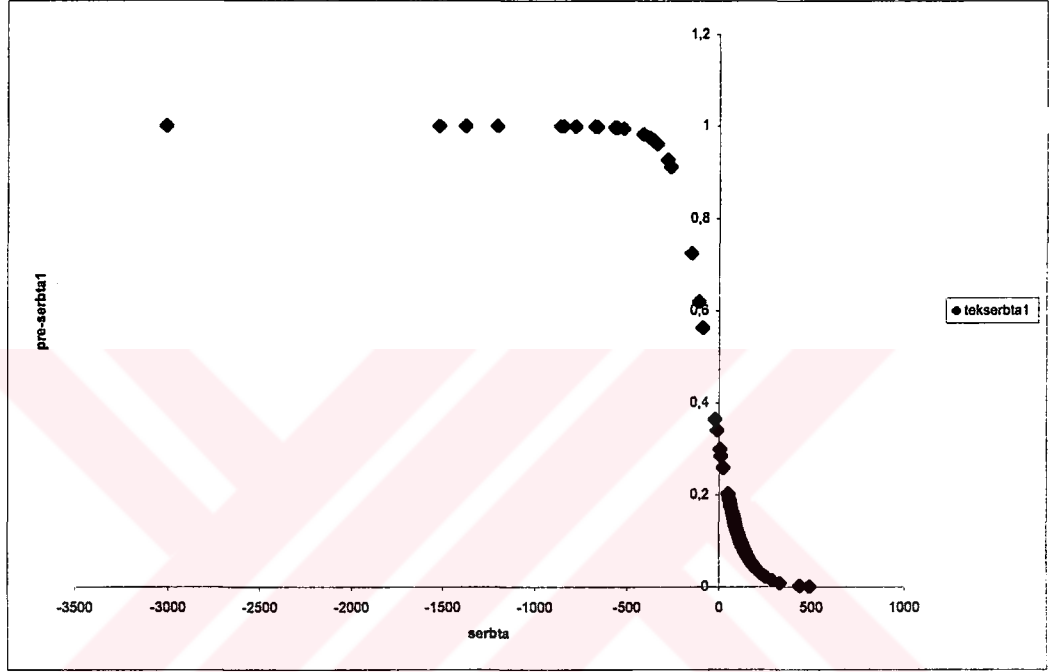
Grafik B.3. Diğer Değişkenler Ortalama Değerlerinde Sabitlenmişken “fon1” Değişkeni İle “fdgbta” Değişkeni Arasındaki İlişki

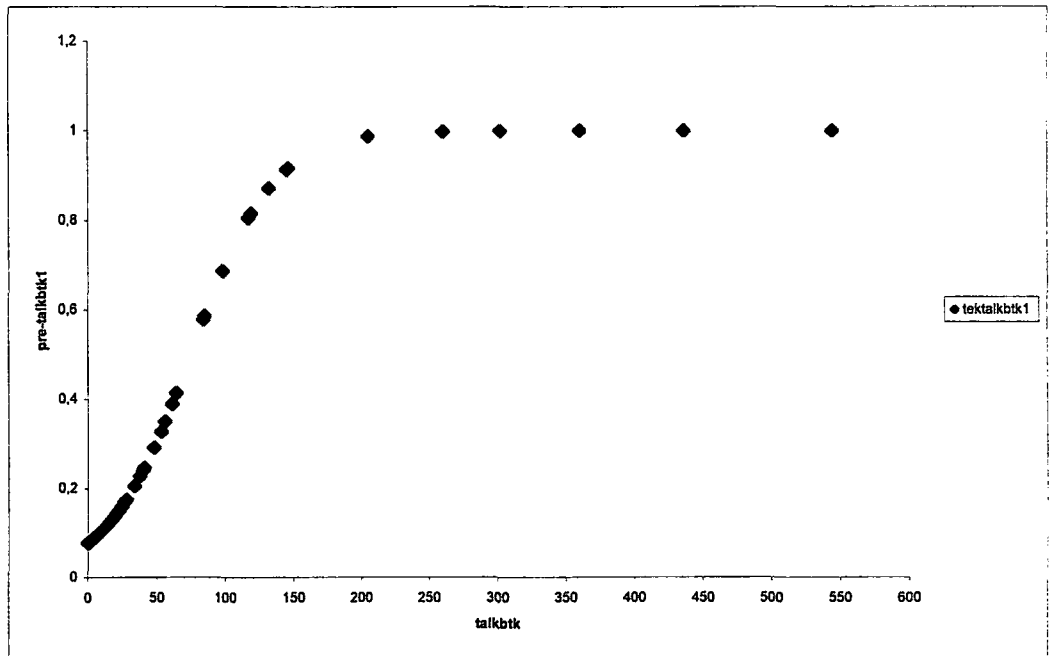
Grafik B.4. Diğer Değişkenler Ortalama Değerlerinde Sabitlenmişken “fon1” Değişkeni İle “fglbtta” Değişkeni Arasındaki İlişki

EK C

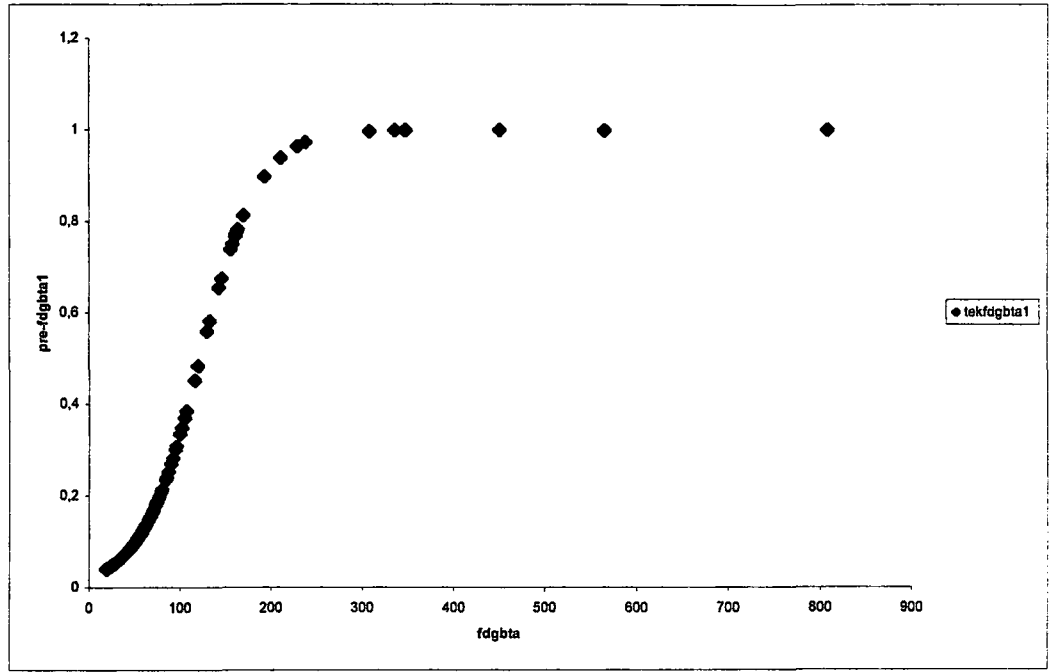
TEK DEĞİŞKENLİ LOJİSTİK REGRESYON ANALİZLERİ (fon1)

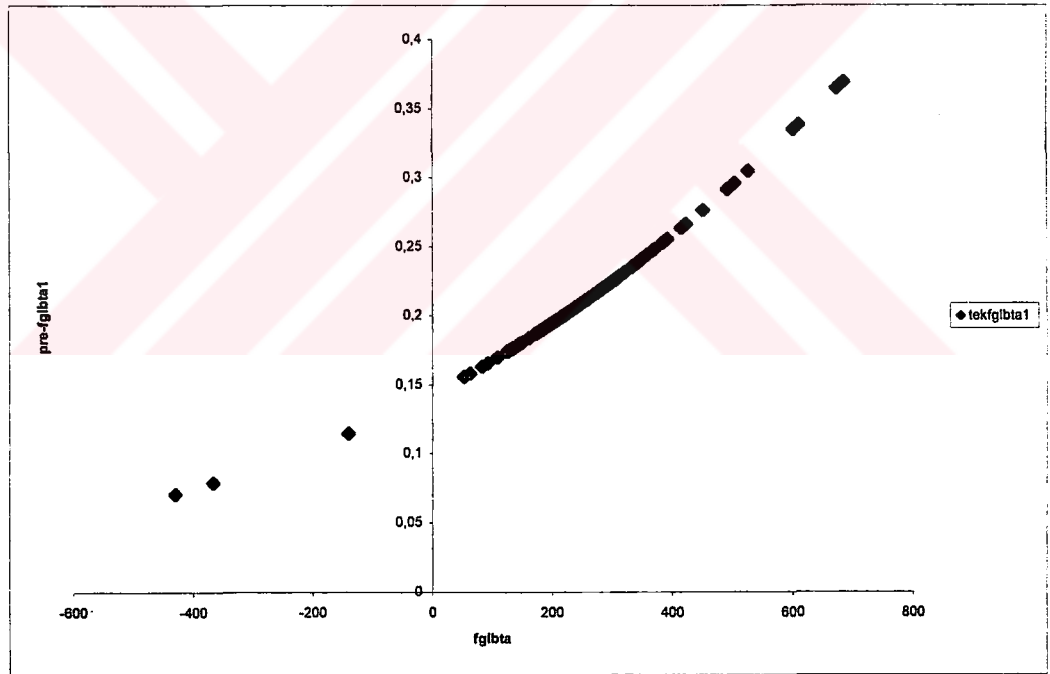
Grafik C.1. “fon1” Değişkeni ile “serbta” Değişkeni Arasındaki İlişki

Grafik C.2. “fon1” Değişkeni ile “talkbtk” Değişkeni Arasındaki İlişki

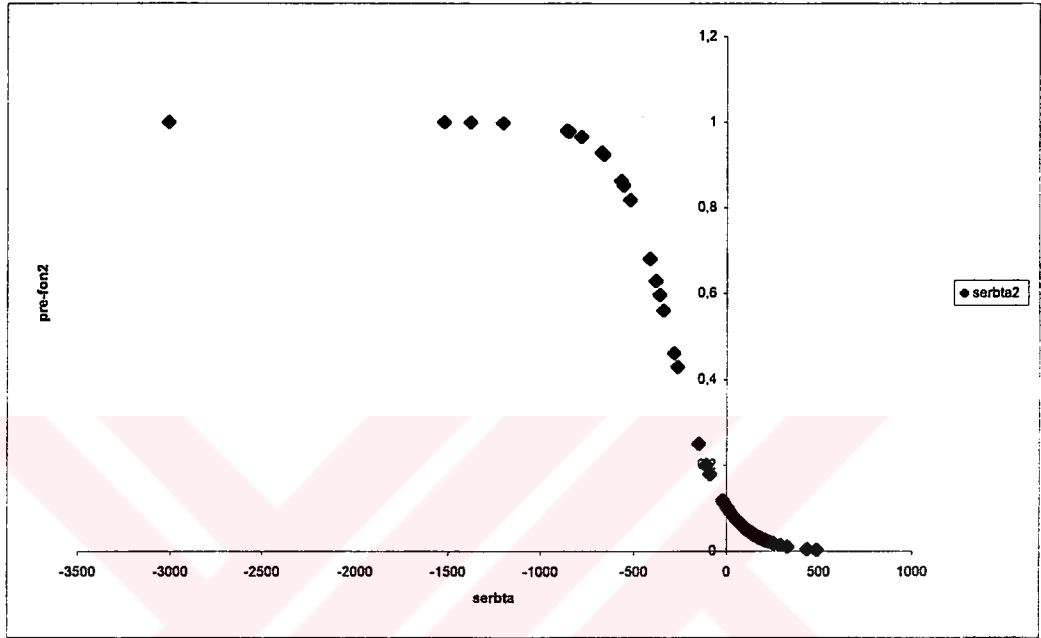
Grafik C.3. “fon1” Değişkeni İle “fdgbta” Değişkeni Arasındaki İlişki

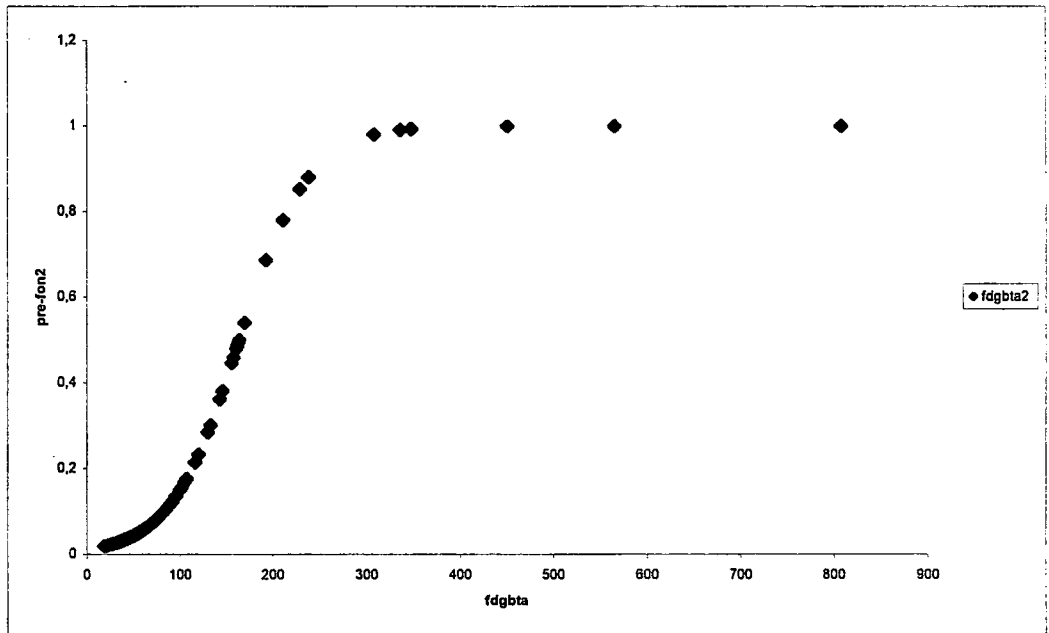
Grafik C.4. “fon1” Değişkeni İle “fglbta” Değişkeni Arasındaki İlişki

EK D

AÇIKLAYICI DEĞİŞKENLERİN “fon2” DEĞİŞKENİ İLE OLAN İLİŞKİLERİ

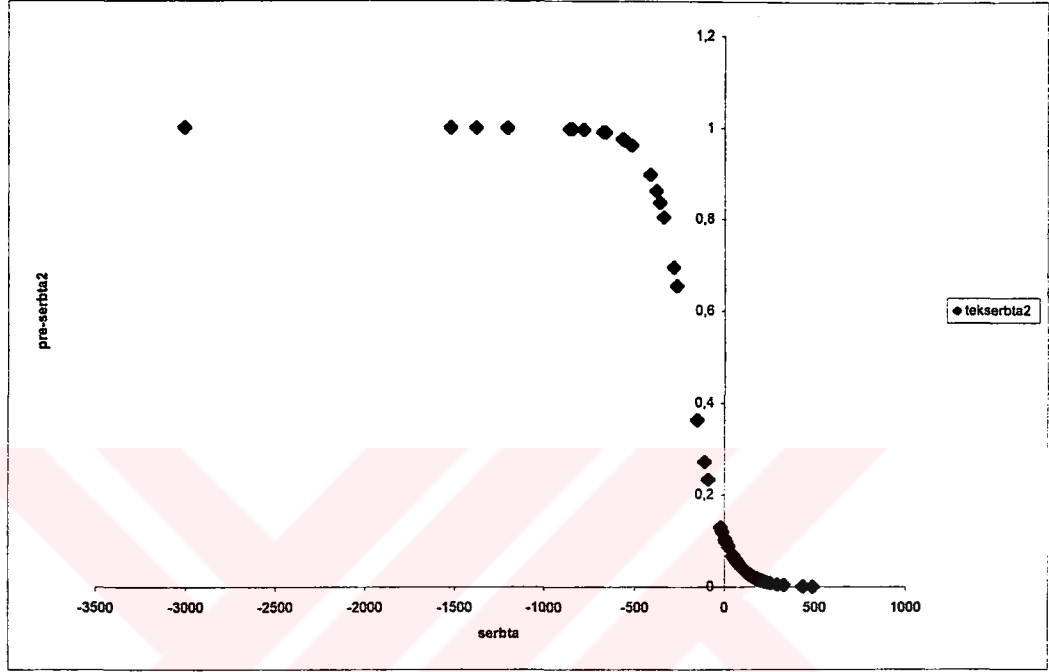
Grafik D.1. Diğer Değişkenler Ortalama Değerlerinde Sabitlenmişken “fon2” Değişkeni İle “serbta” Değişkeni Arasındaki İlişki

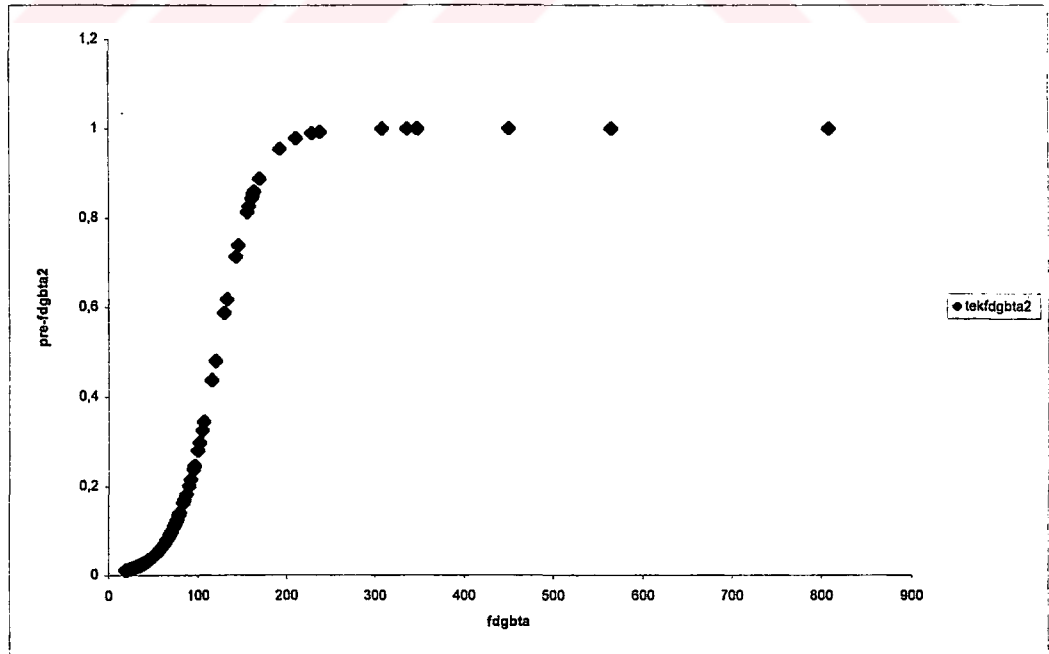
Grafik D.2. Diğer Değişkenler Ortalama Değerlerinde Sabitlenmişken “fon2” Değişkeni İle “fdgbta” Değişkeni Arasındaki İlişki

EK E

TEK DEĞİŞKENLİ LOJİSTİK REGRESYON ANALİZLERİ (fon2)

Grafik E.1. “fon2” Değişkeni İle “serbta” Değişkeni Arasındaki İlişki

Grafik E.2. “fon2” Değişkeni İle “fdgbta” Değişkeni Arasındaki İlişki

ÖZGEÇMİŞ

1976 yılında Çorum'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Çorum'da tamamladıktan sonra, Trabzon Fen Lisesi' ni kazandı. İlk iki sene öğrenimine bu lisede devam ettikten sonra, üçüncü sınıfta Çorum Atatürk Lisesi'ne geçiş yaptı ve buradan mezun oldu. 1993 yılında girdiği ve bir yıl İngilizce hazırlık okuduğu İstanbul Teknik Üniversitesi, İşletme Mühendisliği bölümünden 1998 yılında iyi derece ile mezun olduktan sonra aynı yıl İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yüksek Lisans Programı'na başladı. 1999 yılında ise, İşletme Fakültesi, Muhasebe ve Finansman Anabilim Dalı'na araştırma görevlisi olarak kabul edilerek çalışmalarına devam etti.

